

ÕIGLUS, SÕDA JA ÜHISALATEADVUS

KUNO JANSON

Tallinn

2016

Toimetaja: Tiiu Sakkos

Autoriõigus: Kuno Janson, 2016

ISBN 978-9949-23-905-4

ISBN 978-9949-23-905-1 (PDF)

PROLOOG

Me elame imelisel ajal. Teaduse ja tehnika tase on enneolematult kõrge. Me kasutame hüvesid, mille loomise keerukusest pole meil õiget ettekujutust. Möödunud sajandi lõpul (1980 – 2000) oli kiire majanduskasv ja teravaid globaalprobleeme ei olnud. Tekkis mulje, et inimkonna ajaloos on kätte jõudnud uus õnnelik ajastu.

Kuid 21. sajandi alguses on olukord muutunud. Nüüd kipub majanduskasv nulli minema ja räägitakse globaalsest arengupeatusest. On värvilised revolutsioonid, Kreeka riigi pankrot, radikaalsete islamistide sõjaline edu ja enneolematu põgenike vool Euroopasse. Riikidevahelised suhted on pingestunud ja tuumasõja oht on varjusurmast üles ärganud.

Milles on asi? Kas 20. sajandi lõpu inimesed olid võimekad ja edukad, 21. sajandi alguse omad aga saamatud? Või mässavad mingid müstilised inimestevälised jõud?

Miks ühiskonnateadlased ei selgita olukorda ja ei lahenda tekkinud probleeme? Miks nad ei näita, kuidas vältida ülemaailmse kogukonna spontaanset polariseerumist ja sellega kaasnevat absurdset vastastikust vihkamist? Miks nad ei selgita, kuidas jõuda vastastikuse mõistmiseni ja probleemide sellise õiglase lahenduseni, mille puhul kõik osapooled oleksid rahul ja õnnelikud? Tuumasõja hirmu pole ju kellelegi vaja. Praegu aga asendub endine ladus koostöö hiilivalt üleüldise kaklemisega, mida keegi ei suuda lõpetada.

Olukord tänapäeva maailmas näitab selgelt, et ühiskonnateadused ei ole sellisel tasemel, et nad suudaksid probleeme ennetada või juba tekkinud probleeme lahendada. Kas on märgata, et tehakse suuri jõupingutusi ühiskonnateaduste edasiarendamiseks? Kahjuks pole märgata. Vastupidi, valitseb arvamus, et nüüdseks on teadus kõik olulised valdkonnad juba põhjalikult läbi uurinud ja jäänud on ainult mõned vähetähtsad pisiasjad.

Ühelt poolt on terav vajadus probleeme lahendada ja samas ka suutmatus seda teha. Kuid teiselt poolt jäädakse siiski arvamuse juurde, et meie suudame kõike ja kõik on kontrolli all. Kas on mingi selgitus sellele esmapilgul skisofreenilisele olukorrale?

Vaatleme seda olukorda detailsemalt. Kui kõik inimesed oleksid täielikult juhitavad nagu robotid, siis ilmselt korra ja harmoonia loomisega probleeme ei tekiks. Insenerid paneksid siis maailma korralikult käima nagu iga teiseigi masinavärgi. Piisaks ka sellest, kui inimesed oleksid sedavõrd arukad, et võtaksid kuulda asjatundlikke soovitusi. Siis saaks neid arukuse kaudu juhtida ja korra loomine maailmas oleks samuti piisavalt lihtne.

Mida ütlevad sotsiaalteadused inimese juhitavuse ja arukuse kohta? Inimene erineb robotist selle poolest, et inimesel on intuitsioon ja inimene on võimeline leiutama. Robot täidab ainult etteantud programmi. Inimese mõtlemine on ettearvamatu, see on looduses erakordne nähtus. Intuitsioon tekib inimese enda peas. See ei tule välistest allikatest tundmatuid teid pidi.

Mida arvab intuitsioonist ja inimese mõtlemise erakordsusest informatsiooni-teooria? Informatsiooniteooria on matemaatika osa. Matemaatika kehtib eranditult kogu universumis. Mingeid anomaaliaid pole kusagil avastatud. Ka inimese mõtlemisprotsess peaks toimuma infolevi ja infotöötlemise üldiste seaduste järgi.

Informatsiooniteooria ütleb, et süsteemi sees (näiteks inimese peas) on võimalik uue info loomine ainult selles ulatuses, mida võimaldab süsteemis olevate lähteandmete ümbertöötlemine. Teiste sõnadega, uus info saab seal olla ainult kui järeldus süsteemis olevatest lähteandmetest. Süsteemi sees ei saa tekkida mingit informatsiooni süsteemivälise osa kohta, kui sisemise ja välise osa vahel info ülekandekanal puudub.

Kui näiteks televiisor töötab ja antenni kaudu tuleb otseülekanne Pariisist Eiffeli torni juurest, siis me näeme seal liikuvaid inimesi. Kui me võtame antenni televiisori tagant ära, siis me neid inimesi enam ei näe. Ja mitte mingisugused kavalad infotöötlemise manipulatsioonid selle televiisori sees kasvõi mitmesaja arvuti abil ei võimalda meil näha, mis toimub sel hetkel Pariisis Eiffeli torni juures. Just seda ütleb informatsiooniteooria.

Läheme televiisori juurest inimese pea juurde. Info ei tule inimese pähe mitte antenni kaudu, vaid üldtuntud viie meelega abil. Looduses on objekte ja nähtusi, mida inimese meeled ei taju. Näiteks megahertside diapasooni elektromagnetiline kiirgus. Niisugune loodusliku tasemega kiirgus ei mõju ka ühelegi looduslikule objektile selliselt, et inimese meeled saaksid seda kaudselt tajuda. Infokanal selle diapasooni elektromagnetkiirguselt inimese pähe puudub. Sellise kiirguse olemasolu peaks jääma inimesele igavesti teadmatuks. Kuid see kiirgus on siiski avastatud. Miks? On vähemalt kaks võimalikku seletust.

Esimene seletus ütleb, et see kiirgus avastati ainult üldtuntud meelte kaudu saadud info töötlemise teel. See on üldlevinud seletus, mis sisuliselt aktsepteerib samasugust imet, kui on ilma antennita televiisori abil nende sündmuste vaatamine, mis toimuvad sel hetkel kusagil kaugel. On kahtlus, et sellist imet ei saagi põhjendada ja esimene seletus on tegelikult eksiarvamus. Ka on patendi-asjanduses reegel, et avastuseks ja leiutiseks loetakse ainult sellist infot, mida ei saa tuletada inimkonna käsutuses olevate seniste teadmiste baasil. Kõik patendi-ametid kontrollivad, kas patenditaotluse tase on leiutuslik või on see tuletatav

olemasoleva tehnika baasil. Ainult see on leiutis, mida ühtegi tuntud teed pidi pole võimalik teada saada. Leiutise jaoks on vaja tundmatut infoleviteid ja infoallikat. Seletus, mis ütleb, et ka leiutist või avastust saab teha ainult tuntud infoleviteid ja infoallikaid kasutades, tundub selle tõttu ekslik olevat.

Teine seletus ütleb, et inimesel on peale üldtuntud viie meele veel kuues meel. Info tuleb kuuenda meele kaudu inimese teadvusse või alateadvusse nii, et inimene ei saa aru, kust kohast see tuleb. Tuntud on näiteks telepaatia. Ka intuitsioon tuleb meile salapärase kuuenda meele kaudu. Elektromagnetkiirguse avastamise juures oli vaja kasutada nii üldtuntud meelte kaudu saadud info töötlemist kui ka intuitsiooni kuuendast meelest. Ilma kuuenda meele infota oleks elektromagnetkiirgus ilmselt tänaseni avastamata.

Leiutustegevus on inimese iseloomustamisel oluline, sest just leiutustegevus eristab inimest robotist. Kahest eeltoodud erinevast leiutustegevuse seletusest kuulub esimene peavooluteadusele. See seletus on üldtunnustatud, kuid ei sobi hästi informatsiooniteooriaga. Teisel seletusel ei ole vasturääkivusi informatsiooniteooria suhtes, kuid see eeldab kuuenda meele ehk seni peavooluteaduse reeglite järgi tõestamata infokanali olemasolu. See teine seletus kuulub nn eesliiniteadusele.

Peavooluteadus tegeleb ainult teaduspõhiselt tõestatud nähtustega. Eesliiniteadus tegeleb ka pooleldi tundmaõpitud nähtustega, mis asuvad peavooluteaduse poolt läbiuuritud maailma ja seni teadusele kättesaamatu maailma vahel.

Eesliiniteaduse seisukohalt on looduses olemas ka peavooluteaduse poolt mitteaktsepteeritavad infokanalid ja infokandjateks on seal energia mõjul tekkivad vaakumi struktuuri muutused ehk väljad. Vaakum ei ole mitte täielik tühjus, vaid eriline väga hõre aine.

Eesliiniteadus ütleb, et eksisteerivad ka väljad, mille genereerimise ja registreerimise jaoks tänapäeval tehnilised vahendid puuduvad, kuid bioloogilised objektid suudavad neid välja genereerida, tajuda ja suhtlemiseks kasutada. Kuuenda meele olemasolu on seletatav nende väljade abil.

Eesliiniteaduse seisukohalt on inimesel peale teadvuse alateadvus ja inimese käitumise ettemääramatus on tingitud suures osas just alateadvuses toimuvast suuremahulisest infotöötlustest, mida inimene ise ei suuda teadvustada. Veelgi enam, on olemas ka kollektiivne alateadvus, mis korrigeerib ühtviisi kõikide sama identiteediga inimeste mõtlemist ja käitumist. Sealjuures liigub info inimeselt inimesele mööda senitundmatuid teid nii-öelda õhu kaudu ja niiviisi, et inimesed sellest ise teadlikud ei ole. Ühisalateadvuse olemuse kirjeldus on käesolevas raamatus.

Kollektiivses alateadvuses ehk ühisalateadvuses on kirjas ka väärtushinnangud. Väärtushinnangud jagavad kõik maailma nähtused ja objektid kahte ossa. Ühes osas on kõik hea, tõene ja kasulik, teises osas on kõik halb, vale ja kahjulik.

Ühisalateadvus tagab selle, et kõigil sama identiteediga inimestel on ühesugused väärtushinnangud. Selleks kasutab ühisalateadvus väärtushinnangutele mittevastava info blokeerimist. Kui näiteks inimesele, kelle väärtushinnangutesse on sisse kirjutatud, et kõik inimesed põlvnevad Jumala loodud Adamast, püütakse tõestada, et inimene tekkis hoopis evolutsiooni käigus, astub vahele alateadvus. Alateadvus blokeerib kogu info, mis on vastuolus põlvnemisega Adamast. Blokeerimise korral moonutab alateadvus infot teadvusse jõudmise protsessis sellisel määral, et sõnumi sisu muutub arusaamatuks ja naeruväärseks ning moonutatud sõnum unustatakse kui tühi jutt.

Eesliiniteadus näitab, et inimese psüühikal on teadvustamata kollektiivne komponent. Kollektiivse alateadvuse manipuleeriva mõju tõttu tundubki inimese mõtlemine ettemääramatu ja eriline. Kui kollektiivse komponendi mõju arvesse võtta, siis ettemääramatus kaob.

Peavooluteadus aga ignoreerib kollektiivset alateadvust ja tema mõju ning sellepärast tundubki inimese mõtlemine täies ulatuses seletamatu. Ja sellepärast arvataksegi, et inimühiskonda ei ole isegi põhimõtteliselt võimalik sellisel tasemel juhtida nagu näiteks mingit robotitega tootmisliini. Ja just sel põhjusel ei olevat ühiskonnateadlastel võimalik lahendada ka eeltoodud kaasaja probleeme. Peavooluteadus seletab islamimaailma ja läänemaailma väärtushinnangute teatud osade vastuolu ületamatust sellega, et infotöötlus inimese peas käib teiste seaduste järgi kui arvutis ja need teised seadused on tundmatud.

Peavooluteadus paneb inimese mõtlemise nagu mingisse müstilisse musta kasti, kus kehtivad teised loodusseadused kui mujal maailmas. Sellesse musta kasti puudub sissepääs ja sellepärast ei suuda keegi inimese mõtlemist ega ka ühiskonnas toimuvaid protsesse piisaval määral juhtida. Ei saa muud teha, kui ainult pealt vaadata, kuidas maailm sõja poole liigub. Kuid inimese mõtlemise eriliseks kuulutamise ja musta kasti paigutamise ei ole põhjendatud. See põhineb ainult tõestuseta arvamustel. Ja eesliiniteaduse valguses näivad need arvamused ekshiarvamustena.

Ühisalateadvuses olevat infot saab tuvastada ainult kaudselt ühe ja sama identiteediga inimeste käitumise jälgimise teel. Ühiskondliku arvamuse küsitlused ei tarvitse anda õiget infot. Üldjuhul inimesed ei teagi, mis nende alateadvuses kirjas on. Inimese käitumine on talle endalegi vahel üllatav.

Ühisalateadvuses olev info muutub suhteliselt aeglaselt ja ainult teatud sündmuste mõjul, mis toimuvad ühiskonnas. Kui me teame seda, kuidas

sündmused ühiskonna elus muudavad ühisalateadvust, ja ka seda, kuidas ühisalateadvus mõjutab inimeste käitumist, siis on tulevikusündmuse ühiskonnas võimalik teatud määral prognoosida. Ühisalateadvuse uurimine peaks heitma valgust ühiskonnas varjatult toimuvatele protsessidele ja seda peaks muu hulgas saama ära kasutada ka suurte kriiside ja sõdade ennetamiseks. See on üks käesoleva raamatu peateemadest.

Oluline kasu on ka lihtsalt selle fakti teadmisest, et inimese peas võivad olla identiteedi poolt tekitatud sundmõtted. Ekslike sundmõtete olemasolu iseendal ei kahtlusta peaaegu et mitte keegi. Me arvame peaaegu alati, et eksib vastaspool. Venemaa ja Lääneriikide kõnelused on näiteks ummikus. Ja kumbki pool ei tea mittemõistmise tegelikku põhjust – selleks on mõned kummagi poole läbirääkijate peades olevad alusetud mittemuudetavad eelarvamused, mis on väärtushinnangute rollis. Ka ekslike väärtushinnangute mitteaktsepteerimine tekitab spontaanset viha. See viha võib teha nii pimedaks, et ei mõisteta enam lihtsaid asju ja kõnelused ongi ummikus.

Eesliiniteadus loeb religiooni üheks ühisalateadvuse avaldumisvormiks. Peavooluteadus loeb religiooni aga üheks seletamatuks inimese mõtlemise ilminguks. Religiooni olemuse ja rolli mittetundmine on põhitakistus tsivilisatsioonide vaheliste suhete normaliseerimisel. Ei suudeta tajuda ka ohte, mis tekivad Euroopa islamiseerumisel ideoloogilise konfrontatsiooni olukorras. Praeguse ohtliku ja mõttetute tsivilisatsioonidevahelise vastasseisu ületamiseks on hädavajalik viia tõde inimese bioloogilise olemuse kohta laia üldsuse teadvusesse. Õigel teoorial, kui see massidesse jõuab, on väga suur jõud. Seni pole eesliiniteadus aga massidesse jõudnud, ehkki ühisalateadvus avastati Carl Gustav Jungi poolt juba umbes sada aastat tagasi. Inimesele meeldib olla äraseletamatu mõistusega looduse kroon. Inimesele ei meeldi jutt, et ühiskond on sind juba esimesel kuuel eluaastal salapärasel viisil ära programmeerinud ja sa ise ei tea sellest midagi. Selline jutt on vastuolus ka lääne inimese alateadvuses oleva eksliku veendumusega, et iga inimene on oma mõtlemises vaba ja sõltumatu.

Vähesel määral on olemas inimesi, kellele kollektiivsed sundmõtted olulist mõju ei avalda. Neid on ka dissidentideks nimetatud. Need inimesed suudavad probleemist aru saada. Neil inimestel on suhtlemisringkond. Nende inimeste ja nende suhtlemisringkonna kaudu hakkab senine müüt inimese olemuse kohta murenema. Tasapisi hakatakse alateadvuslike sundmõtete rolli adekvaatselt arvestama. Lõpuks peaksid kaduma ka sõjaohtu põhjustavad suured vastasseisud.

Paraku toetab peavooluteadus praegu ikkagi ühisalateadvust ignoreerivat, reaalsusega vastuolus olevat ekslikku maailmavaadet inimese loomuse kohta,

mis on sisuliselt muut. See muut varjab ära rahumeelse väljapääsutee praegusest ülemaailmsest ideoloogilisest ummikust. Ideoloogiliste probleemide sõjaline lahendamine põhimõttel "kel jõud, sel õigus" on tänapäevase globaliseerunud ja linnastunud maailma jaoks peaaegu enesetapp. Ainuüksi elektri kadumine põhjustab nüüdisaegses linnas täieliku kaose. Kuid sõda ei hävita mitte üksnes elektrivarustust. On vähe lootust, et tuumapommid jäävad kasutamata. Kahjuks on inimkonna ajalugu sõdade ajalugu. On naiivne arvata, et aastatuhandete pikkune traditsioon erimeelsusi sõjaga lahendada nüüd äkki iseenesest kaob.

Kas see teeb kedagi murelikuks? Võib-olla kedagi teebki, kuid üks inimene ei suuda ju palju. Üks inimene ei suuda maailma muuta. See on tõsi. Kuid üks inimene võib oma muret jagada teisega ja siis on neid juba kaks. Ja need kaks võivad ka oma muret jagada ja siis on neid juba neli. Ja kui nad nii jätkavad, siis varsti on neid palju. Palju inimesi koos aga võivad leida lahenduse ja selle ka ellu viia.

Külma sõja ajal 20. sajandi teisel poolel tekkiski rahuliikumine. Kuid siis oli maailm arengu tõusupiraalis. Keegi ei tahtnud mingi totra sõja pärast head elu kaotada. Nüüd on maailm aga arengu languspiraalis. Heaolu langeb. Paljud inimesed on kibestunud. On tekkinud hoiak, et mina pole see, kes seda vastikut maailma püsti peaks hoidma. Las laguneb, mulle on see ükskõik. Seda hoiakut on pohhuiismiks nimetatud ja kahjuks on see levima hakanud nagu nakkushaigus. See hoiak on mugav ka selleks, et ei peaks millegi eest vastutama. See soodustab halba tava vastutus teiste kaela veeretada.

Kui aga tõele ausalt näkku vaadata, siis oleme me kõik vastutavad maailma hea käekäigu eest. Meie võimalused on küll erinevad, kuid midagi saab igaüks meist ära teha. Põhjendused, et ma ei saa, ma ei taha või pole vajagi, on enesepete.

Sisukord

Lühiülevaade	12
1. osa Kollektiivne jäärpäisus	14
Erimeelsuste ületamine	14
11. septembri 2001 terrorirünnak New Yorgis	15
Kuuba kriis	17
Töövõtjate ja ettevõtjate vaheline vastuolu	17
Erimeelsused teaduses	20
Kollektiivse jäärpäisuse põhjuseks on ühisalateadvuse diktaat	22
<i>Identiteediringi sees on spontaanne vastasseis üldtunnustatud põhimõtete rikkujate suhtes</i>	22
<i>Igapäevaelus käitatakse valdavalt üldtunnustatud põhimõtete järgi</i> ...	22
<i>Matkiv käitumine on suures osas alateadvuslik</i>	22
<i>Ühiskondlik arvamus kujundab individuaalset arvamust</i>	23
<i>Eksliku käitumise matkimine</i>	24
<i>Lahenduseta konfliktide põhjuseks on identiteediga varjatult kaasnevad kinnismõtted</i>	24
2. osa Ühisalateadvuse kujunemine ja muutumine	26
Kuidas tekivad ja muutuvad ühiskondlik arvamus ja väärtushinnangud?	26
Kuidas toimub ühiskondliku arvamuse kiire muutumine	27
<i>Suhtlusvõrgustikus liigub info ka alateadvuse tasandil</i>	30
<i>Ühiskondliku arvamuse muutus ohu või häda olukorras</i>	31
<i>Ühisalateadvuses oleva info muutumise mehhanism</i>	33
Alateadvuse roll lapse rääkima hakkamisel ja identiteedi omandamisel ..	34
Ühismõistuse teke rakkude kogukonnal	36
Saja ahvi efekt ja sotsiaalsete putukate käitumine	37
Hajusorganism	40
Kas ka inimühiskonda võib käsitleda hajusorganismina?	41
Kuidas ette kujutada infolevi ja info salvestamist hajusorganismis?	42

Kas ühislateadvus ja egregor on üks ja seesama?	45
<i>Egregori olemuse iseloomustus</i>	46
<i>Egregoride klassifikatsioon</i>	47
<i>Infotehnoloogia ja egregorid</i>	48
<i>Inimese ja egregori vahelised seosed</i>	49
<i>Egregori eluiga</i>	49
<i>Egregor – see on ühtne organism</i>	49
<i>Egregor on isiksuseülene juhtimisfaktor</i>	49
<i>Egregori energeetilised ja informatiivsed võimed</i>	50
<i>Vastastikku antagonistlike egregoride mõjuväljas olemine</i>	51
<i>Kuidas manipuleerivad nõiad, ekstrasensid, papid, šamaanid ja muud maagid</i>	51
<i>Egregoriaalne juhtimine</i>	53
<i>Biovälja ründamine ja selle vastane kaitse</i>	54
Ühislateadvus ja egregorid on erinevad nähtused	54
Minakeskse maailmavaate vahetamise vajadus ja takistused selle vajaduse realiseerimisel	56
Ühislateadvuse olemuse lühikirjeldus	62
3. osa Ühislateadvuse avaldumine	65
Elias Canetti kirjeldatud massikäitumiste juhtimine peaks toimuma ühislateadvuse poolt	65
<i>Massi tekkimine</i>	65
<i>Masside liigitus</i>	67
<i>Massikäitumine normaalolukorras</i>	68
<i>Adekvaatne massikäitumine ja ekslik massikäitumine</i>	69
<i>Kogukonna ühislateadvuse püsivuse hoidmine</i>	70
Ühislateadvuse algoritmide puudulikkusest ja infotöötlusvigadest tingitud allakäigutendentsid ja konfliktid ühiskonnas	71
<i>Ühislateadvus võib aktsepteerida ja võimendada halba edukust nii, et see saab ühiskonnale ohtlikuks</i>	71
<i>Ekslikust ühislateadvuse seisukohast tingitud rumalat kollektiivset jäärpäisust ei ole võimalik selgitustöö abil muuta</i>	76
<i>Ühislateadvus ei talu käitumismallide paljusust ja võõraste käitumismallide sissetungi</i>	78

Ühisalateadvuse kasutusvõimalused ühiskondlike suhete harmoniseerimiseks	83
<i>Üldjuhul on religioon ühisalateadvuse kasulik avaldumisvorm</i>	83
<i>Ühisalateadvus jääb oma arengus ühiskonna arengust maha</i>	85
<i>Ühisalateadvuse tundmine peaks aitama leevendada tänapäeva ülemaailmseid probleeme</i>	86
Kokkuvõte	91
<i>Üldised järeldused</i>	95
Kasutatud kirjandus	96

Lühiülevaade

Lambakari läheb sinna, kuhu juhtlammas ees läheb. Jalgpallifännide kambad alustavad omavahelist kaklust. Inimesed on aastasadu ehitanud kirikuid ja teevad seda edasi. Need on tegevused, mille juhtimisel on oluline osa ühislataadvusel.

Laiale üldsusele seni tundmatu ühislataadvus juhib märkamatuult karja või kogukonna mõtlemist ja käitumist, sealhulgas ka ekslikku käitumist. See ühislataadvus on sageli takistuseks kollektiivsete konfliktide lahendamisel ja hoiab muuhulgas alal tuumasõja ohtu. Carl Gustav Jungi poolt avastatud, kuid teenimatult unustusse jäetud kollektiivse alataadvuse uurimine on käesoleva kirjutise põhiteemaks.

Töö **esimeses osas** on iseloomustatud kollektiivsete vastuolude olemust ja nende ületamise meetodeid, kasutades näidetes üldtuntud suuri konflikte tsivilisatsioonide, ühiskonnakihtide ja teadlaste koolkondade vahel.

Vastuolude tekkepõhjust nähakse selles, et koos identiteedi omandamisega tuleb ühislataadvusest hulganisti teadvustamata kinnismõtteid, mis ühelt poolt hoiavad kogukonda koos, kuid teiselt poolt põhjustavad kogukondade vahelisi lahenduseta vastuolusid. Need ühised teadvustamata mõtted on psüühika kollektiivne komponent, mis avaldub ka kollektiivse jäärapäisusena. Demokraatia on vahend selliste lepitamatute vastuolude jõuga vaoshoidmiseks.

Teises osas uuritakse ühislataadvuse sisuks olevate väärtushinnangute ja käitumismustrite muutumist ja püsimist läbi aegade. On ka vaadeldud ühismõistuse ilminguid mujal looduses. On võrreldud inimeste ja sotsiaalsete putukate käitumist. On kriitiliselt analüüsitud ka egregoride teooriat, mille kohaselt ühislataadvus saab oma sisendinfo läbi oletatava vaimolendi egregori. On ära toodud inimeste ühislataadvuse toimemehhanismi, sealhulgas ühislataadvuse sisendinfo allika ja ühislataadvuse sisu muutumise kontseptsioon. See ei mahu peavooluteaduse raamidesse kuid vastab eesliiniteaduse seisukohtadele. Ühislataadvust loetakse objektiivseks reaalsuseks, mida ei ole mõistlik ignoreerida. Väidetakse, et ühislataadvusega arvestamine nõuab minakeskse maailmavaate asendamist minaülese maailmavaatega.

Kolmandas osas on uuritud, milliseid nähtusi ühiskonnas võib pidada ühislataadvusega seotud olevaks, kui olulised on sellised nähtused ja kuidas ühislataadvuse tundmine aitaks ühiskonnas probleeme lahendada.

On kommenteeritud massikäitumise uurimise pioneeri Elias Canetti massikäitumise kirjeldusi sellest vaatepunktist, et massikäitumiste juhtijaks on ühislataadvus.

On uuritud ka olukorda, kus korrupsioonilisest tegevusest või mõnest muust ühiskonnastastest tegevusest on võimalik edukalt kasu lõigata. Ühisalateadvus hakkab siis sellist halba edukust alateadvuse kaudu kõigile märkamatult soovitama. Ja kõik püüavadki leida võimalust kuidagi teiste arvel elada. Käivitub ühiskonda nõrgendav protsess.

On leitud, et eluviisi ja ideoloogia eksportimine teise tsivilisatsiooni on seal valitseva kohaliku ühisalateadvuse tõttu raskendatud või võimatu. Ühisalateadvus ei talu globaliseerumisega kaasnevatid võõraid käitumismalle.

Religiooni loetakse ühisalateadvuse osaks ja õige sõnumiga religioonis nähakse vahendit ühiskonnas korra ja stabiilsuse tagamiseks.

On viidatud ka teistele üldtuntud tänapäeva ühiskonna probleemidele, mille lahendamisele on ühisalateadvuse tundmine kasuks.

1. osa Kollektiivne jäärapäisus

Erimeelsuste ületamine

Maailma ajalugu on suurelt osalt sõdade ja konfliktide ajalugu. Järgmine suur sõda võib olla tuumasõda. Kas sõjad on vältimatud? Mis on sõdade põhjus?

Sõjad saavad alguse erimeelsustest. Elu näitab, et enamikul juhtudel saab erimeelsusi ja konflikte lahendada selgitustega. Kuid alati ei õnnestu seda teha ja konflikt läheb üle jõu kasutamise faasi. Jõu kasutamisel toimub vastastikune kahjustamine ja hävitamine. Kõrvaltvaatajale tundub see mõttetuna, sest kokkulepe oleks mõistlikum. Osapooled nii ei arva. Vähemalt mitte algul.

Konfliktid on kõikidel tasanditel – riikide vahel, ühiskonnakihtide vahel (ettevõtjad ja palgatöölised) – kuni peresuheteni välja. Lahendamata erimeelsused ei pea viima sõjani otsekohe. Erimeelsused ja konfliktid võivad püsida aastakümneid, avaldades alati osapooltele negatiivset mõju. Sügavad lahendamata erimeelsused on olnud tõsiseks probleemiks kõigil aegadel ja on seda ka tänapäeval.

Mida tehakse erimeelsuste ilmnemisel?

Üks tee on **konsensuse** taotlemine. Vastaspoolt kuulatakse, ühisosa tuuakse välja, erimeelsuste põhjusi otsitakse üheskoos. Selline tendents oli üsna levinud pärast teist maailmasõda. Kahjuks esineb olukordi, kus vastastikuse mõistmiseni jõudmine ei osutu võimalikuks.

Teine tee on püüda **jõuga oma tõekspidamisi** teistele **peale suruda**. Usutakse enda ilmeksimatusse ja vastaspoolt eriti ei kuulata. Tänapäeval sageli imetletakse jõuliselt tegutsejaid ja neid püütakse matkida. Usutakse, et jõud annabki õiguse. See tee on aga ebaõiglane ja jätab tule tuha alla hõõguma. Olukorra muutudes konflikt taastub.

Kolmas tee on ülistada erimeelsuste paljusust. **Tõe väljaselgitamist ei taotletagi**. Las igaüks arvab, mida ise soovib. See on demokraatliku ühiskonnakorralduse tänapäevane variant. Siin lähtutakse sellest, et inimene ei olegi võimeline alati kõikidest asjadest aru saama, ükskõik kui palju ka selgitatakse. Ühesuguse mõtlemisega inimesed moodustavad oma partei ja kui nad võimule tulevad, siis peavad kõik ülejäänud nende arvamusel nõustuma. Sealjuures tunnistatakse, et demokraatial on puudusi, kuid lisatakse – ärge hakake midagi muutma, see teeb asja ainult halvemaks. Vihjatakse vaikimisi, et kollektiivset jäärapäisust ei olegi võimalik muuta ja targem on sellega leppida.

Tõe mittetaotlemiselt on viimasel ajal veel edasi mindud. Jõutud on nn PR(*public relations*)-tegevuse ja poliititehnoloogiani. Tõel ei arvata olevat olulist tähtsust, sest kõikide poolt tunnustatud tõde pole niikuinii. Eesmärgiks on seatud

anda tõe ja vale segamisega kliendi või avalikkuse maitsele vastav kokteil. Tõde ja valet segatakse nii, et vale pole kergesti märgatav. Ebameeldiv tõde asendatakse meeldiva valega. Ei räägita, et demokraatia on kollektiivse järeapäisuse jõuga mahasurumise mehhanism. Räägitakse, et demokraatia on rahva võim. Domineerivaks kõneaineks muudetakse see, mis meeldib, mitte see, mis on tõepärane. Seda nimetatakse ka propagandaks. Demokraatia algne mõte oli ühiskondlikku koostööd segavate erimeelsuste väljalülitamine. PR-tegevust ja poliit tehnoloogiat on aga kahetsusväärset hakatud kasutama teiste arvel elamiseks. See riivab õiglustunnet ja tekitab rahulolematust. PR-tegevusest on tehtud edukas hõlptulu saamise viis ja sellisel viisil hõlptulu saamist on hakatud harrastama massiliselt. Sellega läheb inimeste tegevuse peasuund väärtuste loomiselt üle vastastikusele lollitamisele. Näiteks 2008. aasta majanduskriisi algul laenasid pangad katteta võlakirjade alusel välja raha, mida mitte kusagil pole olnudki ja nõudsid siis laenatud raha tagasi. Selline massiline tegevus andis tulemuseks finantskriisi ja majanduslanguse. Tõe mittetaotlemine võib soodustada ühiskondlikku koostööd, kuid teatud piiri ületamisel hakkavad tekkima seda koostööd segavad probleemid. Ehki sellistel juhtudel räägitakse tavaliselt demokraatia kriisist, oleks täpsem rääkida demokraatia väärkasutusest.

Demokraatiast rääkides jääb peaaegu alati varju põhjus, miks demokraatiat vaja on. Mis põhjusel on ühisele arvamusel jõudmine paljudel juhtudel praktiliselt võimatu? Teadus käsitleb inimest aruka olendina, kes piisava selgituse korral on võimeline kõikidest asjadest aru saama. Demokraatia kasutamise vajadus näitab aga vastupidist. Kas ei tuleks hakata revideerima vaateid inimese olemuse kohta? Selle kohta, millist infot inimene aktsepteerib ja millist infot ta mitte mingil juhul ei aktsepteeri. Võib-olla ei näita järeapäisus mitte arusaamisvõime puudulikkust, vaid hoopis midagi senitundmatut?

Kui ühisele arvamusel jõudmine oleks oluliselt kergem kui see tegelikult on, siis oleksid sõjad välditavad ja ka demokraatliku parteidesüsteemi järele puuduks vajadus. See järeapäisuse põhjuse küsimus on väga oluline ja väärrib uurimist. Vaatleme mõningaid kollektiivse järeapäisuse näiteid.

11. septembri 2001 terrorirünnak New Yorgis

11. septembril 2001 rammis al-Qaeda enesetaputerroristide poolt kaaperdatud reisilennuk Maaailma Kaubanduskeskuse hoonet New Yorgis. Hoone hävis.

Esimene loomulik küsimus on, et miks nad seda tegid. Vastuse sellele küsimusele saab tollaegse USA presidendi Georg Bushi esinemisest televisioonis. Bush ütles, et ärgu ründajad lootkugi meid mõjutada, meie oleme oma väärtushinnangutes kindlad.

Seega oli siis kõige üldisem põhjus väärtushinnangute erinevuses. Islami-maailma väärtushinnangud ei sobinud läänemaailma omadega. Georg Bush järgis põhimõtet, et väärtustega ei kaubelda. Islamiusuliste enesetapurünnak näitab ka seda, et nad on oma väärtustes surmani kindlad. Kindlameelne vastasseis on põhjustanud nii 11. septembri rünnaku kui ka sõjad Iraagis ja Afganistanis. Inimlikud kannatused ja rahalised kulutused on nende sõdade tõttu väga suured. Mingit märkimisväärset edu pole seni saavutanud kumbki pool. Selline vastasseis tundub mõttetu. Tohutud kulutused sõjatehnikale, väljaõppele, varustusele, tervisekaotuse kompensatsioon, sõjas hävinud hooned ja rajatised, väga kallis lennuliikluse turvamine kogu maailmas. Kas ei oleks mõistlikum asjad selgeks rääkida ja rahu elada? Majanduslik efekt oleks tohutu. Miks siis selline kokkulepe võimalik ei ole?

Lääne demokraadid on veendunud, et mingit Allahi ei eksisteeri ja islamiusulistel on midagi vaimse kõrvalekalde taolist. Psühholoog Sigmund Freud (1856 – 1939) arvas isegi, et kõikidel usklikel on sundneuroos. Tänapäeval seda Freudi arvamust eriti ei aktsepteerita, kuid sisulist selgitust usulisele jäärapäisusele pole siiski teada.

Islamiusulised aga arvavad hoopis, et kõik jumalat mittetunnistavad inimesed on vaimse kõrvalekaldega. Selleks kõrvalekaldeks on alaarenenud psüühika. Usk jumalasse tekib alles kõrgemal intellektuaalsel arengutasemel. Need, kes jumalat ei usu, on alaarenenud ja loomade tasemel. Uskmatuid nimetatakse koorteks.

Mõlemal poolel on ilus põhjendus, mis välistab probleemi uurimise. Pole ju mõtet uurida segi läinud inimese mõtteid ega ka seda, miks ahv ei mõtle nii nagu inimene.

Kas usupimedusele iseloomulik mittemõistmine esineb ainult religiooni mõjul või võib religiooni asemel olla ka mõni ilmalik ideoloogia, nagu kommunism, fašism või tarbimise ülepaisutamise ideoloogia?

Kuuba kriis

Ajaloost on tuntud nn Kuuba kriis 1962. aasta oktoobris. See oli konflikt USA ja endise Nõukogude Liidu vahel. Nõukogude Liit paigutas Kuubale tuumaraketid. Väidetavalt Kuuba kaitsmiseks. USA pidas seda tuumarünnakuks valmistumiseks. See konflikt oleks peaaegu põhjustanud tuumasõja puhkemise. Konflikti sügavam põhjus oli kommunistliku ideoloogia ja lääneühiskonna ideoloogia väärtushinnangute vastuolu. Kumbki ideoloogia ei olnud seotud religiooniga. Siiski olid mõlemad pooled oma väärtustes peaaegu surmani kindlad. Sõda jäi ära, sest Nõukogude Liidul ei olnud siiski nii suurt ülekaalu, et tuumasõjast oleks kommunismiüritusele midagi head tulnud. Kommunistide usk oli samuti pimedalt fakte ignoreeriv ja dogmaatiline. Nad uskusid näiteks, et eraomanduse kaotamine lahendab automaatselt kõik põhilised ühiskonna vastuolud.

Seega ei tarvitse kollektiivne jäärpäisus tingimata olla seotud religiooniga. Siiski avaldub see religioosse usupimedusena kõige eredamalt, sest vastuolu usudogmade (näiteks maailma loomise müüt piiblis) ja teadusliku teadmise vahel tundub olevat väga suur.

Töövõtjate ja ettevõtjate vaheline vastuolu

Kollektiivne jäärpäisus avaldub ka ühiskonna eri kihtide vahel. Hästi on tuntud ettevõtjate ja töövõtjate vaheline vastuolu, kus kummalgi poolel on oma ideoloogia. Nende ideoloogiate vahel on pikaajalised sügavad erimeelsused. Kommunistliku ideoloogia tekkimise motiiviks oli lahendada õiglaselt ühise töö käigus tekkinud rikkuse jagamine. Probleemi olemus seisneb selles, et tööandjad ja töövõtjad identifitseerivad endid erinevate kogukondade juurde. Nii tööliste kui ka ettevõtjate kogukonnal on omad jäigad seisukohad ja vastaspoole arvamusi ignoreeritakse. Seda võib ka **identiteedipimeduseks** nimetada. Käibel on kaks mõttestampi. Esiteks, et iga ettevõtja on vereimeja, ja teiseks, et iga tööline on vastutustundetud looder. Sellega luuakse negatiivne kuvand ehk dehumaniseeritakse vastaspoolt. Sellise mõtteviisi juured on vanad. Üle-eelmisest sajandist on pärit proletaarne ehk vasakpoolne põhimõte: väärtuse loob töötegija ja loodud väärtus kuulub talle. Teine põhimõte, parempoolne, on sama ilus: raha tekib ettevõtluses ja raha kuulub ettevõtjale. Arutelu selle üle, kes on

tähtsam ja kellel on õigus, on paarsada aastat vana. Probleem seisneb aga selles, et nii kapitalismi teoreetikud kui ka marksistid jätsid välja selgitamata tööandja töö olemuse. Kui tööline teeb viis pätsi saia, siis on tema töö tulemus kohe näha. Kuidas aga hinnata tööandja, vallavanema või riigiametniku töö tulemuslikkust – seda ei taheta uurida. Selle uurimine pole tavaks.

Vaidlus on kentsakas, sest üks pool ei saa teiseta läbi. Ettevõtte juhtimine on ka töö, kuid üldjuhul töölised seda ei tunnista. Ka majandusteadlane ja kommunistliku ideoloogia teoreetik Karl Marx (1818 – 1883) ei tahtnud uurida, kui palju väärtust ja lisaväärtust annab ettevõtte juhtimine. Ettevõtte kasumi loeb ettevõtja üldjuhul ainult enda teeneks. Selline rumal sajanditepikkune vastaspoole tööpanuse olulisuse ignoreerimine on võimalik ainult identiteedipimeduse fenomeni tõttu. See identiteedipimedus on ohtlik. Venemaal kaasnes kommunistide võimuletulek 1917. aastal kodusõjaga, kus hukkus miljoneid inimesi. Kommunistliku ideoloogiaga Nõukogude Liidu teke ja sattumine teise maailmasõja võitjate poolele näitas, et ilma eraomandusliku ettevõtluseta riik on ka võimalik. See fakt nõrgestas ettevõtjate positsioone. Kuid Nõukogude Liit varises kokku ja näis, et ettevõtjate ideoloogiline võit on lõplik. Ootamatult tekkis läänemaailmas sügav finants- ja majanduskriis ning majanduslikult väga edukaks osutus hoopis kommunistlik Hiina. Sajanditepikkune ideoloogiline vastuolu tõusis jälle pinnale.

1917. aasta kommunistlik mäss Venemaal ja sellele järgnenud kodusõda olid **massikäitumise** ilmingud. Oma raamatus „Massid ja võim“ räägib Elias Canetti (1905 – 1994) kiiretest massidest, mis on lühiajalised ja milles toimuvad kiired protsessid. Näiteks võib massikäitumise alguse ja lõpu vaheline ajaintervall paanika korral olla ainult mõneminutiline. Samuti räägib ta aeglastest massidest, mis on pikaajalised. Sellised on näiteks religioossed massid, mis võivad kesta aastatuhandeid [1].

Üheks eriliseks massi liigiks on Canettil jõuk. Jõuku loeb ta vanimaks ja arvuliselt piiratuimaks massi vormiks. Jõuk on püsiv ja selles tunnevad kõik üksteist. Canetti eristab jahijõuku, sõjajõuku, itkujõuku ja kasvujõuku. Jõukude käitumine on muutlik. Canetti arvates on jõukudel olnud eriline osa maailmareligioonide tekkel. Canetti kirjutab: „*Kes tapab (jahil) teistega koos, peab teistega koos ka saaki jagama. Selle jagamise tunnustamisega algab õiglus. /.../ Õiglus nõuab, et igaihel oleks süüa. Kuid ta ootab ka, et igaiüks annab oma osa selle söögi hankimiseks.*“ Jahipidamine on kollektiivse töö algne vorm. Ettevõtlus on kollektiivse töö edasiarenenud vorm. Jahisaaki jagati võrdselt kõigi jahipidajate vahel. Looma tapjal ei tekkinud saagi jagamise õigust. Ettevõtja aga arvab, et temal on toodangu müügist saadud tulu jagamise õigus. Saadud tulu võib lugeda jahisaagi ekvivalendiks. Erinevus vanaaja ja kaasaja

ühistegevuse tulemuse jaotamise põhimõtetes on silmanähtav. Töölise õigluse ja ebaõigluse väärtushinnangud vastavad vanaaja põhimõtetele.

Ettevõtjale näib, et kogu kasum on tema äriplaani ja tema investeeingu lõpptulemus. Ta ei arvesta sellega, et töölised on tootmisprotsessi eriline osa. Töölised on samasugused inimesed nagu ettevõtja ise. Ettevõtte töötamisel tekkiva toodangu realiseerimisel saadud raha jagamisel ei pea ettevõtja (või aktsionärid) ennast aga töölistega võrdseks. Ettevõtja arvab, et tal ei ole kohustust kasumit töölistega jagada ja tavaliselt ei teegi seda. Ta ignoreerib juba iidsetest aegadest pärit põhimõtet, et **inimesed on ühise jahisaagi jagamisel võrdsed**. Töölisele antav osa on väiksem ja selle osa suurus määratakse põhimõtete järgi, mis on võrreldavad tööhobustele tehtavate kulutuste määramise põhimõtetele. Hobustele ei kulutata rohkem, kui on vaja nende töövoime säilitamiseks.

Ettevõtja eksib. Töölist ei saa kasumi jagamisel tööhobusega võrdsustada. Sellist võrdsustamist käsitlevad töölised alateadlikult õigluse rikkumisena ja konflikt on paratamatu. Et see nii on, seda on ajalugu suures mastaabis kinnitanud. Näib, et võrdsuse põhimõte on looduse poolt kõigi inimeste alateadvusse sisse programmeeritud.

Sigmund Freud (1856 – 1939) järgi on **alateadvus** inimpsüühika komponent, mille sisu ei ole antud hetkel hoolimata tahtepingutustest võimalik teadvusse tuua. Alateadvuses toimub ka suuremahuline infotöötlus. Alateadvus on suuteline selgitama asju, mis on traditsioonilisele loogikale tabamatud. Carl Gustav Jung (1895 – 1961) arendas edasi arusaamu alateadvusest ja leidis, et alateadvusel on individuaalne, perekondlik, grupiline, rahvuslik, rassiline ja kollektiivne tasand [2]. Kollektiivne tasand haarab kõik ajad ja kultuurid. Sellega viis Jung **alateadvuse sõltuvusse identiteedist**. Jung kirjutab: *“Kuigi meil kõigil on oma isiklik elu, oleme me ometi ülimal määral ka sellesama aastasadu vana kollektiivse vaimu esindajad, ohvrid ja edasikandjad.”* [2]. **Kollektiivne alateadvus** sisaldab püsivaid ideid ja kujundeid, mida Jung nimetas **arhetüüpideks** (näiteks Mina, Kangelane, Allilm). Arhetüübid on emotsionaalse värvinguga mõttevormid, kus on talletatud inimsoo minevikust pärit kogemuste jäljed. Arhetüübid on kõigil inimestel enamvähem ühesugused ja kanduvad põlvest-põlve edasi nagu instinktid. Arhetüüpide tõttu on kõikide rahvaste müütidel, legendidel ja religioonidel märgatav sarnasus. Me ei tea, mis on meie alateadvuses ja see ei allu teadlikule tahtele. Mitte mingi teadlik tahe ei suuda enesealahoju instinkti välja tõrjuda.

On põhjust arvata, et töövõtjate ja ettevõtjate vaheline vastuolu on ühelt poolt seotud väga vanade kollektiivses alateadvuses olevate väärtushinnangutega ja teiselt poolt sellega, et ettevõtlus on tekkinud suhteliselt hiljuti ja uut ühise töö

tulemuse õiglase jaotamise põhimõtet, mis oleks kollektiivse alateadvuse tasandil kõigi poolt omaks võetud, pole veel välja kujunenud. Siinkohal tekib oluline küsimus – kuidas tekivad ja muutuvad kollektiivses alateadvuses olevad väärtushinnangud ja arhetüübid.

Erimeelsused teaduses

11. septembri 2001 konfliktis oli ühe poole ideoloogia religioosne ja teisel poolel teaduspõhine. On levinud arvamus, et teadus on objektiivne, erapooletu ja ei tegele faktide ignoreerimisega.

Lähemal vaatlemisel aga selgub, et ka teaduse sees on erimeelsusi. Tuntud on sellised mõisted nagu **peavooluteadus** (*mainstream science*) ja **eesliiniteadus** (*firstline science*). Peavooluteaduse seisukohad on ühiskondlikult aktsepteeritud. Eesliiniteaduse seisukohti sageli pikka aega ei aktsepteerita. Näiteks võib tuua füüsikas eelmise sajandi lõpul tekkinud superstringide teooriad, mille üldistuse tegi ameerika füüsik-matemaatik Edward Witten 1995. aastal. Üldistus andis lisaks ka uue stringiteooria osa, mida nimetatakse M-teooriaks [3].

Need uued teooriad annavad põhjust arvata, et lisaks üldtuntud kolmele ruumimõõtmele on olemas ka varjatud ruumimõõtmed ehk pöördmõõtmed (kokku on üheksa ruumimõõdet ja üks ajamõõde). Neis pöördmõõtmes võivad olla objektid, mis on nii valguse kui ka tavalise aine jaoks absoluutselt läbipaistvad ja läbitavad. Footonid ei saa väljuda meie kolmemõõtmelisest ruumist, minna pöördmõõtmesse ja seejärel pöörduda tagasi meie silmadesse ja seadmetesse, ükskõik kui suured objektid pöördmõõtmes olemas on. Meil ei ole võimalik märgata pöördmõõtmete objekte, mis on meiega samas ruumis. Kuid nii meie kolmemõõtmelise ruumi kui ka pöördmõõtmete ruumi (mis on meie ruumi sees) objektidel on gravitatsiooniväli, mass ja energia. Tänapäeva füüsika on eksperimentaalselt avastanud nn tumeda aine ja tumeda energia (*dark energy*). Nähtav aine moodustab ainult 4% kogu universumist, 22% langeb nähtamatu tumeda aine osaks ja ülejäänud 74% on tume energia.

Tühja ruumi ehk vaakumit ei käsitleta enam absoluutse tühjusena. Arvatakse, et ruum koosneb üliväikestest osakestest, mida nimetatakse superstringideks ja braanideks (*brane*). Superstringid on niidisarnased ja kujutavad endast universaalseid maailma ehituskive. Superstringidele energia andmisel nende võnkumine muutub ja selle tõttu võib nende kogum muutuda footoniks, elektroniks, kvargiks või mõneks muuks elementaarosakeseks. Nende võnkumine võib muutuda ka nii, et meile tunduvad nad vaakumina. Põhimõtteliselt võib vaakumist ja energiast moodustada kõik aineosakesed ja kogu nähtava maailma. Ruum, mida me seni oleme pidanud tühjuseks, koosneb üliväikestest lõplike mõõtmetega elementidest. Selline uus ettekujutus maailmast heidab valgust ka

mõnedele seni seletamatutele nähtustele.

Briti bioloog Rupert Sheldrake uuris telepaatilise infokanali olemasolu koerte ja nende omanike vahel [4]. Eksperimendid olid järgmised. Nii koera kui ka tema omanikku filmiti ajal, kui koera omanik oli kodust ära ja koer oli kodus. Koera omanikule helistati suvalisel hetkel (seda ei teadnud ette ei koer ega tema omanik) ja paluti tal kohe koju minna. Samal hetkel jooksis koer ukse juurde teda ootama. Seda eksperimenti on sadu kordi kontrollitud ja selle võiks lugeda teaduspõhiselt tõestatuks. Kuid siis tuleks tunnistada, et teadus ei oska seletada, kuidas selline infoülekanne koera omanikult koerale võimalik on. Peavooluteadus kasutab aga vaikimisi põhimõtet: mida teadus ei suuda seletada, seda polegi olemas. Sheldrake'i eksperimendi tulemusi peavooluteadus lihtsalt ignoreerib.

Eesliiniteadus on aga teisel seisukohal. Ei eitata, et **võib esineda ka suuri teadusele senitundmatuid valdkondi**. Rupert Sheldrake on esitanud hüpoteesi, et looduses esineb senitundmatu väli, mille kaudu toimub infoülekanne koera omanikult koerale. Ta nimetab seda välja morfiliseks väljaks ja arvab, et see madala energiasaldusega väli esineb nii elus kui ka eluta looduses. Tänapäevane ettekujutus tühjast ruumist ei välista, et superstringide teatud võnkumine võib sellise välja tekitada.

On põhjust muuta seni üldlevinud seisukohta tühjast ruumist ja arvamust, et telepaatia on vastuolus loodusseadustega. Kuid seni pole seda tehtud. Peavooluteadus lihtsalt ignoreerib eesliiniteadust. Kollektiivne jäärpäisus valitseb ka teaduses. Teaduse puhul ei saa rääkida usupimedusest või ahnusest. Erimeelsused on teadlaste kogukondade vahel. Need erimeelsused on tingitud identiteedipimedusest.

Kollektiivne jäärpäisus erineb dogmatismist selle poolest, et dogmad on sõnastatud ja üldsusele enamasti tuntud. Nende üle on võimalik diskuteerida. Ühisalateadvuses olevad seisukohad ja väärtushinnangud on aga sõnastamata ja nende üle diskuteerimine on raske. Kõigepealt on vaja teha oma sõnastus ühisalateadvuses varjul olevast infost. See sõnastus on alateadvuse uurija nägemus, mis ei tarvitse aga eriti objektiivne olla. Midagi võib jääda uduseks ja hämaraks. Ühisalateadvuses olev info on nagu vandeseltslaste salastatud dogmad, mida mittepühendatu võib ainult aimata. Veelgi hullem, vandeseltslased on oma seisukohad vähemalt enda jaoks sõnastanud, kuid ühisalateadvuses olevaid dogmasid pole keegi sõnastanudki.

Ühisalateadvuses olevad dogmad avalduvad ainult nii, et inimestele näib, et neil tekivad oma mõtted. Need mõtted on erilised selle poolest, et neid ei saa selgitustöö abil ümber lükata. Kollektiivse jäärpäisuse nähtus ei mahu hästi

pealiini teaduse raamidesse. See lükkab ümber pealiini teaduse dogma, et inimestele on võimalik jutu abil kõike selgeks teha. See pole nii. Alateadvus võib kõik selgitussõnad blokeerida.

Kollektiivse jäärpäisuse põhjuseks on ühisalateadvuse diktaat

Identiteediringi sees on spontaanne vastasseis üldtunnustatud põhimõtete rikkujate suhtes

Tavaliselt suhtuvad teadlased rahulikult ja ratsionaalselt kõikidesse ümbritseva maailma nähtustesse. Kui aga miski riivab nende jaoks väga olulisi põhimõtteid, siis muutuvad nad tavalisteks inimesteks, kes ei suuda mitte kõikidesse kuulnud arvamustesse rahulikult suhtuda. Kui näiteks peavoolu teadlase kätte satub tekst, kus uuritakse tõsimeeli telepaatiat, siis visatakse see paber ilma asjasse süvenemata kohe prügikorvi ja samamoodi kustutakse arvutifail. Varasematel aegadel on „valesid“ raamatuid ka põletatud. Kui ärritavat arvamust kuulatakse kõnes, siis ei jää kuulajal sellest midagi rohkemat meelde, kui et oli üks rumal jutt. Sõnum ja argumentatsioon ei jõua teadvusse. Jalgpallifännidel on kombeks „vale arvamuse“ avaldaja vastu rusikad käiku lasta. Tavaliselt on igal jalgpalliklubil oma fännid, kes moodustavad mõttekaaslaste kamba. Eri kambad vaatavad ühte ja sama mängu, kuid saavad selle juures vägagi erineva mulje. Peale mängu pole kaklus kampade vahel haruldane.

Igapäevaelus käitatakse valdavalt üldtunnustatud põhimõtete järgi

Karjavaimupõhine käitumine avaldub eredalt just konfliktsituatsioonides. Kuid see karjavaimupõhine käitumine on vägagi tavaline ka igapäevaelus, kus see küll eredalt silma ei paista, sest see on harjumuspärane. Milline osa on inimeste individuaalsel mõttetööl ja kui suur osa teiste inimeste tegevuse matkimisel, kui inimesed panevad oma lapsi riigikooli või erakooli, petavad maksuametit, hoiavad koera rihma otsas, võtavad kaalus juurde, hääletavad mingi partei poolt või joovad jaanipäeval viina? Ilmselgelt on matkimist palju. Selle tõttu me elame vastavalt domineerivatele stereotüüpidele, küsimata endalt, kas need on õiged ka praeguses situatsioonis või mitte. Inimeste matkivale käitumisele on hakatud tähelepanu osutama seoses sellega, et on üsna põhjalikult uuritud karjaloomade (sipelgad, kalad, karibuud) matkivat käitumist. On leitud, et karjaloomade käitumisel on sarnasust inimeste käitumisega [5]. Matkiv käitumine aitab vähendada aja- ja energiakulu. Pole vaja alustada iga probleemi lahendamist nullist. Mõistlik on kasutada teiste kogemust. Inimkonna teadmised ja kogemused on üksikinimese teadmiste ja kogemustega võrreldes tohutud.

Matkiv käitumine on suures osas alateadvuslik

Teiste inimeste kogemust kasutatakse pidevalt, kuid keegi ei pane tähele, et toimub suur vastastikune matkimine. Kõigile tundub, et nende otsused on nende

isiklikud otsused. Mulje, et minu otsused on isiklikud, tekib sellepärast, et inimestele tulevad tõepoolest pähe head mõtted. Asja lähemal uurimisel aga selgub, et need teadvusse tulevad head mõtted tulevad inimese alateadvusest. Alateadvus on teadvusest vanem. Alateadvuse infotöötlemisvõime on umbes 40 miljonit närviimpulssi sekundis. Teadvuse infotöötlemisvõime on umbes miljon korda väiksem [6]. Umbes 95% meie otsustest, tegudest, emotsioonidest ja käitumisest põhineb alateadvusliku meele märkamatul infotöötlusel [6]. Alateadvuslik meel annab meile argimõistuse, mis suurepäraselt lahendab iga-päevaseid ülesandeid. Kuid täiesti uute ülesannetega jääb alateadvust kasutatav argimõistus hätta. On uuritud, et alateadvuse programmeerimine algab emaüas ja lõpeb suuremas osas kuueaastaselt [6]. Hüpnooti teel on võimalik teha sisendusi alateadvusse ka täiseas. Seda, kustkohast info inimese alateadvusse tuleb, on raske kindlaks määrata. Alateadvusel on peale individuaalse tasandi ka grupiline ja kogukondlik tasand ja ka kõiki inimesi haarav üldine kollektiivne tasand, nagu Jung on kirjeldanud. Individuaalsele tasandile tuleb info ka teiste inimestega ühistelt tasanditelt. Kogu mitteindividuaalset alateadvust võiks nimetada **ühisalateadvuseks**, et eristada seda Jungi poolt kasutatud **kollektiivse alateadvuse** mõistest. Erinevatel kogukondadel ja identiteediringidel on omad ühisalateadvused. Nendest ühisalateadvustest tulevaid mõtteid on ka **kambavaimuks** nimetatud. Just info erinevus erinevate kogukondade ühisalateadvustes põhjustab kollektiivset jäärpäisust.

Ühiskondlik arvamus kujundab individuaalset arvamust

On levinud seisukoht, et inimeste ühiskondlik arvamus on sekundaarne nähtus ja see kujuneb välja individuaalsete arvamuste keskmise põhjal. Selline põhjendus tundub loogiline. Loomade karjakäitumise uurijad on aga leidnud, et sipelgate koloonia on targem kui mingi üksik sipelgas ja sipelgate koloonia „ühiskondlikku arvamust“ ei ole võimalik tuletada üksikute sipelgate arvamusest (mis nähtub nende käitumisest). Näib, et üksiksipelga käitumine on allutatud koloonia „arvamusele“, mis on primaarne.

Inimeste puhul on nii, et kui keegi ei käitu vastavalt üldisele tavale, siis kutsub see esile üldise negatiivse suhtumise. Käitumisreeglite järgimise või mittejärgimise tagajärjeks on saadav tunnustus või karistus. Jäljendamiseks on kaaslaste surve. Ka üldisest arvamusest erinev arvamus võib esile kutsuda negatiivse suhtumise. Seda on kirjeldanud ka Uku Masing järgmiselt: „*Meie mõistus on seltskondliku kasvatusel produkt ning seetõttu kõik nähted, mis kuidagi ületavad seltskonna taset /.../ saavad omadusekirjelduseks: absurdne. Oleme harjunud seltskonna terrori mõjul arvama, et säärase asjadega üldse ei tasu tegeleda /.../.*“ [7, lk 245]. **Individuaalne arvamus kujuneb välja ühiskondliku**

arvamuse surve. Seisukoht, et ühiskondliku arvamuse määravad sõltumatud individuaalsed arvamused, on ekslik.

Eksliku käitumise matkimine

Pealesunnitud matkival käitumisel on ka negatiivne pool. On võimalik, et hakatakse matkima eksijat. Siis tekib eksimuse võimendumine, mis võib lõppeda päris hullusti. Kollektiivset jäärpäist käitumist konfliktsituatsioonides tulekski vaadata matkiva käitumise sellise erijuhtumina, kus matkitakse muuhulgas ka midagi ekslikku.

Konflikti korral on tavaliselt mõlema osapoole argumentatsioonis midagi ekslikku. Tuleme tagasi ettevõtjate ja tööliste vahelise konflikti juurde. Töölised arvavad, et kogu ettevõtte toodang on nende kätetöö ja peaks kuuluma neile. Nad eksivad, sest tootmine ilma materjalidega varustamise, turustamise ja kogu protsessi juhtimiseta ei anna vajalikku rahas mõõdetavat lõpptulemust. Ettevõtjale näib, et kogu kasum on tema äriplaani ja tema investeeringu lõpptulemus. Ettevõtja eksib, sest töolist ei saa kasumi jagamisel võrdsustada tööhobusega. Sellist võrdsustamist käsitlevad töölised alateadlikult õigluse rikkumisena ja konflikt on paratamatu. **Võrdsuse põhimõte on looduse poolt inimese alateadvusse sisse programmeeritud.**

Kogukonna eksiarvamuse põhjus võib sageli sügavale kogukonna ühisalateadvusse peidetud olla. Nii nagu normaalne matkimine on põhiliselt alateadlik, nii on ka ekslik matkimine põhiliselt alateadlik. Kogukonna jäärpäine käitumine konfliktsituatsioonides on ilmselt sellest tingitud, et kõikidel kogukonna liikmetel on alateadvuses ühesugused ekslikud seisukohad. See põhjustabki suuri pikaajaliselt lahendamata vastuolusid. Kuid mitte ükski vale ei muutu sellepärast veel tõeks, et seda usuvad miljonid inimesed.

Lahenduseta konfliktide põhjuseks on identiteediga varjatult kaasnevad kinnismõtted

Kui võrrelda kollektiivse jäärpäise arvamuse pinnal tekkivaid vastuolusid eri religioonide, eri riikide, teadlaste eri koolkondade, jalgpallifännide eri kampade või tööliste ja ettevõtjate vahel, siis on neil vastuoludel rida ühiseid jooni.

- Üksikinimese arvamuse sisu juures on väga oluline see, millisesse kampa, ühendusse või kogukonda see inimene kuulub. **Koos identiteediga tuleb alateadvuse kaudu automaatselt palju mitmesuguseid seisukohti ja väärtushinnanguid.**
- Kõik arvamused, mis on vastuolus identiteediringi väärtushinnangutega (ehk kambavaimuga), kutsuvad suuremal või väiksemal määral esile vihase ärritusreaktsiooni. Selliste arvamuste argumentatsiooni ei kuulata.

Kui tegemist juhtub olema ideoloogilise vastuoluga teaduse tasandil ja möödapääsmatult on vaja vastaspoole argumente ümber lükata või nendega nõustuda, siis leitakse ikkagi võimalus probleemist sisuliselt mööda vaadata. Näiteks moonutatakse vastaspoole argumente ja asutakse siis seda iseenda poolt väljamõeldud moonutust kritiseerima, nagu kuuluks see vastaspoolele. Tegutsetakse nii, et konsensusele jõudmine on välistatud. Vahel öeldakse ka nipsakalt, et meie väärtushinnangutega ei kauple.

- Kollektiivne arvamus võib ka ekslik olla. Kui ka esitada ilmselged eksitust näitavad argumendid, siis ei veena need argumendid kedagi. Ilmselt on kollektiivne arvamus üldjuhul seotud ühisalateadvusega ja sellepärast ei ole veenmisega võimalik seda muuta. Identiteediringi sees olevad inimesed ei suuda ka oma ühist eksiarvamust ise märgata. Erandiks on nn dissidendid, keda on vähe ja kes ei allu üldise ühise arvamuse terrorile. Väljastpoolt vaadates on aga identiteediringisisised eksiarvamusel suhteliselt kergesti märgatavad.
- Kollektiivsete lahenduseta konfliktide korral käituvad mõlemad osapooled reeglina täiesti normaalselt. Üldjuhul ei saa kumbagi poolt süüdistada sihilikus pahatahtlikkuses või patoloogilises psühholoogias. Tegutsetakse parima äranägemise järgi. **Kollektiivsete konfliktide põhjustajateks on eksiarvamusel ühisalateadvuse tasandil ja üldiselt ei saa selliseid eksiarvamusi mitte mingisuguse jutu abil muuta.**
- Konfliktis osalejale tundub vastaspoole käitumine arusaamatu ja ebanormaalne. Millegipärast on levinud ka vastaspoole seisukohtadest moonutatud arusaamine.

Tähtis oleks teada, millised võimalused on kollektiivse eksiarvamuse kustutamiseks. Nende eksiarvamuste kustutamine avaks tee identiteediringide vahelisele konsensusele. **Demokraatias ei taotleta kollektiivsete eksiarvamuste kustutamist.** On ainult kokkulepe, et vähemus peab alluma enamuse arvamusel, mis võib ka eksiarvamus olla. **Konsensus on parem kui demokraatia.**

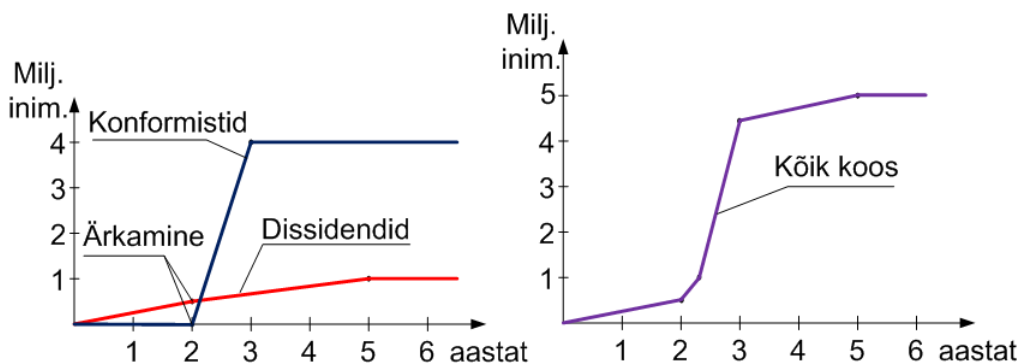
Kollektiivsed arvamusel ei ole igavesed. Uued tekivad ja vanad kaovad. Kui me tahame ekslikust kollektiivsest käitumisest tingitud ebameeldivusi vältida, siis tuleks uurida, kuidas mingi identiteediringi sees toimub uue arvamusel omaksvõtmine ja vanast arvamusel loobumine.

2. osa Ühiskoladeadvuse kujunemine ja muutumine

Kuidas tekivad ja muutuvad ühiskondlik arvamus ja väärtushinnangud?

Väärtushinnangute muutumise mehhanismi on üsna hästi uuritud seoses sellega, kuidas ühiskond võtab omaks uuendusi. Algul tekib uuenduslik idee ühel inimesel, kes selle idee ka ellu viib. Peaaegu kõik teised peavad seda uuendust imelikuks ja mõttetuks. Mõne aja pärast hakkab uuenduse kasutajate arv siiski aeglaselt kasvama. Kuid ainult siis, kui uuenduse kasutamine annab eduka tulemuse. Kui uuenduse kasutajate arv on jõudnud umbkaudselt 10 ja 20 protsendi vahele kogukonna teovõimeliste inimeste arvust, toimub midagi plahvatuse taolist. Peaaegu kõigile on lausa üleöö selgeks saanud, et uuendus on väga mõistlik ja kasulik. Uuenduse kasutamisega hakatakse üle pakkuma. Kuid üks väike osa ühiskonnast ei lähegi uuendusega kaasa. Nad loevad uuendust mõttetuks või isegi kahjulikuks ka siis, kui valdav enamus enam nii ei arva. Siiski hakkab nende teisitõtlejate arv tasapisi kahanema. Kirjeldatud uuenduste omaksvõtmise protsessi ajalise kulgemise kohta öeldakse ka, et see toimub mööda S-kõverat. Algul aeglane tõus, siis järsk hüpe ja siis jälle aeglane tõus.

Sama skeemi järgi levivad ühiskonnas mitte ainult tehnilised uuendused, vaid ka igasugused ideed ja kombad. Iga uuendus ja uus idee laia levikut ei saa. Laita leviku saavutamise põhikriteeriumiks on edukus. Asi peab hea ja kasulik olema. Edukuse kriteerium täidab filtri ülesannet. Halbade ideede ja kommete ning puuduliku konstruktsiooniga seadmete levikut on vaja ühiskonna huvides pidurdada. Uuendus on alati risk. Siiski ei tööta see halbade ideede tõkkefilter alati laitmatult.

Uuenduse omaks võtnud inimeste arvu tüüpiline muutumine ajas; sellist muutust nimetatakse S-kõveraks

Esiteks võib probleem tekkida sellest, et uuenduse negatiivsed kõrvalmõjud ilmnevad mitte otsekohe, vaid alles teatud aja pärast. Näiteks hakati kahjulike putukate hävitamiseks kasutama DDT-pulbrit (heksaklooraani). Kui seda juba

küllalt kaua aega ja küllalt massiliselt tehtud oldi, ilmnes, et see putukamürk looduses ei lagune, vaid hakkab veekogudesse kogunema.

Teiseks sõltub edukus ajast ja kohast. Näiteks käis endine nõukogude liider Nikita Hruštšov Ameerikas ja nägi, kui suurt saaki andis seal mais. Nõukogude Liidus aga ei tulnud maisi laiaulatuslikust kasvatamisest midagi head. Probleemid võivad tekkida ka mitme eri aegadel tehtud uuenduse koosmõjul. Aspiriin on vana efektiivne ravim, kuid võib koos mõne uuema ravimiga mõjuda halvasti. Eraldi on mõlemad head.

Tehniliste uuenduste omaksvõtmisel muutub ühiskondlik arvamus suhteliselt aeglaselt – kuude ja aastatega. Maailmavaateliste ja religioossete seisukohtade muutumine on veelgi aeglasem ja toimub aastasadade jooksul. Kuid on tuntud ka väga kiire kollektiivne arvamuse muutumine, milleks on paanika tekkimine. Sel juhul võib arvamuse muutumist isegi sekunditega mõõta. Paanika on kerge tekkima eluohtlike olukordade puhul, näiteks laevahukul. Paanika puhul esineb seletamatu mõistusevastane käitumine. Info liikumine ei toimu tavalisi teid pidi. Hirmutunne levib kuidagi „õhu” kaudu. Inimesed käituvad sageli ühtemoodi rumalalt ja jääb mulje, et neil tekivad ühesugused sundmõtted.

Toome ühe näite. Eestis toimus 2011. aasta algul rahareform. See oli üleminek Eesti kroonilt eurole. 2010. aasta lõpus levisid kuuldused, et koos reformiga kroon devalveeritakse. Inimesed hakkasid rahavahetuspunktidest massiliselt kroone eurode ja dollarite vastu vahetama. Huvitav oli aga see, et rahavahetajad olid põhiliselt ainult venekeelsest kogukonnast. Eestlased ei läinud raha vahetama. Keelebarjääris põhjus ilmselt ei olnud, sest eestlased on valdavalt kakskeelsed ja suhtlus kogukondade vahel on piisavalt tihe. Erinev käitumine on seletatav identiteedi erinevusega. Identiteedi kaudu võivad tulla sundmõtted ja sundkäitumine.

Kuidas toimub ühiskondliku arvamuse kiire muutumine

S-kõvera hüppekohas asendub ühiskondliku arvamuse aeglane muutumine kiire muutumisega. Üldjuhul ei toimu sealjuures ühtegi sündmust, mida kõik inimesed märkavad ja mis oleks märguandeks uue käitumise alustamiseks. Arusaamatu on siin see, et keegi märku ei anna, kuid märguanne siiski kusagilt tuleb.

Info liikumine toimub alati mingeid kanaleid pidi ja mingite reeglite järgi. Infolevi seadused kehtivad nii eluslooduses kui ka arvutusmasinas ja igal pool mujalgi. Need seadused on osa matemaatikast ja põhimõtteliselt on kõik protsessid siin maailmas matemaatiliselt ja infotehnoloogiliselt kirjeldatavad. Ka märguanne ühiskondliku arvamuse kiire muutumise alustamiseks peaks

infotehnoloogilisest vaatepunktist lähtuvalt toimuma mingil loogiliselt kirjeldataval viisil.

Eeltoodu alusel on põhjust arvata, et kiire muutumise alguse signaal peaks kusagilt tulema. See signaal peab ka kuidagi formeeruma, sest tegemist ei ole juhusliku protsessiga. See signaal saab formeeruda ainult teatud loogikatehete ja teatud sisendsignaalide alusel. Teeme infotehnoloogiast lähtudes oletusi, kuidas see võiks toimuda.

Vaatleme algul tsentraalse juhtimise varianti ja oletame, et seda teostab mingi identifitseerimata tegelane, kes kogub infot, töötleb seda ja saadab selle siis inimeste alateadvusse. Täpsustame, millist infot ja kuidas see tundmatu tegelane peaks koguma, töötleva ja salvestama. Kõigepealt peab see tegelane oskama lugeda inimeste mõtteid. Mingeid ühiskondliku arvamuse uuringute taolisi küsitlusi ju ei tehta. Mõtete lugemise alusel saab ta määrata, kuidas inimesed end identifitseerivad. Lõpuks saab ta määrata ühesuguse identiteediga inimeste arvu. Siis peab ta hakkama jälgima, kas keegi leiutab midagi uut. Ta peab hakkama pidama leiutiste registrit. Iga leiutise kohta peab ta registreerima selle leiutise pooldajate arvu ja seda arvu pidevalt uuendama. Samuti peab ta pidevalt välja arvutama leiutise pooldajate arvu ja ühisidentiteediga inimeste arvu suhte. Kui see suhtarv on saavutanud teatud kriitilise väärtuse, mida nimetatakse lävendiks (umbes 0,2), siis peab ta kõigile ühisidentiteediga inimestele tegema hüpnootilise sisenduse, et selle leiutise kasutamine toob edu.

Selle tegelase tegevus on sisu poolest tavalise tänapäevase arvuti infotöötlusprogrammi tegevus. Väga erilised on aga info sisestamise ja väljastamise kanalid. Mõtteid lugevaid ja hüpnootilise tegevaid sisend-väljundseadmeid nüüdisaegsel arvutil ei ole. Sellise ülesandega ei saa ka ükski tavaline inimene hakkama.

Rohkem võib uskuda, et lävendit ei määratagi, vaid see kujuneb välja kuidagi automaatselt. On üldtuntud, et inimestel on kalduvus üksteist matkida. Kui üks inimene teeb uuenduse (näiteks hakkab kiirelt rikneda võiva toidu tagavara hoidma külmkapis) ja ta suhtleb kahe inimesega, kes teda matkivad sellega, et võtavad ka uuenduse kasutusele, siis on suhtlusvõrgu esimese sammu tasandil kaks matkijat, teise sammu tasandil on $2 \times 2 = 4$ matkijat, kolmanda sammu tasandil on $4 \times 2 = 8$ matkijat, neljanda sammu tasandil on $8 \times 2 = 16$ matkijat ja nii edasi. Kui uuenduse on omaks võtnud juba 20% inimestest, siis järgmisel sammul on juba 40% matkijaid ja ülejäämisel 80%. Sellist protsessi nimetatakse ahelreaktsiooniks. Protsessi lõpul muutub matkijate arvu kasvukiirus väga suureks ja tekib mulje, et viimases lõpus hakkavad kõik ühekorraga uuendust kasutusele võtma kusagilt saabunud signaali põhjal. Tegelikult on ainult individuaalsed otsused.

Kui uuenduse kasutuselevõtu protsess toimub ainult individuaalsete otsuste põhjal, siis kustkohast tekib jäärpäine kollektiivne (identiteedipõhine) arvamus, millest on eespool räägitud ja mis peaks olema kollektiivi iga liikme alateadvuses. Iga individuaalne otsus ei lähe ju kohe alateadvusse. Tuleks uurida, kas individuaalsed otsused võivad teatud tingimustel üle minna ühisalateadvusse ja kuidas see võiks toimuda.

On tuntud tõsiasi, et massikäitumise puhul käituvad inimesed ühtemoodi ja alateadlikult. Silmanähtavalt ei käitu nad individuaalsete otsuste järgi. Massikäitumist peaks juhtima ühisalateadvus, mis peaks koos massi tekkimisega samuti tekkima. Elias Canetti on oma raamatus „Massid ja võim“ [1] uurinud laialt massikäitumist ja sealhulgas ka massi tekkimist. Canetti arvates on üheks massi tekkimise kohaks teatrietendus. Etenduse ajal on kõigil teatrikülastajatel ühine tegevus – nad jälgivad etendust ja elavad sellele kaasa. Ka istuvad nad suhteliselt tihedalt üksteise kõrval. Need tingimused on piisavad etenduse vaatamise käigus teatrikülastajate massi tekkimiseks. Aplaus etenduse lõpus on massikäitumise ilming. Canetti kirjeldatud mitmesuguste massikäitumise juhtude põhjal võib järeldada, et mass ja ühisalateadvus hakkavad tekkima alati ja otsekohe, kui inimhulk ühtemoodi liigub, tegutseb või mõtleb.

Ahelreaktsioonina kulgeva uuenduste omaksvõtmise protsessi lõppfaasis tegutseb ja mõtleb suur hulk inimesi ühtemoodi. Nad on veendunud, et uuendus on kasulik ja nad tegelevad selle kasutuselevõetuga. See ajamoment peaks olema sobiv uuendust käsitleva info sissekirjutamiseks ühisalateadvusse. Just koostoimelises tegevuses muutub individuaalne arvamus massi kollektiivseks alateadlikuks arvamuseks, nagu seda kirjeldab Canetti teatrietenduse vaatajate näitel. Teatrietenduse vaatajatel ja uuenduse vastuvõtjatel on siiski see erinevus, et uuenduse vastuvõtjad ei istu tihedalt üksteise kõrval nagu teatrietenduse vaatajad. Kuid uuenduse vastuvõtjad on siiski ühises **suhtlusvõrgustikus**.

Isiklike tutvuste kaudu kujunev suhtlusvõrgustik on kõige vanem inimühiskonna tegevust koordineeriva info liikumise kanal. Ühiskonna arenedes on infokanaleid juurde tulnud. Kirikuõpetaja pidas jutlust juba suurele arvule inimestele. Edasi tulid raamatud, ajalehed, raadio, televisioon ja internet. Kuid uuema aja multimeediast tulevasse infosse on põhjust suhtuda umbusklikult. Kunagi sa ei tea, kas pakutav info on tõene või on tegemist katsega sinuga manipuleerida. Kahetsusväärset suureks on muutunud inimeste arv, kes vale ja pettusega püüavad saada raha ja prestiiži. Isiklikult tuttavalt saadud infosse on põhjust rohkem uskuda. Tutvumisel saab tavaliselt selgeks, kas on tegemist sõbraliku või vaenuliku inimesega ja kuipalju on ühiseid tõekspidamisi. Tutvumisel saadakse lisainfot ka alateadvuse kaudu (välimus, kehakeel jne). Ka internetitutvust loetakse sageli suhtlusvõrgustiku osaks, kuid seda ei saa siiski

võrdsustada isikliku tutvusega. Erinevus on umbes samasugune kui teatrikülastuse ja televiisori kaudu teatrietenduse vaatamise vahel. Erinevus on vaieldamatu, kuid erinevuse põhjus ei ole eriti selge. Võib arvata, et teatrietenduse ajal hakkavad tööle ka alateadvusel põhinevad infokanalid ja lisainfotuleb juurde. Isiklikul tutvusel põhinev suhtlusvõrgustik on oma ürgaegse olulise infokanali rolli suures osas säilitanud.

Suhtlusvõrgustikus liigub info ka alateadvuse tasandil

Peter Miller refereerib oma raamatus „Tark parv“ [5] paljude nende uurijate tulemusi, kes analüüsisid karjaloomade käitumist ja otsisid paralleele inimeste kollektiivse käitumise ja karjaloomade käitumise vahel. Üheks oluliseks nähtuseks nii inimeste kui ka karjaloomade käitumises on üksteise tegevuse matkimine. Me ei saa iga probleemi lahendamist alustada nullist. Me oleme sageli sunnitud toetuma grupi kollektiivsele kogemusele. Peter Miller refereerib kalaparvede uurijat Radakovi¹: „Parve või karja kuulumine suurendab ka võimalusi leida toitu, kaaslast või rändeteed. Gruppidel areneb välja isegi teatud kollektiivne mälu, mida Dmitri Radakov nimetas „reflekside tagavaraks“, sest need on alles ka siis, kui informatsiooni kogunud isendid on lahkunud.“

Matkimine võib olla teadvustatud – poolt ja vastu argumente kaalutakse teadlikult. Kuid sageli on matkimine ka alateadvuslik. Indiviidile lihtsalt tundub, et ka temal on õige nii tegutseda. Peter Miller refereerib sotsiaalvõrgustiku uuringut.

„Framinghamis, Bostoni-lähedases Massachusettsi väikelinnas järeldasid arst Nicholas A. Christakis ja politoloog James H. Fowler sotsiaalvõrgustike uuringu põhjal, et ülekaal levib ühelt isikult teisele nagu nakkus. /.../ nad arvutasid välja, et isiku võimalus kaalus ülemäära juurde võtta tõusis 57 protsenti, kui tema sõber, abikaasa või sugulane oli ülekaaluline. ... Veelgi enam, need mõjud levisid linnas läbi sotsiaalvõrgustike nagu viirus, mõjutades /.../ ka neid, kes jäid kahe või kolme sammu kaugusele. „Te ei pruugi inimest isiklikult tunda, aga teie sõbra abikaasa kolleeg võib teid paksuks teha. Ja teie õe sõbranna poiss võib teid panna kõhnuma,“ kirjutavad Christakis ja Fowler oma raamatus „Connected: The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives“ [5].“

Siit on raske järeldada midagi muud kui seda, et matkimine on siin alateadvuslik ja toimib ühisalateadvuse kaudu. Mingist mõtestatud tegevusest siin ilmselgelt rääkida ei saa.

¹ Radakov, D. V. Schooling in the Ecology of Fish. New York, NY: John Wiley, 1973.

Christakis ja Fowler uurisid ka suitsetamisest loobumist ja Peter Milleri refereeringu järgi leidsid „ /.../, et ühendatud isikute klastrid kaldusid suitsetamisest loobuma üheaegselt koordineeritud nähtusena, mis meenutab lindude või kalade parvlemist. Inimesed ei loobu ise, ütlevad teadlased. See toimub lainetena.“ Ka see tähelepanek näitab, et info suitsetamisest loobumise kohta peaks kirjeldatud juhul liikuma ühisalateadvuse kaudu.

Kui alateadvuslik infolevi on suhtlusvõrgustikus tavaline nähtus, siis peaks info sissekirjutus ühisalateadvusse, mida Elias Canetti kirjeldab teatrietenduse näitel, olema võimalik mitte ainult teatrisaalis istujate juures, vaid ka suhtlusvõrgus osalejate juures. Sellepärast peaks ahelreaktsioonina kulgeva uuenduste omaksvõtmise protsessi lõppfaasis, kus tegutseb ja mõtleb suur hulk inimesi ühtemoodi, ühisalateadvusse kirjutatama sisse norm – seda uuendust on mõistlik kasutada, see on hea.

Ühiskondliku arvamuse kiire muutus peaks seega lõppema uue arvamuse normina omaksvõtmisena. Pärast seda hakatakse ignoreerima selle normina tunnustatud arvamuse kritiseerijaid. Hakkab toimima põhimõte – see, kes kritiseerib meie tõekspidamisi, ei kuulu meie hulka.

Ühiskondliku arvamuse muutus ohu või häda olukorras

Kui uuenduste ühiskondlikul omaksvõtmisel on olulised suur arv isiklikke otsuseid, siis ohu või häda olukorras võib olla piisav üheainsa inimese tegutsemise jälgimine ja terve grupp hakkab tema tegutsemist otsekohe järelemõtlematult matkima. Hädaolukorras on inimeste käitumine vägagi sarnane loomade käitumisele.

Peter Miller refereerib oma raamatus „Tark parv“ ka Kanada bioloogi Karsten Heueri ja filmitegija Leanne Allisoni tähelepanekuid suure karibuude karja käitumisest. Karibuude karja reaktsiooni hundi ründele kirjeldab Heuer järgmiselt: „Lähimal karibuul kulus hüppavale hundile reageerimiseks vaid sekundi mürdosa ja samal hetkel läks ühekorraga liikvele terve mägi loomi, /.../. See, mis enne oli liikumatu loomade mass, muutus äkitselt üheks põgenevaks organismiks, /.../.“ [5].

Siin on tähelepanuväärne see, et kui lähimal karibuul oli vaja sekundi mürdosa reageerimisega, siis karja ülejäänud liikmed reageerisid kõik hetkeliselt. Kui karja liikmete põgenemine oleks alanud individuaalsete otsuste põhjal, siis oleks iga karibuu pidanud jälgima oma lähinaabreid ja kui need oleksid põgenemist alustanud, siis teatud reageerimisaja möödudes oleks ka tema põgenemist alustanud. Esimese ja viimase karibuu põgenemise alustamise vaheline ajavahemik oleks sel juhul mõni sekund (karjas oli palju loomi) ja kindlasti ei oleks uurijad seda protsessi lugenud hetkeliseks. Kui aga protsess oli hetkeline,

siis pidid kõik karja liikmed saama otseinfo esimeselt põgenemist alustanud karibuult või liikus info karjas ikkagi loomalt loomale, kuid ilma reageerimise (järelmõtlemise) ajata. Loomakarjas on loomade vahel ilmselt mingi tavalisest reageerimisajast oluliselt kiirem infoedastusprotsess.

Ebatavaliselt kiiret infovahetust on märgatud ka inimeste massikäitumise juures. Oma raamatus „Massid ja võim“ kirjeldab Canetti paljusid juhtumeid, kus inimesed tegutsevad massina [1]. Sealjuures ei tunne ta aga erilist huvi selle vastu, milliseid teid pidi liigub massikäitumisel info. Canetti uurimustes mõistetakse massi kui inimeste karja, kes on kõik ühtemoodi hõivatud mingi tegevusega, mille suhtes neil ei ole otsest omavahelist kokkulepet ega ka kusagilt mujalt tulnud käsku või soovitusi. Massile infot andev subjekt ja info ülekandekanalid on märkamatud ja tundmatud. Näiteks toob Canetti ära pealtnägija Robert Cursoni massikäitumise kirjelduse 1834. aastast Jeruusalemma Püha Haa kirikus. „*Seal me seisime ja põrnitsesime üksteist; ja järsku haaras meid järsk impulss, Hauakiriku pikkades löövides vastu kajava karjatusega tormasid vastasread teineteise kallale ja peagi rebisin ja tuuseldasin ma üht poolpaljast meest.*“ Äkki, ilma motiivi ja käsklusega, alustasid kõik korraga suurt kaklust. Milliseid teid pidi liikus sealjuures info ja mida võiks kujutada see „*järsk impulss*“, selle küsimuse vastu Canetti otseselt huvi ei tunne.

See Jeruusalemma Püha Haa kiriku näide on huvitav veel selle poolest, et seal tuli kusagilt ekslik signaal. Mingit ohtu ega põhjust kakluse alustamiseks ei olnud. See näitab, et **ohusignaale ei kontrollita kogukonna poolt selliselt, nagu see toimub uuenduse kasutuselevõtu juures**. Kogukond võib reageerida kiirelt ja ilma kontrollita.

Elias Canetti on leidnud, et ohu korral ja sõjaolukorras esineb eriline äge tundlikkus ja ärrituvus kord ja lõplikult säärasena määratletud vaenlase suhtes [1]. Vaenlane võib käituda sõbrana, kuid see ei loe. Ohu korral määratletakse omad ja võõrad. Nende vahel on konfrontatsioon. Võõrad on potentsiaalsed vaenlased. Konfrontatsioon võib viia sõjani. Canetti peab sõda massikäitumiseks ja toob ajaloost pärit järgmise sõjatsükli:

1. esimene surnu;
2. surnu matused;
3. kättemaksuväe kokkukutsumine;
4. vaenlase hävitamine, vangide võtmine;
5. toodud vangide avalik hukkamine, rahva pidu;
6. rahva ühtekuuluvustunde ja kuninga võimu kasv.

Tekib küsimus, miks on nii kergesti võimalik kättemaksuväge kokku kutsuda. Sõttaminejad ei saa olla kindlad, et nad sõjas surma ei saa. Millegipärast on aga sõttaminejatel lootus, et mitte nemad ei saa surma, vaid nad tapavad vaenlase ja saavad kangelasteks. Canetti kirjutab: „*See konfrontatsiooni hetk tapetuga täidab ellujäänu täiesti erilise jõuga, mida ei saa võrrelda ühegi teise jõuga. Pole ühtki silmapilku, mille kordumist nii väga igatsetakse.*“ /.../ „*Ellujäämisest saadav nauding võib muutuda ohtlikuks ja täitmatuks kireks.*“

Siit saab järeldada, et ühisalateadvuse kaudu toimub kogukonna kaitse organiseerimine välisvaenlase vastu (sealjuures vaenlase märgistamine) ja ka sõttaminejatele erilise motiivi loomine naudingu näol, mis neid ootab ellujäämise korral. Kogukonna ellujäämise seisukohalt tuleb sellist ühisalateadvuse rolli üldjuhul positiivseks lugeda.

Kuid asjal on ka teine külg. **Ühisalateadvuse abil saab massi hõlpsasti ohtlikuks muuta, kui vale ja pettuse abil süütutest inimestest vaenlased teha.** Probleem on selles, et kogukonna ühisalateadvus ohusignaale ei kontrolli. Vähemalt piisavalt põhjalikult ei kontrolli. Esimene surnu vallandab sõjatsükli.

Ühisalateadvuses oleva info muutumise mehhanism

Ühiskondliku arvamuse kiire muutus toimub rahu- ja hädaolukorras oluliselt erinevalt. Rahuolukorras on arvamuse kiire muutumise algpõhjuseks ühesugused individuaalsed arvamused või arvamuste muutused, mis suhtlusvõrgustikus ahelreaktsioonina levides tekitavad protsessi lõpus kiire ülemineku individuaalsetelt arvamustelt ühiskondlikule arvamusele. See muutunud ühiskondlik arvamus jõuab tõenäoliselt kuidagi ühisalateadvusse, sest siis muutub see uus arvamus dogmasarnaseks üldtunnustatud normiks, mille täitmist soositakse ja mille argumenteeritud kriitikat ignoreeritakse. Selle normi aluseks on suur arv ühesuguseid sõltumatuid individuaalseid arvamusi. Esialgu vastab selline normikohane arvamus suure tõenäosusega tõe.

Hädaolukorras pole suurt arvu ühesuguseid arvamusi vaja. Isegi üksainus arvamus mingi ohu suhtes võib muutuda dogmasarnaseks üldtunnustatud normiks. Eksimise võimalus on sel juhul väga palju suurem. Vale ja pettuse abil on võimalik süütutest inimestest vaenlased teha.

Kui püüda detailselt kirjeldada infolevi teekonda sellest hetkest, kui tekib mingi arvamus individuaalsel tasandil, kuni selle hetkeni, kui see arvamus on saanud üldtunnustatud normiks ühisalateadvuses, siis selles teekonna osas ei ole tänapäeva teadus suutnud täit selgust luua – mitmete detailide suhtes saab ainult oletusi teha. Selgusetu on üsna oluline küsimus, kuhu ja kuidas on kirja pandud ühisalateadvuse info. Pole ka detailselt teada, kuidas toimub infolevi massikäitumisel. Kuid on selge, et kuidagi peab see infolevi toimuma.

Inimesel on raske iseennast uurida. Mõistlik on kasutada kaudseid teid. Näiteks uurida, kas midagi inimeste ühisalateadvusele sarnast ei ole juba olemas kusagil mujal looduses, kas info inimese alateadvuses on kaasasündinud või omandatakse see elu käigus jne.

Alateadvuse roll lapse rääkima hakkamisel ja identiteedi omandamisel

Sünnist kuni kuueaastaseks saamiseni on väikelapse ajutegevus kohandatud tema alateadvusliku meele programmeerimiseks [6]. Info tuleb ümbritsevast sotsiaalsest keskkonnast. Väikelapse aju elektroentsefalogramm (EEG) näitab, et vanuses 0 kuni 2 aastat on seal ainult unele vastav delta võnkesagedus ja vanuses 2 kuni 6 aastat tuleb delta võnkesagedusele lisaks teeta võnkesagedus, mis vastab unelemisele ja unistamisele. On teada, et alateadvus tegutseb une ajal ja unenäod on seotud alateadvusega. Hüпноosi kasutavad arstid panevad patsiendi magama nii, et tekib delta- ja teetasagedusele vastav ajuseisund. Siis salvestavad nad patsiendi alateadvuslikku meelde uusi käitumismustreid. Nii saab likvideerida vanu käitumismustreid, mis patsiendi elu segasid. Lipton ja Bhaerman kirjutavad: „ /.../ *esimesed kuus eluaastat veedab laps hüпноositaolises transis. /.../ Sel ajal meid lihtsalt programmeeritakse.*“

Teadvustatud mõtlemisprotsess ei saa tühja koha pealt tööle hakata. Teadvus töötab ainult koos alateadvusega. Midagi sarnast on ka arvutil. Kõigepealt tuleb arvutisse salvestada operatsioonisüsteem ja alles peale seda saab arvutikasutaja oma programmidega tööle hakata. Inimese alateadvuse roll on aga suurem kui arvuti operatsioonisüsteemil. Operatsioonisüsteem üldiselt ei sekku tööprogrammi, alateadvus aga suunab pidevalt ja märkamatuult teadvust.

Bruce Lipton ja Steve Bhaerman kirjutavad: „*Lähikeskkonnas olevate inimeste – peamiselt vanemate, õdede-vendade ja sugulaste – käitumismustreid jälgides õpivad lapsed vahet tegema aktsepteeritud ja aktsepteerimatul sotsiaalsel käitumisel. Tähtis on mõista, et enne kuueaastaseks saamist omandatud tajud muutuvad põhitähtsateks alateadvuslikeks programmideks, mis hakkavad hiljem kujundama inimese elu iseloomu.*“ [6].

Väikelapse eas pannakse alateadvusse kirja sellised üldised põhimõtted nagu lubatud ja lubamatu käitumise piirid, hea ja halva ning ohtliku ja ohutu piirid, hea ja kurja äratundmise juhendid, oma ja võõra mõisted ja enda liigitamine kellegi hulka kuuluvaks ehk identiteet. Laps võtab infot alateadvusse alates lähedastest inimestest kuni kaugemate omadeni ehk kuni identiteediringi piirideni.

See alateadvusse sisendatav info on sõltuv ajast ja kohast. Hiina lapsed ei saa sama infot, mis rootsi lapsed. Tänapäeva rootsi lapsed saavad teistsuguse info kui saja aasta tagused rootsi lapsed. Samal ajal ja samas kohas, kuid erinevate

sotsiaalsete kihtide peredesse sündinud lapsed saavad samuti erineva info. Üsna levinud on arusaam, et kuueaastaste laste teadvusel ei ole olulisi erinevusi ja nad lähevad kõik kooli nagu ühesugused tühjad valged lehed, kuhu koolis hakatakse tarkust sisse kirjutama. Kahjuks on see arusaam reaalsusest kaugel. Kooli lähevad vägagi erinevad lapsed ja nende alateadvuse erinevusi ei saa koolis õpetamisega enam palju muuta.

Carl Gustav Jung on kirjutanud: „*Inimene tuleb /.../ siia maailma teatud individuaalsete dispositsioonidega /.../ reeglina on see mingi vanemate maailm, perekondlik vaim. Ent selle perekondliku vaimu on omalt poolt kujundanud jällegi ülimal määral Zeitgeist, ajavaim, mis suuremale osale inimestest on tundmata. /.../ Kuigi meil kõigil on oma isiklik elu, oleme me ometi ülimal määral ka selle aastasadu vana kollektiivse vaimu esindajad, ohvrid ja edasikandjad.*“ [2].

Laps ei saa omaks võtta koolis õpetatavaid teadmisi, mis on vastuolus tema juba väljakujunenud alateadvuses olevate seisukohtadega. Sellised asjad näivad lapsele väga arusaamatutena ja need ei taha kuidagi meelde jääda. Juba alateadvuses olev info võib segada teatud aine nõutud tasemel omandamist. Tavaliselt seda ei mõisteta ja last süüdistatakse alusetult laiskuses.

Sotsiaalsete käitumismustrite omandamine toimub paralleelselt keele omandamisega. Kui laps kasvab üles sellises keskkonnas, kus tal ei ole kokkupuudet inimestega (näiteks loomade juures, mida vahel on juhtunud), siis laps ei hakkagi rääkima. Keeleoskus ei ole kaasa sündinud. Küll on aga kaasa sündinud potentsiaalne võime keelt omandada. Kassipojal näiteks sellist võimet ei ole.

Laps omandab grammatikareeglite kasutamise, ilma et keegi neid talle õpetaks. Kui välismaale elama asunud vanematel sünnib laps, siis tavaliselt omandab see laps perfektselt ainult uue asukohamaa keele. Ja seda ka siis, kui vanemad temaga kodus ainult oma sünnimaa keelt räägivad. Peale emakeele võib igaüks varem või hiljem omandada ka teise ja kolmanda keele. Sealjuures on teise keele omandamine suhteliselt lihtne noores eas ja keskkonnas, kus seda teist keelt räägitakse. Vanemas eas on inimese intellektuaalsed võimed paremad kui lapseas ja loogiline oleks arvata, et teise keele õppimine on küpses eas lihtsam kui lapsena. Tegelikuses on asi aga vastupidine.

Eelnevast võib järeldada, et keele omandamine peaks toimuma suhtlemise käigus kahe paralleelse protsessina. Üks osa on teadvustatud ja verbaalne suhtlemine ja teine osa on mitteteadvustatud (alateadvuslik) ning mitte-verbaalne. Suhtlemisel liigub alateadvuse tasandil ka selline info, mida sõnadesse ei vormita. Just sellepärast omandab laps enesele teadmata grammatika, teise keele omandamine keelekeskkonnas on palju lihtsam kui õpiku järgi ja

paremad intellektuaalsed võimed küpses eas ei ole märgatavaks abiks teise keele omandamisel.

Kui lapsevanemad püüavad verbaalselt lapses kujundada selliseid väärtushinnanguid, mida nad ise alateadlikult igas olukorras ei järgi, siis tekib lapsel sisemine konflikt. Teadvuse kaudu saadud ja alateadvuse kaudu saadud info on siis vasturääkivad.

Võib arvata, et **paralleelselt verbaalse suhtlemisega toimub sõnadeta suhtlemine teatud määral alati**. Just see sõnadeta suhtlemine on infokanal, mis võimaldab toimuda sellistel asjadel, et teie sõbra abikaasa kolleeg, keda te isiklikult ei tunnegi, võib teid paksuks teha.

Ühismõistuse teke rakkude kogukonnal

Looduse üheks üldiseks printsiibiks on kordumine erinevatel tasanditel. Kui me vaatame puud, siis märkame, et peente okste hargnemine sarnaneb jämedamate okste hargnemisele. Puu kasvamisel hargnemise tsüklil kordub. Sellist nähtust nimetatakse fraktaalmuustrite kordumiseks ja seda uurib fraktaalgeomeetria. Kui inimühiskonnal tekkis kollektiivne mõistus alateadvuse kujul, siis peaks midagi sarnast olema tekkinud ka varem mingis teises kohas [6]. Vaatame, kuidas ajaloolise arengu käigus sai ainuraksetest kogukond, kellel on ühismõistus.

Esimesed 3,8 miljardit aastat olid meie planeedil ainult ainuraksed organismid – bakterid, vetikad, pärmid ja algloomad. Umbes 700 miljonit aastat tagasi hakkasid rakud moodustama kolooniaid, kus vahetati informatsiooni. Hiljem tekkis ka tööjaotus rakkude vahel, mida nimetatakse diferentseerumiseks. Tekkisid organid, aju ja ajus programmid, mida nimetatakse teadvuseks. Ajul tekkis eraldi osa – prefrontaalkoor. See annab inimesele eneseteadvuse. Lõpptulemuseks on tänapäeva inimene. Inimene tekkis sellepärast, et inimese kohanemisvõime looduses on palju parem kui ainuraksel.

Inimene on sisuliselt umbes 50st triljonist üksikrakust koosnev rakukogukond ja inimese mõistus on rakkude ühismõistus. Rakud elavad inimese kehas veekeskkonnas, nagu nad seda sadu miljoneid aastaid tagasi ookeanis tegid. Rakkudel on teatud iseseisvus. Rakumembraan täidab neil aju funktsioone ja suhtleb rakuvälise keskkonnaga. Rakkudel on emotsioonid, nad võivad olla rõõmsad või kurvad. Rakud võivad väliskeskkonna muutuste korral hakata valima ja ka muutma rakutuumas olevaid geene. Rakkudel on keskkonnaga kohanemise võime.

Kui me vaatleme rakke eraldi, siis inimest ei leia me ühestki rakust. Rakud on inimese keha. Me suhtleme inimese vaimuga. Ja ülisuur hulk keha rakke ei tea sellest suhtlemisest mitte midagi. Inimesega suhtlemine on võrreldav arvutiga suhtlemisega. Arvutil on riistvara ja tarkvara. Me suhtleme arvutiprogrammiga,

mis on tarkvara. Inimese rakud vastavad riistvarale ja vaim vastab tarkvarale. Kui võrrelda inimeste kogukonda rakukogukonnaga, siis rakukogukond on väga vana ja täiuslikult välja arenenud. Inimeste kogukond seevastu on rakukogukonnaga võrreldes väga noor ja alles kujunemisejärgus.

Kui rakkude kogukonnal tekkis kollektiivne mõistus ja kui loodusel on kombeks oma mustreid erinevatel tasanditel korrata, siis võis ka inimeste kogukonnal sellesarnane kollektiivne mõistus tekkida. Sealjuures ei pea ükski inimene alateadvuse tasandil tegutsevast kogukonna kollektiivsest mõistusest otseselt mitte midagi teadma, nagu rakudki ei tea inimese mõtetest otseselt mitte midagi. Selline seisukoht on esmapilgul üllatav. Kuid kui võtta arvesse seda, kuidas info inimese alateadvusest teadvusse jõuab, siis eriti üllatav see ei olegi.

Kui rakkude kogukonnal tekkis ühismõistus, siis kõrgemal tasandil võib inimesi ette kujutada rakkudena, kes moodustavad „keha“, milleks on kogukond ja sellel kogukonnal võib ju ka tekkida ühine mõistus. Carl Gustav Jung jõudis inimese psüühikat uurides järeldusele, et tõepoolest on olemas kõikidele inimestele ühine kollektiivne alateadvus, mis Jungi arvates kujunes välja iidsetel aegadel. See kollektiivne alateadvus on ka tänapäeval niivõrd oluline, et kollektiivse alateadvusega seotuse häirimise korral avaldub see inimesel psüühikahäirena. Jung kirjutab: *„Kui arhetüüpidest lähtuvaid määranguid püütakse takistada või kui neid arvesse ei võeta, siis tekivad, nagu näitavad arstlikud kogemused, psüühilise puudulikkuse nähted. Individuaalsel pinnal on tegu neurootiliste sümptomitega ja inimeste puhul, kel pole soodumust neuroosiks, tekivad kollektiivsed hallutsinatsioonid.“* Arhetüübid on Jungi käsitluses alateadvuse osad. Jung on iseloomustanud ka olukorda, kus kord käitutakse vastavalt alateadvusele ja teinekord mitte. *„/.../ Ent iga inimene, kes püüab istuda korraga kahel toolil, kes tahab järgida oma teed ning samal ajal sobituda mingite kollektiivsete reeglitega, selline inimene muutub paratamatult neurootiliseks.“* [2].

Ei ole teada mingit suurt erinevust tänapäeva inimeste ja iidsete inimeste vahel, mis võimaldaks väita, et kollektiivne alateadvus ei võiks ka tänapäeval edasi areneda. Vastupidi, see, et kaasaegsed individuaalsed kogemused ja arvamused võivad teatud tingimustel muutuda dogmasarnaseks üldtunnustatud normiks tervele kogukonnale, viitab sellele, et **kollektiivne alateadvus areneb tänapäeval edasi.**

Saja ahvi efekt ja sotsiaalsete putukate käitumine

Tuntud on lugu ahvide käitumisest – nn saja ahvi efekt (Wikipedia). 1952. aastal uurisid Jaapani teadlased Koshima saarel makaakide õppimisvõimet sel moel, et õpetasid ahve maguskartuleid ehk bataate enne söömist vees pesema ja jälgisid siis, kuidas see uuendus ahvide hulgas levib. Tulemus vastas üldjoontes sellele,

kuidas inimesed uuendusi S-kõvera järgi omaks võtavad. Hämmastav oli aga see, et teatud kriitilisest pesijate arvust alates ei hakanud kõik ahvid bataate pesema mitte ainult sellel saarel, kus neid õpetati, vaid ka naabersaarel, kus ahvidele bataatide pesemist ei õpetatud, kuid neid teisel eesmärgil jälgiti. Seda lugu käsitletakse kui sündinud fakti ja kirjeldatakse sellisena mitmetes raamatutes. On ka autoreid, kes selle fakti kahtluse alla seavad või päänormaalsete nähtustega ühte ritta panevad. Pole teada, et keegi oleks taolist eksperimenti korranud. Selle eksperimendi tulemus viitab aga ahvide ühismõistuse olemasolule. Veelgi enam, see lugu näitab ka seda, et info liikus ahvide ühismõistuses ühelt saarelt teisele „õhu kaudu“.

Peter Milleri raamatus „Tark parv“ on muu hulgas ära toodud uurimustulemused selle kohta, kuidas sipelgad ja mesilased teevad muutliku ümbritseva keskkonnaga kohanemise otsuseid [5]. Sipelgate kohta on kirjeldatud, kuidas nad otsustavad, kuipalju sipelgaid on vaja sel päeval saata toitu korjama (see arv on eri päevadel erinev ja mõnel päeval ei mindagi toitu korjama). Sipelgatel on tööjaotus – on sõdurid, pesahooldajad, prügikoristajad, haude ja emasipelga eest hoolitsejad, toiduvarujad jne. Toiduvarujate väljasaatmise otsustamine on kollektiivne protsess ja see algab sellega, et hommikul lähevad pesast esimesena välja sõdurid. Toiduvarujad seisavad sissekäigu juures ja uurivad, kui suur on ajaline intervall üksikute tagasipöörduvate sõdurite vahel. Kui sõdurid tulevad tagasi väikese ajalise intervalliga, mis näitab, et mingi oht peletab nad kiiresti tagasi, siis toiduvarujad ei välju. Esimesed toiduvarujad hakkavad väljuma, kui tagasitulevate sõdurite vahel on „õige“ ajaline intervall (uurimuses umbes 10 sekundit). Seejärel hakatakse jälgima saagiga tagasipöörduvate sipelgate vahelist ajalist intervalli. Kui see on väike, mis näitab, et toitu on piisavalt leida, hakkavad ka ülejäänud toiduvarujad väljuma. Toiduvarumisele väljamineku otsus tekib automaatselt väikese osa sipelgate poolt katse-eksituse meetodil saadud tulemuste hindamisel spetsiifilise meetodi abil. Mingeid käske, nagu inimestel, ei anta.

Mesilaste puhul on uuritud, kuidas mesilaspere jagunemisel koos emaga pesast lahkunud mesilased (mesilassülem) leiab endale uue pesapaiga. See paik peab olema piisavalt kaitstud ja seal peab olema piisavalt ruumi kärkele (näiteks sobiv puuõõnsus). Vanast pesapaigast lahkunud mesilased moodustavad algul kobara lähedaloleva puu oksa ümber. Nad on seal niikaua, kuni luuremesilased leiavad uue pesapaiga. Luurele läheb umbes 5% mesilastest. Algul lähevad nad otsima igale poole ümbruses. Kui luurajad midagi leiavad, siis tulevad nad tagasi ja teatavad teistele tantsides, kui hea nende arvates leitud pesapaik on ja kus suunas see asub. Väga hea pesapaiga korral tantsitakse kuni 5 minutit, kehvade pesapaikade korral ainult 30 sekundit. Tantsu kestusega antakse edasi arvamus pesapaiga headuse kohta. Tantsu näinud mesilased lähevad head pesapaika üle

vaatama. Nii hakkab sülemi ja hea pesapaiga vahel lendlevate mesilaste arv suurenema. Kui see arv on läinud nii suureks, et mingil ajamomendil on ühe potentsiaalse pesapaiga juures ühekorraga 15 mesilast, siis antakse sülemile eriline signaal ja sülem lendab uude pesapaika.

Selliselt väljavalitud pesapaik on parim, mis ümbruskonnas leidub. Kogu ümbrus on kollektiivselt läbi uuritud. Iga mesilane andis individuaalse hinnangu tema poolt leitud kohale. Selle hinnangu info anti teistele edasi mesilaste tantsuga, mis asendab inimeste kõnet. Edasi kujundati individuaalsete arvamuste alusel ühine kollektiivne arvamus. Mingit koosolekut, nagu inimeste juures, ei kasutatud. Hääletamist asendas see, et jälgiti, kui suureks on kasvanud mingit uut pesapaika üheaegselt külastavate mesilaste arv.

Iga üksik mesilane pidi teadma ainult seda, et tal tuleb minna uut pesapaika otsima ja ta tegeles selle ülesandega nii kaua, kuni nägi, et ühes potentsiaalselt uues pesakohas on peale tema veel 14 mesilast. Ka üks sipelgas pidi teadma ainult seda, et tema on näiteks toiduvaruja ja ta pidi oma suhteliselt lihtsat tööd oskama teha. Arusaamatuks jääb, kes jagab sipelgad sõduriteks, toiduvarujateks jne, ja kuskohas on kirjas, et niiviisi on vaja jagada. Ja kuskohast tulevad sõdurite ja toiduvarujate „ametijuhendid“. Käitumise uurimisega on õnnestunud tuvastada, kuidas hangitakse tänasel päeval kehtiv info muutuva looduskeskkonna kohta ja kuidas seda infot omavahel jagatakse. Sellise info hankimist ja kasutamist võib nimetada operatiivjuhtimiseks. Operatiivjuhtimine toimub kollektiivselt hajajuhtimise põhimõttel.

Kuid sipelgapesa või mesilaspere üldise strateegilise juhtimise suhtes (tööülesannete jaotamine noorte sipelgate vahel, mesilaste otsus uus mesilasema tekitada jne) ei ole käitumise uurimine selgust toonud. Jääb ikka see küsimus, kuhu on kirja pandud strateegilise juhtimise algoritmid, mis moodustavad sipelgapesa tarkuse. Uurimuste järgi üksikutel sipelgatel sellist tarkust ei näi olevat. Kui oletada, et sipelgapesa tarkus on siiski iga sipelga sees, sest kus mujal see tarkus siis veel võiks olla, siis tuleb tunnistada, et sipelgas ise ei tea tema sees olevast tarkusest midagi. Kui me ütleme, et sipelgat juhivad instinktid, siis jõuame me sinnasamasse, kuhu Jung jõudis inimeste uurimisel. See instinktide süsteem koosneb keerukatest algoritmidest ja see on võrreldav teadvusega. Jung nimetas seda kollektiivseks alateadvuseks. Jungi silmas pidades tuleb öelda, et **sipelgapesa tarka strateegilist juhtimist teostab sipelgate kollektiivne alateadvus.**

Eriti keerukat strateegilist juhtimist nõuab termiidipesa ehitus, kus kõrbe tingimustes luuakse pesa sees soodsa niiskuse ja temperatuuriga stabiilne sisekliima. Sellise kunstkeskkonna loomine on tänapäeva inseneriteaduse

taseme juures keerukas ülesanne, kuid termiidid oskavad seda juba sadu tuhandeid aastaid.

Kui võrrelda strateegilist ja operatiivset juhtimist inimestel ja sotsiaalsetel putukatel, siis kõige üldisemad põhimõtted on sarnased. Strateegilise juhtimise põhimõtted, mida kasutatakse läbi põlvkondade muutumatult, on alateadvuses (instinktides). Operatiivjuhtimisel kasutatakse individuaalset info kogumist katse-eksituse meetodil, millega tegeleb suhteliselt väike arv indiviide, seejärel saadud tulemuste kollektiivset kontrolli. Kontrollitud tulemusi kasutatakse lõpuks kollektiivselt. Kõige silmatorkavam põhimõtteline erinevus on selles, et putukate info kogumine ja töötlemine on aus. Putukad ei kasuta oma kollektiivis vale ja pettust endale individuaalsete privileegide loomiseks. Kes käituvad arukamalt, kas sotsiaalsed putukad või inimesed? Kuid sõjad sipelgapesade vahel on siiski olemas.

Hajusorganism

Nagu eespool kirjeldasime, on sipelgate uurijad jõudnud järeldusele, et sipelgad ei ole targad, kuid sipelgapesa on. Selline järeldus ei sobi aga üldlevinud arusaamaga, keda võib mõistuslikuks olendiks lugeda. Sipelgapesal ei peaks üldse mingit mõistust olema, sest pesa ei kuulu elusolendite hulka. Mõistus on ainult elusolenditel, kelleks on sipelgad.

Vasturääkivuse mõistmiseks vaatame probleemi laiemalt. Inimese kehas on rakud ja teatud omapärane mõistus on igal rakul. Inimese keha on rakkude kogum ja ka peas on ainult rakud. Pole võimalik öelda, millises ruumpunktis asub inimese mõistus. Mõistus on hajutatud peas laiali ja see on suurem kui ühe raku mõistus. Olukord on väga sarnane sellega, mis on sipelgapesas. Mõistus ongi midagi hajusat. Loogiline on, et kui me peame inimest organismiks, siis me peaksime ka sipelgapesa pidama organismiks. Kuid kahtlemata ei ole sipelgapesa organismiks pidamine harjumuspärane.

Muidugi on inimese organism ja sipelgapesa erinevad. Kõigepealt selle poolest, et sipelgas võib nii pesa kui ka teiste sipelgate suhtes vabalt ringi liikuda, kuid enamik rakke inimese organismis sugugi mitte. Kuid inimese kehas on siiski ka veri, mis voolab vabalt ringi. Teiseks, sipelgapesa on ju prügist ehitatud. Kuid ka inimese luud on ehitatud „ülipreenest prügist“, mida võetakse toidust ja paigutatakse luudesse. Kolmandaks, inimene on liikumisvõimeline, kuid sipelgapesa on alati paigal. Kuid puud on ka elusorganismid ja on samuti alati paigal. Vaatamata erinevustele, mis on ju kõigi looduses olevate eri liiki organismide vahel, on inimese organism ja sipelgapesa piisavalt sarnased. **Ei ole mingit loogikaviga, kui sipelgapesa eriliseks hajusorganismiks nimetada.** Kui me seda teeme, siis ei ole mingit vastuolu väites, et sipelgad ei ole targad, kuid

sipelgapesa on tark. Sipelgapesa koos sipelgatega on mõistlik lugeda üheks hajusorganismiks ja sipelgad on selle organismi osad.

Kas ka inimühiskonda võib käsitleda hajusorganismina?

Kui sipelgapesa võib käsitleda hajusorganismina ja kui nii sipelgapesa kui ka inimühiskond on üles ehitatud sarnaste mustrite järgi nagu eespool on vaadatud, siis peaks ka inimühiskond olema käsitletav hajusorganismina. Inimeste ja sipelgate sotsiaalse käitumise vahel on küll see põhimõtteline erinevus, et sipelgad ei kasuta oma kollektiivi sees vale ja pettust endale individuaalsete privileegide loomiseks, nii et sellega kaasneb naabrite kahjustamine. Inimesed aga teevad seda. Kui oluline see erinevus on?

Kui vaadata mitmesuguseid organisme laiemalt, siis keha rakkudel, keha organitel ja ka sotsiaalsetel putukatel ei ole üldiselt tavaks oma kaaslasi kahjustada. Enda hulka kuuluvaid, see on omasid, ei kahjustata. Võõraid aga kahjustatakse. Sipelgapesade vahel on sõjad. Kuid kops ei kuuluta kunagi maksale sõda, sest nad on omad. Selles reeglis on siiski erand vähkkasvaja näol. Vähirakud kas ei järgi seda reeglit, et omasid ei kahjustata, või ei loe nad keha rakke omadeks. Normaalsed rakud võivad rünnata vähirakke ja nad hävitada, mis on normaalne. Kui aga normaalsed rakud loevad vähirakud omadeks ja ei ründa neid, siis see organism hävib. Ka see pole haruldane. See on vähki haigestumine.

Eeltoodu põhjal võib öelda, et **kogukond, kus kõik loevad end sinna hulka kuuluvaks ja üksteist vastastikku ei kahjusta, on käsitletav hajusorganismina**. Kui kõik üksteist vastastikku kahjustavad, siis organismitaolist kooslust ei ole. Kui kogukonnas on mõned varjatud kahjustajad, siis on see käsitletav kui vähki haigestunud organism.

Siinkohal oleks mõistlik vaadata ka vana ülemaailmselt lahendamata konflikti ettevõtjate ja töövõtjate vahel. Kui ettevõtja kasumid on väga suured ja tööliste palgad väga väikesed, siis võib öelda, et ettevõtja kasutab ettevõtet nagu petuskeemi endale individuaalsete privileegide loomiseks. Tekib kiusatus liigitada ettevõtja vähkkasvaja alla ja ettevõtte hävitada. Kuid ettevõtte võib olla ka tõhus vahend ühiskonnale väga vajaliku tööjaotuse loomiseks, millega kaasneb tööliste vajalike elatusvahendite hankimine. Tööliste vaatepunktist lähtuvalt ei kuulu ettevõtja omade hulka ja neil on loomupärane kaldumus ettevõtja vastu sõjakäiku alustada. Kuid nad ei saa sellega liiale minna, sest ettevõtja liigne kahjustamine või hävitamine tähendab töökohtade kaotust, mis on kahjulik ka töölistele. Seega peab kumbki osapool teadvustama piiri, mis tagab mõlema ellujäämise. Töölistel on objektiivne vajadus ettevõtja siiski omade hulka

liigitada ja erinevust ignoreerida. Ka sipelgapesas on erinevate funktsioonidega sipelgaid, kuid neid kõiki loetakse omadeks.

Ei saa öelda, et vale ja pettuse kasutamine endale individuaalsete privileegide loomiseks (näiteks korruptsioon) on inimühiskonna eksisteerimiseks hädavajalik. See on siiski kõrvalekalle ja erand, ehkki see tänapäeval laialt levinud on. **Vale ja pettuse lai kasutamine peaks näitama ainult seda, et ühiskond on haige.** Ja see haigus on sarnane vähkkasvajale, mis võib organismi hävitada. Kas see juhtub või mitte, sõltub sellest, milline suhtumine on ühisalateadvuse tasandil nendes vale ja pettuse kasutajatesse. Kui suhtumine on nii leebe, et vale ja pettuse kasutamine tagab üldjuhul edukuse, siis hakkab vale ja pettus nagu kasulik leiutis levima ja see hävitab ühiskonna.

Selline olukord on olnud, see oli NLiidu lagunemise põhjus. NLiidu lagunemise eel jooksis kinodes menufilm „Keegi ei tahtnud surra“. Rahva folkloor reageeris olukorrale nii, et väitis – nüüd on vaja teha uus film „Mitte keegi ei tahtnud tööd teha“. Tähelepanek, et keegi ei tahtnud tööd teha ja teiste arvelt elamine oli muutunud üldiseks ühisalateadvuses olevaks trendiks, oli vägagi täpne nõukogude ühiskonda hävitanud haiguse diagnoos.

Kristlased on seisukohal, et inimene tunnetab oma elu täiuslikuna, kui ta elu jooksul on kaasinimestele midagi head anda suutnud. Selline hoiak on vastupidine hoiakule, et kõige nutikamad on need, kes teiste arvelt hästi elavad. Kui ühiskonnas valitseb kristlik hoiak kaasinimestele midagi head teha, siis on see ühiskond oma olemuselt hajusorganism nagu sipelga- või termiidipesa ja see ühiskond elab rahulikult ja stabiilselt.

Kuidas ette kujutada infolevi ja info salvestamist hajusorganismis?

Inimühiskonnas, mis on käsitletav hajusorganismina, liigub kahte liiki info – tuntud teid pidi teadvustatud info ja tundmatuid teid pidi teadvustamata ehk alateadvuslik info. Sisu poolest on need infod oluliselt erinevad. Teadvustamata alateadvuslik info ei ole reeglina detailne ja konkreetne nagu on teadvustatud info. Alateadvuses on käitumismustrid, Jungi arhetüübid, emotsioonid, väärtushinnangud, hoiakud ja muu üldist laadi info. Sellise info kasutamiseks tuleb lisada konkreetseid aja, ruumi ja keskkonna parameetreid, mis tulevad meelte kaudu teadvustatud infona. Näiteks ma näen lõrisevat koera ja mul tekib tunne, et see koer on ohtlik. Ebamäärane ohu mõiste on alateadvuses olemas. See pannakse nähtud koera ja kuulnud lõrinaga kokku ja saadakse adekvaatne olukorra tunnetus.

Teadvustatud ja teadvustamata info on ka erinevalt kodeeritud. Verbaalne ehk sõnaline info on eri keeltes erinevalt kodeeritud. Sõnade kaudu antud mõttest on vaja aru saada, sõnu võib sageli mitmeti mõista. Oma mõtete sõnadesse panek

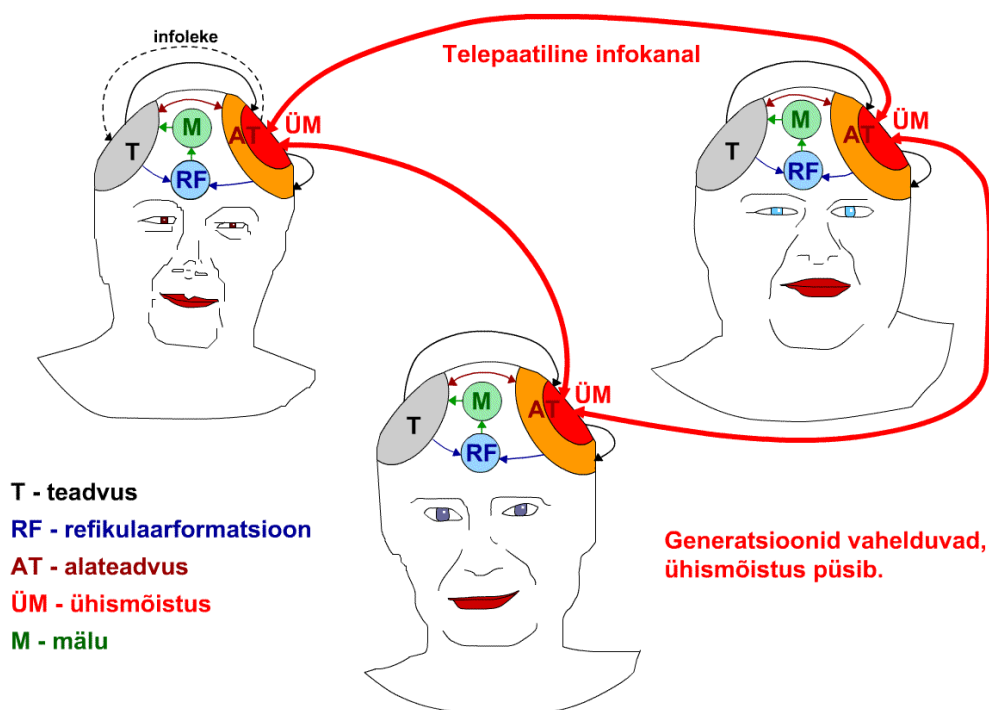
nõuab pingutust, mida võib käsitleda info ümberkodeerimisena. **Mõtlemisprotsessist osa võtval alateadvusel on ilmselt mingi teine kõnekeelest erinev kodeering.** On põhjust arvata, et alateadliku info keel ehk kodeering on enam-vähem ühine kõikidel rahvastel ja teatud määral ühine ka loomadega. Koer ja hobune saavad aru peremehe soovidest mitte ainult kuulnud käsu, vaid ka sellega paralleelselt „õhu kaudu“ kulgeva alateadvusliku infovoos kaudu. Psühhiaater Jung kasutas oma patsientide alateadvuses toimuvast arusaamiseks nende unenägede seletamist [2]. Unenäod on teadvusele arusaamatus alateadvuse keeles ja seda keelt on vaja dešifreerida.

Kuidas ette kujutada inimestevahelisi teadvustamata infoleviteid ehk info liikumist „hääletult õhu kaudu“, see ei ole sugugi selge. Ühisalateadvuse toimimist kirjeldavate juhtumite juures ei ole reeglina pööratud tähelepanu sellele, millist teed pidi detailselt info liigub. Seda pole Canetti massikäitumise juures, seda pole selgelt Jungi kollektiivse alateadvuse juures, seda pole ka Peter Milleri vahendatud uurimustes, kus „/.../ *teie sõbra abikaasa kolleeg võib teid paksuks teha /.../*“ ja teie pole seda kolleegi kunagi näinudki. Kui püüda neid infolevi teid ette kujutada, siis tänapäeva üldtunnustatud teaduse poolt aktsepteeritav seletus puudub.

Siiski on kindel, et on olemas selline seletamatu info liikumine „õhu kaudu“, nagu see saja ahvi efekti juures selgelt väljendub. Selline info liikumine on ka telepaatia puhul, mida üldiselt ei vaidlustata, kuid ei suudeta ka peavooluteaduse raamides seletada. On märgatud ka inimeste võimet mõnikord sündmusi enne nende toimumist ette aimata – seda nimetatakse kuuendaks meeleks. Selline infolevi on raadiolevi sarnane, kuid infokandjaks on seal mitte elektromagnetväli, vaid mingi senitundmatu väli. Briti bioloog Rupert Sheldrake on nimetanud seda välja morfiliseks väljaks [4]. Kaasaegne füüsika peab madala energiasisaldusega tundmatute väljade olemasolu võimalikuks [3]. Sellest oli eespool juttu. Ka ühisalateadvuse juures näib infolevi ahelates olevat osi, mis on telepaatilised infolevikanalid. Näib, et **inimestel on teatud olukordades võime enesele teadmata lugeda teiste inimeste mõtteid ja need teiste inimeste mõtted võivad olla nii teadvustatud kui ka teadvustamata ehk alateadvuslikud mõtted.** Paremat seletust ei tundu olevat. See on hüpotees. See hüpotees ei ole vastuolus tänapäeva eesliinifüüsika seisukohtadega.

Teine küsimus on, kuhu on salvestatud ühisalateadvuse info. Jung viitab instinktidele, kuid kas instinkt asub geenides või kusagil mujal, see pole kahjuks teada. Loogilisena tundub, et ühisalateadvuse info on salvestatud inimeste peadesse – kuhu mujale see põhiliselt ainult inimeste kohta käiv info siis võiks olla salvestatud. Võib arvata, et **igal inimesel on üks osa mõistusest**

reserveeritud kollektiivse infotöötlemisvõrgu jaoks. See peaks olema alateadvusse kuuluv osa, sest inimene ise ei tea sellest midagi. Ka see on hüpotees.

Ühismõistuse hüpoteetiline struktuur

Tehnikas on selline põhimõtteline lahendus tuntud arupuruvõrgu (*smart dust grid*) nime all. Tehnikas kasutatav arupuruvõrk koosneb ruumis hajutatud paljudest suhteliselt väikesevõimsuselistest infotöötlemisseadmetest, millel on omavahelised ühenduskanalid ja mis üheskoos on võimelised lahendama ka üldisi suuremaid ülesandeid. Info liigub võrgus ka transiidina läbi mitme seadme ja jõuab vajaliku adressaadini.

Kui me vaatame mingit kogukonda koos oma ühisalateadvusega väljastpoolt, siis paistab ühisalateadvus bioloogilise arupuruvõrguna, mille infotöötlussõlmed asuvad inimeste peades ja infotöötlussõlmede vahelised ühenduskanalid on telepaatilised.

Kui aga vaatlaja on ise kogukonna liige ja asub selle kogukonna sees, siis tema jaoks on bioloogiline arupuruvõrk iseseisev subjekt. Info ei tule otse üheltki inimeselt, info tuleb võrgust. Seda võrku tajuvad mõned inimesed ebahariliku salapärase isiksuse või subjektina. See subjekt kogub infot, töötleb seda oma algoritmidega ja saab uue tulemuse. Uue info tekke tõttu näib see subjekt

intellekti omavat. See subjekt surub oma arvamuse kogukonna liikmetele hüpnoosi teel peale. Selle tõttu näib see subjekt iseteadlik olevat. Seega on kogukonna sees oleva vaatleja jaoks bioloogiline arupuruvõrk iseteadlik intellekti omav subjekt. Kuid selle subjekti tegevus ei jõua enamiku inimeste teadvusse otse. Küll aga võib osa inimestest seda kuidagi ebamääraselt tajuda.

Alateadvuse ja jumala vahelist seost on märganud Carl Gustav Jung. Ta kirjutab: „/.../ me ei suuda kindlaks teha, kas jumalus ja alateadvus on kaks eri nähtust. Jumala pilt ei lange ühte mitte alateadvusega kui niisugusega, vaid üksnes viimase spetsiifilise sisuga. /.../ ma eelistan alateadvuse mõistet, ehkki tean, et võiksin samahästi öelda ka „jumal“ ja „daemon“.“ [2]. Kui alateadvus ja jumal on sisuliselt väga lähedased või isegi üks ja seesama, siis on loogiline järeldada, et ettekujutus jumalast ei ole mitte tühipaljas fantaasia, vaid sellise ettekujutuse on põhjustanud realselt eksisteeriv ühisalateadvus.

Jumal ei ole kusagil pilve peal konutav habemega mehike, nagu ateistid on välja mõelnud. Jumal on ühisalateadvuse kujul realselt olemas ja asub varjatult ja hajutatult meie kõikide peades. Jumalaks nimetavad alateadvust siiski ainult lääne tsivilisatsiooni kristlased. Tsivilisatsioon ja ka väiksemaid identiteediringe on palju. Neil kõikidel on oma, teistest erinev ühisalateadvus. Osal neist ühisalateadvustest on nimed (Allah, Krisna jt), osa on ilma nimeta või on nende nimeks „väärtused“, nagu seda kasutavad lääne tsivilisatsiooni ateistid. Millegipärast on loodus seadnud asjad nii, et kõik identiteediringid on omavahel suuremal või vähemal määral sõjajalal. Nende vahel ei ole head vastastikust mõistmist. Ateistid arvavad, et kõik arusaamatused tulenevad religioosest usupimedusest, mis on tõesti üks identiteedipimeduse eriliik. Kuid ateistid ei kahtlusta, et ka neil on oma kirikuta religioon alateadvuses peidus ja ka neil on oma identiteedipimedus.

Kas ühisalateadvus ja egregor on üks ja seesama?

On märgatud, et mõni uus mõte või idee võib üksteisest sõltumatult ja üheaegselt tekkida mitmel inimesel. Sellise mõtte või idee teket seletatakse egregori abil. Egregoreid käsitletakse kui mittemateriaalseid moodustisi, mis tekivad inimeste grupi ühtsetest emotsioonidest ja mõtetest. Seega mõeldakse egregori all ilma kehata vaimu, kellel on oma arvamus ja infotöötlus. Egregori on nimetatud ka ühendväljaks ja psühhoenergeetiliseks väljaks.

Mis on egregor? Selles suhtes puudub üksmeel. Näiteks [8] (F. Preobraženski. Egregori mõiste.) toob ära kolmkümmend erinevat egregori definitsiooni. Toome mõne neist ära ka siin:

Egregor on peenmateriaalse maailma põhiline struktuuriühik. Igal maapealsel objektil on vastav piirkond peenmateriaalses maailmas, mida nimetatakse selle egregoriks.

Eggorid kujutavad endast organisme, mis asuvad inimese tasemelt järgmisel tasemel. Inimesed kuuluvad nende organismide koosseisu kui koostiselemendid.

Eggor on vaimne olend, kes sünnib koos inimesega.

Füüsika seisukohalt kujutab eggor endast väljade lainete paketti või resonaatorit.

Ehkki on palju erinevaid definitsioone, arvatakse üldiselt, et eggorid on mittemateriaalsed vaimolendid, kes võivad olla seotud ka inimestega, kuid ei pea olema. Üldiselt ei püüta eggoride puhul välja selgitada, kui palju on seal reaalsust ja kui palju fantaasiat. Eggoride harrastajatel tundub olevat kriitilise mõtlemise defitsiit. Nende vastaspoolel olevatel materialistidel aga tundub olevat suur positiivse mõtlemise defitsiit. Tegemist on idealistide ja materialistide vahelise aastasadu vältava sõjaga.

On siiski ka uurijaid, kes püüavad ideaalse ja materiaalse vastuolu ületada ja väidavad, et inimeste ühendusel on võime luua endale ühine mittemateriaalne mõistus, mida eggoriks nimetatakse (K. Petrov. Eggoride inimesi mõjutav mehhanism. [9]) See seisukoht on väga lähedane käesolevas töös toodud seisukohtadega. Sellise definitsiooni järgi on eggor sarnane ühisalateadvusega. Kuid lähemal vaatlemisel ilmnevad ka olulised erinevused. Tekib küsimus, **kas ühisalateadvuse ja eggori mõisted täiendavad üksteist ja on tegemist sisuliselt ühe ja sama nähtusega või on tegemist erinevate nähtustega, millel on mõned ühised tunnused.** Selle küsimuse uurimiseks refereerime ja kommenteerime eelmainitud Petrovi artiklit.

Eggori olemuse iseloomustus

Referaat. Petrovi arvates tekitavad inimesed eggori nii nagu elektri tootjad, kes annavad energiat võrku, või ka nii nagu arvutid, mis moodustavad arvutivõrgu. Inimesed annavad eggorisse nii energiat kui ka infot. Eggori iseloomustab temas olev infotöötlemise algoritm, mis peab vastama temasse kuuluvate inimeste infotöötlemise algoritmidele. See vastavus väljendub nende inimeste sarnases mõtlemises ja käitumises. Iga ühesuguste huvidega grupp moodustab oma eggori. Eggor on targem (omab rohkem infot) kui üks inimene. Kui ühte eggori kuuluvad inimesed on koos ja nende hulka tuleb inimene, kellel on teised väärtushinnangud (teised infotöötlemise algoritmid), siis seda tajutakse alateadlikult otsekohe ja sellist inimest ei sallita.

Kommentaar. Selline egregori olemuse iseloomustus on sarnane antud töös toodud ühisalateadvuse iseloomustusega. Erinev on see, et Petrovi arvates varustavad inimesed egregori kuidagi ka energiaga.

Antud töös ei arvata ka seda, et ühisalateadvus on alati targem kui inimene. Ühisalateadvus on kompetentsem mineviku ja minevikus juba lahendust leidnud probleemide tundmise suhtes. See ühisalateadvuse kompetentsus avaldub argimõistuse juures. Argimõistus põhineb ühisalateadvusel. Ennenägematute probleemide lahendamisega saab aga mõni inimene hoopis paremini hakkama, kui ühisalateadvus. Kollektiivse jäärpäisuse põhjus on just selles, et ühisalateadvus ei suuda pakkuda lahendust tekkivatele uutele probleemidele.

Eggregatoride klassifikatsioon

Referaat. Petrovi arvates tuleb egregore klassifitseerida juhtimist silmas pidades. Tema arvates esineb looduses egregoride hierarhia inimgruppide egregorist kuni universumi egregorini. Inimestel on ka isiklikud egregorid, mis võivad olla võimsad, keskmised või nõrgad. Eggregatori liigitatakse ka neis sisalduva info järgi – avalikustatud info, vaikimisi aktsepteeritud info, info pühendunutele. Samuti algoritimide erinevuse järgi – materialistid, juudid, musulmanid, marksistid, slaavlased, tehnokraadid, narkomaanid, muusika-armastajad jne.

Petrov liigitab egregore ka juhtimise korralduse järgi. Võib olla nii, et ainult üks inimene annab infot egregorisse ja kõik ülejäänud võtavad ainult vastu. Võib olla ka nii, et üks egregoriväline inimene annab info ühele egregoriga seotud inimesele ja kõik ülejäänud selle egregoriga seotud inimesed on ainult info vastuvõtjad (väljaspool gruppi olev inimene manipuleerib kogu grupi alateadvusega nii, et gruppi kuuluvad inimesed ise seda ei tea).

Eggregatoride psüühika tüübid liigitatakse inimlikeks, demonlikeks, loomlikeks ja biorobot-zombi ning joodiku tüübiks.

Vastastikuse toime järgi liigitades võivad egregorid olla üksteise sees nagu vene matroškad, nad võivad teineteist täiendada, võivad neutraalselt lävida ja olla ka antagonistlikud.

Kommentaar. Selline Petrovi poolt toodud klassifikatsioon laiendab oluliselt eespool toodud egregori olemuse kirjeldust ja on mõnes suhtes ka sellega vastuolus. Jääb arusaamatuks, kuidas võib ühe inimgrupi egregor sisaldada ainult avalikustatud infot ja teise inimgrupi egregor ainult vaikimisi aktsepteeritud infot. Kui egregori tekkimise tingimuseks on ühesuguste huvidega inimeste grupp, siis kuidas saab selles grupis olla ka keegi manipuleerija, kellel peaksid olema erilised, grupi huvidest erinevad huvid. Miks egregor seda inimest automaatselt ei elimineeri kui võõrast?

Käesolevas töös ei peeta üldjuhul võimalikuks ühislateadvuse mõjutamist suvalise infoga suvalisest infokanalist. Kui keegi identiteediringi kuulujatest hakkab mõtlema ja käituma „valesti“, siis hakkavad kõik teda korralt kutsuma. Töös tuuakse välja ka kollektiivse jäärapäisuse fenomen, mis näitab jõulist vastuseisu igasugusele võõrale väärtushinnangule. Seega ei peaks ühislateadvus ühe inimese poolt otse manipuleeritav olema. Kui üks inimene tahab muuta ühislateadvuses olevat infot, siis ta peab suutma veenda sellesse identiteediringi kuuluvate inimeste enamikku nii, et nad kõik hakkavad tema juhtnööride järgi tegutsema. Ainult sel juhul läheb info edasi ühislateadvusse nii, nagu soovis see üks inimene.

Petrov aga loeb egregori manipuleeritavust ühe inimese poolt iseenesestmõistetavaks ja ei lisa selgitusi, et oleks vaja mingeid eritingimusi. Sellest võib järeldada, et ühislateadvus ja egregor on siiski erinevad nähtused.

Petrovi egregorikäsitlus on ka selles mõttes vastuoluline, et algul ta räägib, et egregori moodustab grupp inimesi, kuid klassifikatsiooni juures räägib juba ka isiklikust egregorist. Isikliku egregori juures tekib kohe küsimus, kas egregor on kehaosa nagu käsi või jalg või on egregor inimese kaaslane nagu kass või koer. Seda aga Petrov siinkohal ei selgita.

Infotehnoloogia ja egregorid

Referaat. Petrovi arvates on televisioon üle võtnud kirikute ja mošeede missiooni. Kui inimene vaatab televiisorit, siis saadav info antakse inimese kaudu edasi tema egregorisse. Petrovi käsitlusest jääb mulje, et kõik mis televiisoris näidatakse, jõuab ka egregorisse ehk inimeste poolt televiisoris nähtud info salvestatakse egregoris.

Kommentaar. Ühislateadvuse puhul see aga nii ei ole. Näiteks kui Iraani televisioonis näidatakse prohvet Muhamedi naeruvääristavaid pilte, siis ei maksa loota, et see jõuab ühislateadvusse ja iraanlased hakkavadki islami usku naeruvääristama ja mošeede seinale grafitit joonistama. Tegelikult on karta, et sellel televisioonistuudiol, kes Muhamedi pilapilte näitas, loobitakse kividega aknad sisse. Inimesed ei aktsepteeri üldjuhul televiisori kaudu saabuvat infot, kui see on vastuolus nende alateadvusse juba sisse kirjutatud infoga. Ka siit võib järeldada, et ühislateadvus ja egregor on erinevad nähtused.

Kui aga analüüsida seda, mida näidati Vene-Ukraina sõja ajal kas Venemaa televisioonis või Ukraina televisioonis vastaspoole tegevusest, siis võib küll öelda, et rahvas hakkas vastaspoole kohta kriitikavabalt uskuma suvalist televiisoris näidatud valeinfot ja see info jõudis ühislateadvusse. Kuid sõda on eriolukord.

Inimese ja egregori vahelised seosed

Referaat. Inimesel on tavaliselt mitu tegevussfääri (tööl, kodus, puhkehetkel) ja üks inimene kuulub mitme egregori juurde. Need egregorid võivad olla kas üksteist täiendavad või konfliktised. Inimene võib olla kord ühe, kord teise egregori mõju all või mitme mõju all korraga.

Egregori eluiga

Referaat. Egregorisse kuuluvad inimesed sünnivad ja surevad. Egregoride eluiga võib olla palju pikem kui inimese eluiga. Petrov vaatleb ajaloos pikka aega kestnud egregore nagu juudi, kristlik ja muhameedlik egregor.

Egregor – see on ühtne organism

Referaat. Egregor on moodustatud väljadest, mis kuuluvad erinevatele inimestele, kuid tekib ühtne mittemateriaalne organism. Petrov ei väida, et sellesse organismi kuuluvad ka inimeste füüsilised kehad.

Kommentaar. Käesolevas töös käsitletakse aga inimesi koos oma ühisalateadvusega kui ühtset hajusorganismi. Terviku moodustavad materiaalsed kehad koos nende kehade väljadega. Ka sellest saab järeldada, et ühisalateadvus ja egregor on erinevad nähtused.

Egregor on isiksuseülene juhtimisfaktor

Referaat. Egregor on juhtimise subjekt ja inimesed juhitavad objektid. Egregor koordineerib inimeste tegevust ja arvestab inimeste võimalustega. Egregor peab silmas eesmärki – üldjuhul on see koos püsida ja edasi elada. Egregor ei pea mõjuma otse inimestele – ta võib kujundada ka inimest ümbritsevaid asjaolusid.

Kommentaar. Ka selles suhtes on ühisalateadvus ja egregor erinevad. Ühisalateadvus ütleb küll, mis on hea ja mis on halb, kuid üldjuhul ei anna tegutsemiskäsku. Tegevuse valik jääb inimesele enesele. Erandiks on ohu ja sõjaolukord, kus ilmneb eriline massikäitumine. Petrovil puudub ka selgitus, kuidas egregor suudab inimest ümbritsevaid asjaolusid kujundada. Tundub, et see omadus on võetud vaimudelt, kes suudavad kõike teha.

Kui isiklik egregor on isiksuseülene, siis ta ilmselt ei ole mitte inimese nähtamatu kehaosa, vaid on inimese nähtamatu kaaslane.

Käesoleva töö järgi juhivad inimesed kollektiivselt ka ühisalateadvust, kui nad oma ühtemoodi konsensusliku tegevusega ühisalateadvuses olevat infot täiendavad. Inimesed on siis juhtimise subjektid ja ühisalateadvus on juhtimise objekt. See on hajusjuhtimine. Ühisalateadvuse ainus infoallikas on inimesed.

Kustkohast egregor oma sisendinfo saab, mille järgi ta inimesi juhib, sellest Petrov siinkohal vaikib.

Egregori energeetilised ja informatiivsed võimed

Referaat. Petrov väidab, et kui inimese energeetiline häälestatus (väljade koostis, nende sagedus, polarisatsioon jne) vastab egregori häälestusele, siis see egregor võib inimese energeetiliselt

- läbi põletada (öeldakse, et põles tööl läbi),
- lõmastada (virilaks ja vedelaks muuta),
- haarata kaasa ja ära viia (inimene läks segi).

Nii võib juhtuda, kui inimene oma sisemaailmas ise pöördub egregori poole, kellel on vastav informatsioon. Kui inimese ja egregori vahel tekib stabiilne energeetiline kontakt ja kasvõi minimaalne informatsiooniline ühisosa, siis võib egregor panna inimese tegutsema vastavalt oma väärtushinnangutele. Egregor võib ka ajutiselt blokeerida mälu, intellekti ja suvaliste psüühiliste protsesside kulgemise.

Kommentaar. Siinkohal Petrov ei täpsusta, kas inimese ja egregori energeetiline häälestatus viiakse kokku või nad langevad ise juhuslikult kokku ja mis motiividel hakkab egregor inimest kahjustama.

Üsnagi arusaamatu on Petrovi väide, et inimene võib oma sisemaailmas ise egregori poole pöörduda. Ühisalateadvuse poole pole inimesel vaja pöörduda. Inimene on sellega sünnist alates seotud. Inimene võib ennast siduda ka veel teise või kolmanda ühisalateadvusega, kuid ainult läbi teiste inimeste, kes on esialgu vahendajateks. Inimene ise ei saa tekitada infovahetusseansi ühegi ühisalateadvusega, sest ta pole nende olemasolust teadlik.

Petrov räägib veel sellest, et egregorid võivad inimest ka aidata, andes vajalikku infot „mõtteväljatuse“ teel. Seda peaks ka ühisalateadvus teha suutma.

Kas ühisalateadvus võib inimest ka kahjustada? Põhimõtteliselt ei peaks võima. Ühisalateadvuse mõte on ju inimeste toimetuleku parandamine looduskosmoses. Võib küll olla olukord, kus üks inimene on sidunud end kahe erineva inimeste grupiga, kellel on vasturääkivad väärtushinnangud ja erinevad ühisalateadvused. Kui inimene käitub vastavalt esimese grupi reeglitele, siis hakkab teise grupi ühisalateadvus teda „õigele teele“ suunama. Teise grupi reeglite järgi on selle inimese käitumine vale. Sealjuures võib see teise grupi ühisalateadvus põhimõtteliselt kasutada ka selliseid kahjustavaid meetmeid, millest Petrov räägib egregoride võimete kirjeldamisel. Kuid eesmärk ei ole siis mitte inimese kahjustamine, vaid õigele teele suunamine. Ka need on olulised

erinevused, mis viitavad sellele, et ühisalateadvus ja egregor on erinevad nähtused.

Vastastikku antagonistlike egregoride mõjuväljas olemine

Referaat. Petrov väidab, et sellises topeltmõjuväljas oleva inimese käitumise jälgimine pikemal ajavahemikul näitab äärmist ebajärjekindlust. Käitumine on sisemiselt konfliktne ja ebajärjekindel. Mingeid märgatavaid põhjusi aga ei ole. Põhjus arvatakse olevat selles, et kaks antagonistlikku egregori kasutavad seda inimest „energeetilise lüpsilehmana“. Inimesel võib ilma põhjusetu tekkida mõttetu erutus seisund, mis on sarnane alkoholijoobega.

Näitena tuuakse Venemaal väga populaarse laulja Vladimir Vössotski luuletus „Minu maitset ja soovid on imelikud“, kus Vössotski ütleb, et temas on kaks „mina“, kaks erinevat inimest, kaks vaenlast. Kui üks tahab tantsida, siis teine tahab joosta. See teine Mina on mulle võõras.

Kommentaari. Samasuguseid isiksuse psühholoogilisi ilminguid on kirjeldanud ka Carl Gustav Jung [2]. Jung räägib vastuoludest inimese instinktiivsete tungide ja kehtivate kultuurinormide vahel, mis võib viia neuroosini. Sellise olukorra kirjeldamiseks võttis Jung kasutusele mõiste „Vari“. Vari on kõikide individuaalsete ja kollektiivsete psüühiliste kalduvuste summa, mida nende sobimatuse tõttu teadlikult valitud elulaadiga ei saa välja elada ning mis ühinevad alateadvuses suhteliselt iseseisvaks osaisiksuseks. Vari on see inimese teine mina, mida inimene püüab vältida. Vössotski kirjeldab eelmainitud luuletuses üsna täpselt Varju, mis peaks aga olema iga inimese psüühika osa. Petrov näeb aga Vössotski luuletuses kahe antagonistliku egregori ühismõju.

Olukorda, kus inimene on ennast sidunud kahe antagonistliku egregoriga, tuleks lugeda erandiks. Igal inimesel on teisitimõtlejate suhtes instinktiivselt negatiivne hoiak. Nendega ennast reeglina ei seota. Tundub, et Petrov ajab siin segi vastuolud isiksuses endas vastuoludega erinevate kogukondade egregoride vahel. Kogukondade vahelised vastuolud avalduvad mastaapselt selles, et mõlemad kogukonnad on oma põhimõtetes kindlad ja tahavad teise poolega sõtta tormata.

Kuidas manipuleerivad nõiad, ekstrasensid, papid, šamaanid ja muud maagid

Referaat. Petrov kirjeldab olukorda, kus maagi kontrolli all on kellegi egregor (pole selgitatud, kuidas maag kontrolli saavutas). Maag manipuleerib inimestega järgmiselt – ta loob oma peas mõttelise situatsiooni, mis tema arvates muudab olukorra manipuleeritavas inimgrupis soovitud suunas. Maagi bioväli viib selle info egregori. Egregor annab loodud mõttekujundi diktaadi kõikidele inimestele. Saavutatav efekt sõltub maagi „võimsusest“, tema võimest luua meelde jääv mõttekujund ja samuti kasutatavatest rituaalidest, mis muudavad inimesed

vastuvõtlikuks maagi poolt saadetud mõttekujundile. Need rituaalid on näiteks šamaanitants, kiriklik jumalateenistus, vabamüürlaste rituaalid, teaduskonverentsid, riigiorganite valimised, autoriteetide esinemised jne.

Kommentaar. Petrov ei selgita maagide tegevuse eesmärke. Kui inimesi lihtsalt teavitatakse mingitest asjaoludest, siis selleks ei pea olema müstiline maag. Teavitamiseks sobib tavaline õpetaja.

Kui on aga eesmärk panna uskuma asju, mida polegi olemas, siis siin on oluline sõnumi sisu. Kui sõnumi sisuks on – meid rünnatakse ja vaja on asuda vasturünnakule (tegelikult on see valesõnum, keegi ei kavatsegi rünnata) –, siis hakkavad kõik seda valesõnumit kohe uskuma. Sellise valesõnumi andja võib olla iga identiteediringi kuuluv inimene. Sellise valesõnumi andja ei pea olema maag.

On veel üks juhtum, kus pole vaja maagi ja inimesed pannakse uskuma valesõnumit. See on siis, kui inimestele pakutakse täiesti tasuta või tühise tasu eest mingit hüve. Sellised hüved on näiteks poliitikute valimiseelsed lubadused, mida ei kavatsetagi täita. Seda võib nimetada manipuleerimiseks pseudoedukuse mudeli abil.

Üldjuhul on aga inimesed kriitilised ja suvalist valesõnumit ei usuta. Küll on aga teada juhtumeid, kus maag suudab teha kollektiivset hüpnoosi. Näiteks näevad kõik jaama saabuvat rongi, mida tegelikult polegi. Hüpnoosi jaoks on vaja muuta hüpnotiseeritavate teadvusseisundit ja selleks sobivad rituaalid. Ühisalateadvus on loodud looduse poolt selleks, et parandada inimeste toimetulekut. Petrov räägib aga maagide võimest luua ebanormaalne infokanal ühisalateadvusse ja selle kaudu suunata kogukonna ühisalateadvusse valeinfot, et seda kogukonda kahjustada. Üldjuhul nimetatakse sellist tegevust psühholoogiliseks sõjaks. Psühholoogiline sõda on sarnane bakterioloogilise sõjaga – inimesi kahjustatakse märkamatu.

Ühisalateadvusel on oma kaitsemehhanismid ja on väheusutav, et isegi maag oma eriliste võimetega suudaks ühisalateadvusse mingit infot otse sisestada. Küll aga on võimalik valeinfot ühisalateadvusse suunata sel teel, et petetakse korraga suurt hulka inimesi. Selliste manipulatsioonide tõkestamiseks peaks aga olema võimalik, ja on ka, rakendada vastumeetmeid. Massilist valeinfo levitamist ei tohiks sõnavabadusega õigustada. See, et tõde pole kunagi võimalik vales eristada, pole õige.

Tegelikult Petrov ei räägi inimestega manipuleerimise juures mitte ühisalateadvusest vaid egoridest. Petrovil võib olla õigus, kui sellised inimesi kahjustavad vahendid on tõepoolest olemas. Veenvaid tõendeid Petrov aga ei too. On selge, et Petrovi egor ja ühisalateadvus on erinevad asjad.

Egregoriaalne juhtimine

Referaat. Petrov käsitleb siin inimese juhtimist mitteantagonistliku ehk sõbraliku egregori poolt, kelle eluiga on pikem inimese elueast. Juhtimine algab lapsepõlves. Juhtival egregoril on pikaajaline strateegia, mis tuleneb selle egregori isiklikest eesmärkidest. Egregor vajab oma eesmärkide täitmiseks inimeste abi. Vajalikku inimest on raske leida. Sellepärast vormib ta sobiva inimese lapsest ja suunab ja kaitseb teda kogu elu.

Kommentaar. Selline probleemiasetus näitab selgelt, et egregor ja ühisalateadvus on erinevad nähtused. Kui egregoril on isiklikud eesmärgid, siis ühisalateadvusel neid ei ole. Ühisalateadvus toimib hajusjuhtimise põhimõttel, kus eesmärgid ei sea keegi. Üldised eesmärgid kujunevad välja automaatselt üksikute inimeste tegevuse ja ühisalateadvuse infotöötuse tulemusena. Üksikud inimesed seavad küll endale isiklike eesmärgid, kuid need ei satu otse ühisalateadvusse.

Kui egregoril on isiklikud eesmärgid, siis peavad tal olema ka isiklikud „silmad“ ja „kõrvad“ info hankimiseks, mille alusel ta oma eesmärgid formuleerib. Ühisalateadvusel ei ole isiklike „silmi“ ja „kõrvu“, ta hangib oma info inimeste tegutsemise analüüsi kaudu (mitte otseselt kõigist inimeste mõtetest või infost, mida inimesed keskkonna vaatlemisel saavad).

Ühisalateadvus on inimgrupi või kogukonna lahutamatu osa, mille iseseisev eksisteerimine oleks mõttetu. Petrov annab aga egregorile võimaluse omal äranägemisel vabalt tegutseda.

Petrov räägib, et egregor suunab lapse aengut. Käesolevas töös räägitakse samuti lapse arengu suunamisest, kuid seda teeb ühisalateadvus ja kõiki lapsi suunatakse ühtemoodi vastavalt selles kogukonnas tekkinud reeglitele. Ühisalateadvust on seostatud massikäitumisega, mis on kõikide inimeste ühtemoodi käitumine.

Referaat. Petrov leiab, et egregoriaalsel juhtimisel on ka terve rida olulisi puudusi.

1. Inimesel tekib alusetult kõrgendatud enesehinnang. Ta loeb egregori antud tarkuse iseene tarkuseks.
2. Selline inimene ei suuda aru saada oma vigadest, sest egregor juhib inimesest kõrvale situatsioonid, kus tema ebakompetentsus võiks ilmneda.
3. Kuna egregor on tark ja juhib targalt oma väljavalitud inimest, siis võib sellest saada liider, kes on midagi väärt ainult egregori toel.
4. Inimesel tekib egregorist energeetiline sõltuvus.

5. Inimene satub egregori arvamuse diktaadi mõju alla. Kuid egregori poolt dikteeritud arvamused võivad olla ekslikud. Kui inimene satub kokku arvamustega, mis on vastuolus egregori poolt sisendatud arvamusega, siis sellise info vastuvõtmine ei toimu korrektselt. See info kas moonutatakse, muudetakse vastumeelseks või blokeeritakse. Sealjuures võib inimesel tekkida segadus, kus töötlemist vajav info asendatakse mingi teise infoga või blokeeritakse inimesel mälu või tekib emotsionaalne segadus, mis takistab mitteaktsepteeritava informatsiooni adekvaatset töötlemist.

Kommentaar. Petrovi poolt kirjeldatud egregoriaalse juhtimise negatiivsel poolel on sarnasust ühisalateadvuse negatiivse poolega. Kui egregor eksib, siis sunnib see egregor ka tema poolt juhitud inimest samasugusel ekslikul seisukohal olema. Kui ühisalateadvus eksib, siis sunnib ta tervet kogukonda ekslikul seisukohal olema. Ja nii egregori poolt juhitud inimene kui ka ühisalateadvuse poolt suunatud kogukond ei ole siis enam võimelised objektiivset informatsiooni vastu võtma.

Biovälja ründamine ja selle vastane kaitse

Referaat. Petrovi arvamuse kohaselt on inimese psüühika ründamine mingi egregori poolt võimalik ainult siis, kui mingi psüühika fragment on inimesel ja egregoril ühine. Näitena pakub Petrov olukorda, kui egregori koostises on surnud inimeste hinged. Rünne seisneb selles, et need hinged kolivad üle elavasse inimesesse.

Kõige efektiivsemaks kaitseks sellise ründe vastu loeb Petrov informatsioonilist erinevust (mõtete erinevust) sisetungija suhtes. Inimesel on vaja juhtida oma mõtteid.

Kommentaar. Ühisalateadvuses surnud inimeste hingi otseselt ei ole. See on erinevuseks võrreldes egregoriga. Kuid eelmiste põlvkondade ajal tekkinud seisukohad võivad ühisalateadvuses edasi elada küll.

Ühisalateadvus ja egregorid on erinevad nähtused

Petrovi järgi moodustatakse egregorid inimese bioväljadest ja nad võtavad inimestelt ka energiat. Seejuures on egregorid isiksuseülesed, nad ei kuulu inimese juurde nagu käsi või jalg. Egregoridel on võime iseseisvalt ümbritsevast keskkonnast infot hankida, seda töödelda ja eesmärgi seada. Nad on inimesest targemad. Nad suudavad kujundada ka inimest ümbritsevaid asjaolusid.

Egregoridel on võime ühele inimesele või inimeste grupile hüpnootilisi sisendusi teha. Kuid ka üks inimene võib egregorile sisendusi teha. Egregor võib inimest nii aidata kui ka kahjustada, aga ka inimest pikemat aega juhtida.

Petrovi kirjeldatud egregori omadused sobivad inimese bioväljadest toituva mittemateriaalse ja mittenähtava parasiidi iseloomustamiseks, kellel on võime inimest või inimeste gruppi hüpnotiseerida ja niiviisi inimestega manipuleerida. Ühisalateadvus aga ei ole eraldiseisev parasiteeriv organism. Ühisalateadvus on inimühiskonna kui hajuorganismi lahutamatu koostisosa. Ühist on Petrovi egregoril ja ühisalateadvusel niipalju, et mõlemad saavad oma eksisteerimiseks vajaliku energia inimestelt ja mõlemad suudavad inimestele teha hüpnootilisi sisendusi. Sellega kinnitatakse mõlemal juhul massikäitumise olemasolu. Selles osas aga, kustkohast inimestele see massikäitumist juhtiv info tuleb, on Petrovi seisukohad kardinaalselt erinevad käesolevas töös toodud seisukohtadest.

Käesolevas töös väidetakse, et see massikäitumise juhtinfo saadakse inimeste käitumise jälgimisel saadud info statistilisel töötlemisel. Info kogumine ja töötlemine toimub hajutatult. See on põhimõtteliselt samasugune hajujuhtimise protsess, nagu see esineb sipelgapesa juhtimisel. Sipelgapesa juhitakse nii, et ühtegi pesa juhtivat sipelgat ei olegi.

Petrovi egregoriaalne juhtimine on aga tsentraalne juhtimine, mida teostab egregor. Egregor hangib oma info suvalistest infoallikatest ja töötleb seda omal äranägemisel. Petrov ei räägi, et egregoril on mingid piirangud info hankimisel või töötlemisel. Massikäitumise tundmatu juhtija seletamiseks toob Petrov sellega sisse uue tundmatu. See on egregor, kes suudab kõike. See aga tõstatab uusi vastuseta küsimusi.

Millised on egregori käitumise motiivid? Ühelt poolt on egregorile antud kahjuliku parasiidi omadused ja kirjeldatud, kuidas ta inimesi kahjustab, kuid teiselt poolt on egregori eesmärgina nimetatud inimeste koospüsümise ja edasielamise kindlustamist.

Egregori on nimetatud targaks ja isiklikke eesmärgi seadvaks. Kuid kustkohast tuleb egregori tarkus? Kas oletatavast kosmilisest infoväljast vastava otsingumootoriga surfates või on kusagil mõni muu tarkuse allikas?

Petrovi käsitluses suudab inimene teadlikult sisendada egregorile oma infot ja niiviisi egregoriga manipuleerida. Kuidas see infoedastus käib? Kas on kohtumised või meilide vahetused või mõni muu viis infokanali loomiseks tundmatu objektiga, mis asub teadmata kohas?

Vastuseta küsimused ja vasturääkivused tekivad siis, kui püütakse ühendada mitte kokkukuuluvaid asju. Näib, et Petrov on ühendanud kunstlikult egregorid, kellel on vaba tahe, omad eesmärgid ja omad infoallikad, ühisalateadvuse selle osaga, kus toimub info liikumine ühisalateadvusest inimestele. Sellest, et ühisalateadvus saab oma sisendinfo ainult inimeste kaudu, Petrov ei räägi. **Ühisalateadvuse sisendinfo tegeliku allika asemele on Petrov ekslikult**

pannud egregori. Selle tõttu ei olegi usutavat seletust, kustkohast ja kuidas saavad egregorid oma sisendinfo, mille järgi nad inimesi juhivad, mis mõte on neil üldse inimeste juhtimisega tegeleda ja kustkohast tuleb nende suur tarkus.

Teisest küljest ei ole ka alust egregoride olemasolu eitamiseks. Ja kui nad on olemas, siis võivad nad ka seniteadmata viisil mõjutada ühislateadvust. Ja see mõju on siis nagu haigusttekitava võõrorganismi mõju. Sel juhul tuleb aga Petrovi egregoriaalset juhtimist käsitleda kui ühislateadvuse haigust. Petrovi eksitus seisneb siis selles, et ta pole vahet teinud haigel ja tervel ühislateadvusel. Ta pidas haigustekitajat organismi koostisosaks ja enesele teadmata konstrueeris klassikalisest vabast egregorist ja ühislateadvusest hübriidi.

See hübriid on informatiivselt funktsioneerimisvõimetu, sest egregori kaudu tekib suvalise kahjustava infomüra sissevool selle hübriidi infosüsteemi. Egregori liitumist ühislateadvusega võib ette kujutada kui tuberkuloosikepikese liitumist inimese organismiga. Tuberkuloosihaiget võib siis nimetada inimese ja tuberkuloosikepikese hübriidiks. Kuid selline hübriid ei ole võimeline normaalselt funktsioneerima. Inimene kas terveneb tuberkuloosist või sureb tuberkuloosi. Sama olukord on inimeste kogukonnaga, kelle ühislateadvusse on kuidagi sisse tunginud egregor. Egregori kaudu tungib ühislateadvusse infomüra (väärinfo) ja see lagundab kogukonna. On teada juhtumeid, kus väärinfost segadusse aetud inimesed läksid maa alla maailmalõppu ootama. Kuid sellised juhtumid on erand, mitte reegel.

Kui aga ühislateadvust egregoriga (haigusega) nakatada, siis on see juba ideoloogilise sõja temaatika. Ideoloogilise sõja pidajad õpetavad, kuidas valetada, petta ja varastada. Antud töö eesmärgiks on aga ühiskonda harmoniseerida, et inimesed laulaksid rõõmsalt nagu lõokesed või kuldnokad, aga mitte ei kraaksuks kurjalt nagu varesed.

Minakeskse maailmavaate vahetamise vajadus ja takistused selle vajaduse realiseerimisel

Üldist vaadete, meetodite ja kriteeriumide kogumit, mida eeskätt teadlased, aga ka laiem üldsus maailma tunnetamise lähtealusena kasutab, nimetatakse maailmavaateks või paradigmaks. Oli aeg, kui inimesed kirjeldasid päikesesüsteemi nii, et maa seisab paigal, päike tiirleb ümber maa ja planeedid liiguvad maa suhtes mööda keerulisi kõveraid. Maapealse vaatleja jaoks on selline kirjeldus õige. Kui vaatleja on väljaspool päikesesüsteemi, siis selle vaatleja jaoks on päike paigal ja planeedid tiirlevad ümber päikese. Mõlemad kirjeldused on liikumise geometria kirjeldamise seisukohalt võrdväärsed. Kuid kui võtta täiendavalt arvesse masse ja jõude, siis sobib siiski ainult see valik, kus päike loetakse paigalseisvaks.

Inimühiskonda saab põhimõtteliselt samuti kirjeldada nii selle vaatleja positsioonilt, kes on ühiskonna sees, kui ka selle vaatleja positsioonilt, kes on väljaspool ühiskonda. Ühiskonna sees asuv vaatleja saab minakeskse ühiskonnakirjelduse. Ühiskonnast väljaspool oleva vaatleja jaoks näivad ühiskonnas toimuvad protsessid teistsugused. Sellist vaadet võiks nimetada **isiksuseüleseks** ehk **transpersonaalseks** maailmavaateks. On raske ennast kujutada sõltumatusena ja väljaspool ühiskonda olevana, sest selleks peab vabanema ühiskondliku arvamuse diktaadist. Hoopis lihtsam on uurida sipelgate ühiskonda, kelle suhtes inimene ongi väljaspool olev vaatleja. Siis paistab otsekohe välja, et sipelgapesa on palju tähtsam kui üks sipelgas. Väljastpoolt vaadates peaks iga inimese tähtsus olema sama väike kui ühel sipelgal, ka vaatleja ise peaks olema sama tähtsusetu.

Kuid praegu on valitsev minakeskne mõtteviis, kus rõhutatakse iga inimese erilisust, sõltumatust ja vabadust. See minakeskne mõtteviis pärineb minevikust ja seda kantakse alateadvuslikke kanaleid pidi põlvkonnast põlvkonda edasi. Viis kuni kümme tuhat aastat tagasi elasid üksteisest sõltumatud suguharud, kellel polnud kaubavahetust ega tööjaotust. Sel ajal oli inimesel võimalik eralduda suguharust ja elada erakuna nii, et see ei põhjustanud tema elustiili suurt muutust. Tänapäeval on elu väljaspool tsiviliseeritud ühiskonda erakuna küll ka võimalik, kuid mitte mingil juhul ei ole võimalik jätkata sama elustiili, kui tsiviliseeritud ühiskonnas (ühe inimese sõltumatu internet on absurd).

Tänapäeval ei ole ühe inimese tarkus võrreldav inimkonna tarkusega. Kui sipelgapesa kohta saab öelda, et sipelgapesa on tark, aga sipelgas ei ole, siis samasugune tarkuste suhe on tänapäeval ka ühiskonna tarkuse ja ühe inimese tarkuse vahel. Inimese käitumist juhib väga suures osas ühiskond, kuid inimene seda reeglina ise ei märka. Me teame, et me peame järgima riiklikult kehtestatud seadusi. Kuid need seadused ja muud teadvustatud reeglid on jäämäe veepealne osa. Suurem osa käitumisreegleid ja mõttemalle tuleb meile ühiskonnast alateadvuse kaudu ja me ei saa sellest ise otseselt aru. Need reeglid salvestatakse meie alateadvusse lapseas. Me oleme ühiskonna osa ja ühiskond paneb meile pähe mõtted, mis on selle ühiskonna ühisalateadvuses. Need selle ühiskonna ühisalateadvuses olevad mõtted võivad olla kooskõlas ümbritseva reaalsusega, kuid sugugi ei pea olema. **Ühiskond võib meid sundkorras panna uskuma asju, mida polegi olemas.**

Siis teevad inimesed valesid asju ja ei saa sellest ise aru. Nad on nagu sundprogrammi järgi tegutsevad robotid, kellele käsklusi andev programm on vigane. Neid roboteid ei saa süüdistada. Süüdistada tuleb vigast juhtprogrammi, milleks on nende ühisalateadvus. Inimesed on loodud nii, et alateadvusest tuleb info on

kõrgema prioriteediga, kui teistelt inimestelt teadvuse kaudu tulev info, sealhulgas näiteks selgitus.

Uku Masing nimetab ühisalateadvuse mõju teadvusele eelarvamuseks ja loeb eelarvamuste mõju väga tugevaks. „*Kui inimesel on eelarvamine, et punast värvi pole olemas, siis ta ka ei näe seda, ning tavaliselt inimesel on sadu, kui mitte tuhandeid eelarvamusi.*“ [7, lk 245].

On vaja eristada olukorda, kus keegi teadlikult teeb valesid asju, olukorrast, kus ta teeb neid valesid asju nii, et ta ei saa sellest ise aru ja tema sees on ületamatu tõrge selgituste mõistmiseks. See teine olukord on reaalsus, mida minakesksest paradigmat lähtuvalt ei ole võimalik märgata. Minakeskne paradigma paneb inimese alateadvusse sõnumi – inimene on oma otsustes alati vaba ja sõltumatu. See sõnum on minakeskse maailmapildi dogma. See on üks veidramaid mõtteid, mida tänapäeva lääne ühiskond on sundkorras oma liikmetele pähe pannud. Üldjuhul on see lihtsalt vale.

Reaalsuses on olukordi, kus inimene on oma otsustes vaba ja sõltumatu ja **on ka olukordi, kus inimesed massiliselt ei ole oma otsustes vabad ja sõltumatud.** Kui inimesed suhtlevad oma identiteediringi sees, siis on nad seotud ühe ja sama ühisalateadvusega ja kaasinimeste alateadvusest tulevad tõekspidamised ei erine oluliselt inimese enda alateadvusest tulevatest tõekspidamistest. Kõikide inimeste jaoks annab nende ühisalateadvus siis ette piirid, mille sees nad saavad vabalt ja sõltumatult otsustada. Ainult siis näib, et inimesed on oma otsustes vabad ja sõltumatud.

Kuid häda tekib siis, kui lääne inimene läheb teise tsivilisatsiooni seal elavaid inimesi sellega abistama, et neile kultuuri viia. Sealjuures eeldab see lääne inimene, et kõik inimesed on oma mõtlemises vabad ja võivad vabalt oma arvamust muuta, kui neid selgitustega õigele teele suunatakse. Kuid oh häda, selgitused ei taha mitte kuidagi tulemusi anda. Iraagi ja Afganistani sõjad ei demokratiseerinud neid ühiskondi märkimisväärselt.

Kui arvuti kõvakettal on vigane tekst ja arvutile kõva häälega öelda, et paranda need vead ära, siis ei juhtu midagi. Inimese alateadvus ja ka kogukonna ühisalateadvus on nagu arvuti kõvaketas. Seal on omad reeglid info muutmiseks. Arvutil tuleb avada vastav fail ja kasutada klaviatuuri. Kõva häälega nõudmine ei mõju kõvakettale. Samuti ei mõju see ka alateadvusele. Ühisalateadvuses oleva hoiaku muutmiseks on vaja massilise ühistegevuse kaudu saadud positiivset kogemust, nagu me eespool vaatlesime.

Teise tsivilisatsiooni inimestel, näiteks moslemitel, on oma „kõvaketas“ ja moslemite tõekspidamised on sellelt ühisalateadvuse „kõvakettalt“ neile peale sündimist sundkorras pähe pandud. Neid pole võimalik ei selgitustega ega

eeskujuga muuta. Üksikinimene ei ole primaarne ja sõltumatu. Primaarne ja sõltumatu on ühiskond. Tsivilisatsioonide vaheliste konfliktide ületamiseks on hädavajalik seda mõista. Minakeskne paradigma kuulub kiviaega. Vahepeal on ühiskond tohutult arenenud ja vaja on üle minna ühiskonnakesksele paradigmale.

Inimesed on bioloogilisest vaatepunktist sotsiaalsed loomad nagu sipelgad ja termiidid. Kui termiidid on väga vana hajusorganism, kus kõik käitumismustrid on juba ammu paigas, siis inimühiskond on viimase kümne tuhande aastaga teinud läbi suure arengu. Šamanismi ajajärgu suguharud olid üksteisest sõltumatud nagu puud metsas. Kuid suguharu sees oli koostöö ja olid reeglid ühiselt peetud jahist saadud saagi jagamiseks. Polnud tähtis, kes tappis looma. Saak jagati võrdselt.

Tänapäeval me elame globaliseerunud maailmas. Võib öelda, et kõikide maade vahel on mingi tööjaotus. Kogu maailma inimühiskond on muutumas sipelgapesa sarnaseks hajusorganismiks. Kuid käitumismustrid kogu selle koosluse jaoks on alles väljakujunemise järgus. Šamanismiaegne ühistöö tulemuse jagamise reegel – kõigile võrdselt – ei sobi enam. Tänapäeva ühistöö saagi jagamine on selline, et 1% maailma inimestest saab 50% maailma rikkusest. Selline jagamine on ilmselgelt ebaõiglane ja seega samuti mitterahuldav. On vaja leida kolmas tee. Senini pole aga uusi kõiki rahuldavaid ühistöö tulemuse jagamise reegleid suudetud leida.

Kõigile sobivate selgete reeglite puudumine ja igäühe erinevast minast tingitud arvamuste liigpaljus on kaasaja põhiprobleem. Selle probleemi lahendamiseks on ummikteele satunud. Rikkurid, keda on maailmas ainult 1%, moodustavad oma identiteediringi. Neil on oma ühisalateadvus, mis juhib neid rikkaid inimesi ja nende kaudu juhitakse kogu maailma. **Rikkurite ühisalateadvusel on ka oma identiteedipimedus, mis surub tervele maailmale peale terve rea lihtlabaseid rumalusi.** Neid rumalusi tajub teistesse identiteediringidesse kuuluv lihtrahvas mingite pahatahtlike loožide vandenõuna. Rikkurid ise ei ole võimelised neist rumalustest aru saama, mida nende ühisalateadvus neile peale surub.

2008. aastal alanud majanduskriis ei olnud ettekatsetud sigadus. Selle majanduskriisi põhjuseks oli pangandusringkondade ekslik massikäitumine. Aastasadu olid pangad järginud põhimõtet, et raha ei tohi laenata neile, kes ei suuda seda tagasi maksta. Sellist laenuandmist, kus raha tagasi saamine oli riskantne, loeti halvaks. Siis aga leiutati meetod, kuidas halbade laenude edasimüümisega rikastuda. Meetod oli riskantne, kuid riskid hajutati. Esialgu oli selle uue meetodi kasutajaid vähe ja nad teenisid suurt kasumit. Suurem osa pankureid aga järgis vanu põhimõtteid ja halbu laene ei andnud.

Äkki hakkas aga enamik pankasid andma halbu laene ja tekkiski majanduskriis. Suhtumise kiire muutumine halbade laenude andmisse oli pankurite ekslik massikäitumine. Eksitus seisnes selles, et kadus kriitiline hoiak halbade laenude suhtes. See hoiaku muutus tekkis ühisalateadvuse mõjul. Ühisalateadvuse ajas segadusse see, et algul teenisid halbade laenude edasimüüjad suuri kasumeid.

Miks ei võiks asja seletada nii, et suhtumise muutus toimus igauhe individuaalse analüüsi tulemusena? Sellepärast, et asja tundvatele inimestele on ilma igasuguse kahtluseta selge, et kui laenaja ei maksa raha tagasi, siis läheb see ju igal juhul kaduma. Ainult hüpnootilise sisenduse mõjul võib hakata uskuma, et rahast ilmajäämine suurendab raha hulka.

Kuidas taolise majanduskriisi uuesti tekkimist vältida? Juhtivaid finantstegelasi võib süüdistada ja siis marksistlike põhimõtete kohaselt võimult kõrvaldada, kuid sellest sünnib ainult ülisuur segadus. Kes siis finantssüsteemi juhib? Ei saa unustada, et maailma majandus funktsioneerib siiski tänu olemasolevale pangasüsteemile, selles süsteemis töötavatele inimestele ja nende inimeste ühisalateadvuse positiivselt töötavale osale.

Majanduskriisi teket võib lugeda tööõnnetuseks. Tööõnnetuste vastu aitab ohutustehnika. Antud juhul oleks ohutustehnika rakendamine asjade ajamine isiksuseülese maailmavaate järgi. Kui need laenude müügi abil rikastujad oleksid hakanud uurima, kuidas selline laenude müük kogu maailma majandusele võiks mõjuda ja kuidas võimalik kriis neid endid siis hiljem võiks mõjutada, siis oleks majanduskriis ilmselt ära jäänud. Kuid neid ei huvitanud nende tegevuse tagajärgede laiem mõju. Nad mõtlesid ja tegutsesid minakeskselt. Ja sellise mõtlemise dikteeris neile nende ühisalateadvus.

Vaja oleks ühiskonnakeskset, isiksuseülese maailmavaatega kooskõlas olevat alateadvust. Kuid vanadest vaadetest on väga raske lahti saada. Inimeste alateadvuses on dogma – demokraatial põhineval liberaalsel turumajandusel on puudusi, kuid see on kõikidest võimalikest variantidest parim. Ja veenmisega alateadvust muuta ei saa.

On siiski loota, et areng liigub stiihilise protsessina ühiskonnakeskse isiksuseülese maailmavaate poole. Kui sipelgad ja termiidid jõudsid täiusliku automaatse hajujuhtimiseni, siis peaks see ka inimestele jõukohane olema. Vähemalt kaugemas tulevikus.

Kuid ühisalateadvuses olevatest erinevatest väärtushinnangutest põhjustatud tsivilisatsioonide vaheliste konfliktide summutamiseks peaks selgitustöö ka juba tänapäeval abiks olema. Enne kui minna teise tsivilisatsiooni inimesi vääramustest vabastama, tuleks endale selgeks teha kaks asja. Esiteks see, kas mitte meie enda arvamus ei ole väär. Iga tsivilisatsioon on suur identiteediring,

millel on oma ühisalateadvus. See ühisalateadvus sisaldab ka väärarvamusi (nn identiteedipimedus), mida aga identiteediringi kuuluvad inimesed ise ei ole võimelised märkama. Tuleks ekspertideks võtta kolmandaid, neljandaid ja viiendaid pooli.

Teiseks tuleb endale selgeks teha, et üldjuhul ei saa otseselt selgitustega kedagi ühisalateadvuses olevatest väärarvamustest vabastada. Väärarvamusel olijad saavad ennast vabastada ainult ise ja sel teel, et nad kõik individuaalselt oma praktilises tegevuses katsetavad uut lahendust ja kiidavad selle heaks. See ühine heaskiit asendab vana väärarvamuse uue objektiivse arvamusega nende ühisalateadvuses. Väärarvamusest vabanemise protsessi saab väljastpoolt käivitada nn dissidentide kaudu, kes ei allu ühisalateadvuse diktaadile ja võtavad uue arvamuse ja idee omaks ka selgituste kaudu. Seda suhteliselt aeglaselt toimivat varianti kasutavad ka kristlased oma misjonitööl.

Sõjaga ei saa kellegi arvamust muuta. Sõjapidamine suurendab ühisalateadvuses olevaid väärarvamusi mõlemal poolel alati. Sõda on lahendus ainult siis, kui teine pool füüsiliselt hävitatakse. Näiteks nagu Hispaania kolonisaatorid hävitasid peale Ameerika avastamist maiade tsivilisatsiooni.

Sõja puhul vaenlast demoniseeritakse, talle omistatakse olematuid pahategusid ja nurjatusi. Need väärarvamused jäävad ühisalateadvusse. Enamik riike omab naabreid, kellesse suhtutakse kahtlustavalt ja halvustavalt. Selline suhtumine on eelnevate sõdade tagajärg. Eelnenu negatiivsest mõjust vabanemiseks on arusaamine ühisalateadvuse toimemehhanismist kahtlemata kasulik.

Kui me teame, et piiritaguste halb suhtumine meisse on tingitud nende teadvusse lapseas salvestatud kinnismõtetest, siis on meil võimalik neile andestada. Kui me neile andestame, siis saavutame rahu iseendas. Me ei käitu siis piiritaguste suhtes enam trotslikult ja provotseerivalt ja ei hau kätemaksu. Kui piiritagused ka meile meie pahateod andestavad, siis hakkab seni lõputult kestev ja ennast isetaastav konflikt hääbuma. Lõplikult kaob konflikt siiski ainult siis, kui tekib positiivne kogemus vastastikku kasulikust piiriülesest koostööst. Alles siis muudetakse ühisalateadvuses vana vaenulik suhtumine ära.

Minakeskne maailmavaade jätab ühisalateadvuse, mis on reaalselt olemas ja paljudel juhtudel mõjutab inimeste käitumist, tähelepanu alt välja. Ühiskonnateaduste üks pool põhineb eksperimentidel ja teine pool juhustel, sellepärast loetaksegi ühiskonnateadusi „pehmeteks“ teadusteks. Ühisalateadvuse mõju väljajätmine suurendab oluliselt juhusega seletatavate nähtuste hulka ja on üks ühiskonnateaduste „pehmeks“ muutumise põhjusi. Objektiivse reaalsuse ignoreerimine ei tule teadusele kasuks.

Ühisalateadvuse olemuse lühikirjeldus

1. Ühismõistuse tekkepõhjuseks inimestel oli vajadus suurendada toimetulekuvõimet looduskeskkonnas. Jaotatud kollektiivne töö on efektiivsem ja annab looduskeskkonnas toimetulekuks paremad võimalused kui eraklik elu ja töö väljaspool kollektiivi. Arvata võib, et ühismõistus tekkis inimeste eellastel juba enne prefrontaalkoore ja iseteadvuse teket. Ühismõistus jäi hiljem alateadvuse osasse ja seda tuleb nüüd nimetada ühisalateadvuseks. Ühismõistus on ka karjaloomadel.
2. Ühisalateadvuse info antakse inimestele enestele teadmata põlvkonnalt põlvkonnale edasi. See info sisaldab käitumismustreid mitme aastatuhande tagusest ajast kuni tänapäeva välja.
3. Ühisalateadvuse otstarve on vaenlaste vastu kollektiivse kaitse teostamine, inimesele elus toimetulekuks vajaliku teabe andmine ja inimeste tegevuse kooskõlastamine ühiskonnas. Ühisalateadvus annab inimestele ka väärtushinnangud ümbritseva maailma nähtuste ja objektide kohta hea ja halva (õige ja vale) skaalal. Ühisalateadvus avaldub kirjutamata seaduste kujul.
4. Ühisalateadvuse sisuks olevat infot muudetakse vastavalt vajadusele pidevalt. See toimub ka tänapäeval. Kui enamik identiteediringi kuuluvatest inimestest võtab individuaalsetel kaalutlustel kasutusele mingi uuenduse, siis salvestab ühisalateadvus arvamuse selle uuenduse ja tema kasulikkuse kohta kõikide identiteediringi kuuluvate inimeste individuaalsesse alateadvusse ja see arvamus hakkab põlvest põlve edasi kanduma.
5. Ühisalateadvuse info salvestamine inimese individuaalsesse alateadvusse (käitumismustrid, väärtushinnangud, lubatud ja lubamatu käitumise piirid, hea ja halva ning ohtliku ja ohutu piirid, hea ja kurja äratundmise juhendid, oma ja võõra mõisted ja enda liigitamine kellegi hulka kuuluvaks ehk identiteet jne) algab juba looteas ema mõtete ja emotsioonide kaudu. Edasi jätkub see peale sünni, kus infot saadakse põhiliselt lähisugulastelt nii verbaalselt kui ka alateadvuse kaudu. Kuueaastases vanuses on ühisalateadvuse info koos emakeelega lapse alateadvusse salvestatud. See info suunab märkamatult inimese mõtlemist kogu tema elu.
6. Inimene ei ole oma mõtlemises piiramatult vaba. Vabadus on ainult nendes piirides, mida määrab selle identiteediringi ühisalateadvus, kelle hulka ta kuulub. Inimene ise ei taju ühisalateadvuse suunavat ja piiravat mõju oma mõtetele. Küll aga märkab ta teise identiteediringi, näiteks teise tsivilisatsiooni inimeste mõtlemise piiratust.
7. Üksikinimene ei ole primaarne. Inimühiskond on primaarne, sõltumatu ja kujutab endast hajusorganismi. Inimesed on ühiskonna suhteliselt väikesed

autonoomsed osad, kes väljaspool ühiskonda pole üldjuhul võimelised eksisteerima. Isiksuse autonoomia piirid on erinevates ühiskondades erinevad.

8. Inimese alateadvusel on kaks erineva otstarbega osa – üks osa on individuaalne, teine osa on antud kollektiivi ühisalateadvuse käsutusse (**hüpotees**).
9. Eri inimeste alateadvuse nende osade vahel, mis on antud kollektiivi käsutusse, on telepaatiliste infokanalite võrgustik, mis seob need osad ühtseks infosüsteemiks ehk ühisalateadvuseks (**hüpotees**).
10. Inimese teadvuses ja individuaalses alateadvuses olev info antakse edasi kollektiivse alateadvuse osasse. Kollektiivi ühisalateadvus loeb inimese mõtteid. Inimese teadvusel ei ole otsest juurdepääsu ühisalateadvuse infole ja ka selle ühisalateadvuse osa infole, mis on tema enda peas. Üks osa inimese peast tegeleb võõraste asjade arutamisega ja inimesel enesel ei ole sellest aimugi (**hüpotees**).
11. Kui ühisalateadvus peab vajalikuks, siis saadab ta teatud info inimeste individuaalsetesse alateadvustesse. Inimestel tekib sundarvamus, kuid nad loevad seda sundarvamust oma mõtteks. Selline ühisalateadvuse toime avaldub kõige eredamalt massikäitumises, näiteks paanika korral.
12. Ühtemoodi käitumist esineb inimeste juures väga tihti, seda loetakse normaalseks, kuid keegi ei arva, et see toimub ühisalateadvuse sundarvamuse mõjul. Kui keegi käitub üldisest tavast erinevalt, siis seda märgatakse ja loetakse ebanormaalseks. Kui suur hulk inimesi käitub tavalisest erinevalt, siis seda loetakse massikäitumiseks.
13. Ka võivad kõik inimesed valesti või ebaotstarbekalt käituda, kuid keegi ei tarvitse seda märgata. Nii juhtub siis, kui ühisalateadvuses olevad käitumisnormid või väärtushinnangud on aja jooksul vananenud. Selline väärkäitumine on igas identiteediringis erinev. Väljaspool identiteediringi olevad inimesed märkavad seda väärkäitumist. Oma identiteediringi sees olevatel inimestel pole seda võimalik märgata, sest ühisalateadvuse mõju blokeerib kriitilised arvamused. Seda võib nimetada identiteedipimeduseks. Alateadvuse blokeeriv mõju on kollektiivse jäärpäisuse põhjuseks. Üldtuntud usupimedus on identiteedipimeduse eriliik.
14. Identiteedipimeduse väärarvamused kustutatakse ühisalateadvusest, kui nende järgi tegutsemine on andnud negatiivseid tulemusi 10...20 protsendil inimestest, kes kuuluvad selle identiteediga kollektiivi. Ühisidentiteediga kollektiiv reeglina ei pane tähele kogemusi, mis tulevad väljastpoolt kollektiivi. Selliseid kogemusi panevad tähele ainult selle kogukonna dissidendid.

15. Igal ühise identiteediga inimeste kollektiivil (kogukonnal, ühiskonnakihil) on oma, teistest erinev ühisalateadvus. Erinevate kollektiivide ja erinevate ühiskonnakihtide väärtushinnangud võivad kujuneda elukogemuse tõttu erinevateks, mõnes osas ka vastupidiseks. Näiteks võib väärtushinnangute vaheline vastuolu välja kujuneda valitseva kihi ja lihtrahva vahel, eri tsivilisatsioonide vahel jne. Eri identiteediringide ühisalateadvuste väärtushinnangute ja käitumisnormide erinevus on suurte pikaajaliselt lahendamata konfliktide põhjus (tööliste ja ettevõtjate vaheline konflikt, islami ja lääne tsivilisatsioonide vaheline konflikt jne). Selliseid konflikte ei saa selgitustega lahendada. Vastaspoole süüdistamine süvendab konflikti.
16. Erinevalt valdavast osast inimestest võib üksikutel inimestel siiski mingi ebamäärane ettekujutus ühisalateadvusest olla. See ettekujutus võib tekkida teatud infolekke tagajärjel ühisalateadvusest teadvusse. Neil inimestel esineb ettekujutusi, et kusagilt tulevad mõtted ja nn ilmutused. Ühisalateadvuse mõtted on inimese vaatepunktist, kes on identiteediringi sees, tundmatu isikule mõtted. See isikuna tajutav ühisalateadvus on tõenäoliselt põhjuseks, miks enamikul rahvastest on tekkinud ettekujutus jumalast.
17. Ühisalateadvuse tundmine ja temaga kui loodusnähtusega arvestamine aitab kaasa kauakestvate rumalate konfliktsituatsioonide lahendamisele, ohtlike allakäigutendentside avastamisele ja peatamisele ühiskonnas ning ühiskondlike suhete üldisele harmoneerimisele.

3. osa Ühisalateadvuse avaldumine

Elias Canetti kirjeldatud massikäitumiste juhtimine peaks toimuma ühisalateadvuse poolt

Oma raamatus „Massid ja võim“ kasutab Canetti mõistet mass [1], kuid ei ole seda mõistet otseselt määratlenud. Samas on ta aga massi maadeuurija kombel väga põhjalikult uurinud. Ta kirjeldab paljusid juhtumeid, kus inimesed tegutsuvad massina ja kus tegutsemine ei ole mõistlik ega kasulik ning on selle tõttu arusaamatu. Sealjuures ei tunne ta aga erilist huvi selle vastu, milliseid teid pidi liigub massikäitumisel info.

Canetti uurimuste põhjal võiks massi määratleda kui inimeste karja, kes on kõik ühtemoodi hõivatud mingi tegevusega, mille suhtes neil ei ole otsest omavahelist kokkulepet ega ka kusagilt mujalt tulnud käsku või soovitusi. Massile info andev subjekt ja info ülekandekanalid on märkamatud ja tundmatud. Milliseid teid pidi liikus info, seda küsimust Canetti otseselt ei käsitle. Kuid on selge, et mingist allikast pidid inimesed info saama, et ühtemoodi ja isegi arulagedalt tegutseda. Selleks tundmatuks infoallikaks sobib hästi kollektiivne alateadvus, mille Jung psüühikahäiretega patsientide uurimisel avastas [2] ja mille olemasolu kinnitab karjaloomade ja inimeste „karjakäitumise“ uurimine [5].

Käesoleva kirjutise autori poolt eespool kirjeldatud ühisalateadvusega seostatud uuenduste omaksvõtmise protsess on samuti massikäitumine. Canetti poolt kirjeldatud mitmesugused massikäitumise juhtumid pakuvad ühisalateadvuse uurimise suhtes huvi, sest mõlemal juhul on uurimisobjekt sama – inimeste massikäitumine.

Massi tekkimine

Canetti kirjeldatud massi tekkimist ja kadumist tuleks tõlgendada ühisalateadvuse tekkimise ja kadumisena. Canetti arvates on üheks massi tekkimise kohaks teatrietendus. Etenduse vaatamise käigus tekib teatrikülastajate mass. Aplaus etenduse lõpus on massikäitumise ilming. Etenduse ajal on kõigil teatrikülastajatel ühine tegevus – nad jälgivad etendust ja elavad sellele kaasa. Ka istuvad nad suhteliselt tihedalt üksteise kõrval. Canetti uurimusest võib järeldada, et **teatrietendus koos pealtvaatajatega annab piisavad tingimused massi ja seda massi juhtiva ühisalateadvuse tekkeks**. Canetti poolt toodud mitmesugustest massikäitumise juhtudest võib järeldada, et mass hakkab tekkima otsekohe, kui inimhulk ühtemoodi liigub, tegutseb või mõtleb.

Lähtuvalt massi tekkimisest teatrietendusel saab teha oletusi, kuidas võiks liikuda info ühisalateadvuse tekkimisel ja aplodeerimiskäskluse andmisel.

Kõigepealt on vaja mingit kontrollmehhanismi selle kohta, kas inimesed tegelevad ühe ja sama asjaga või mitte. Selle kontrollmehhanismiga ja valmisolekuga moodustada teatud tingimustel ühisalateadvus, peaksid olema varustatud kõik inimesed sünnipäraselt. Sealjuures on ilmselt hädavajalik, et inimesed on võimelised alateadlikult lugema teiste inimeste mõtteid. Mõtete lugemine on infovahetusprotsess, mis peaks tehnilisest aspektist vaadatuna ka seletatav olema.

Tehnikast on näiteks teada, et töötavas arvutis toimuva info liikumist on võimalik jälgida mõnekümne meetri kauguselt spetsiaalse seadme abil, mis registreerib arvuti töötamisel tekkivaid elektromagnetvälju. Sellel seadmel ei ole mingit ühendust uuritava arvutiga. See seade kasutab asjaolu, et elektromagnetväli tekib arvuti töötamisel paratamatult ja selles väljas on info selle kohta, mida arvuti teeb. Võib oletada, et inimese mõtlemisel genereerib ka tema aju lisaproduktina mingit välja, milles on info tema mõtete kohta. Teise inimese alateadvus suudab seda välja vastu võtta ja selles väljas olevaid mõtteid dešifreerida. Kuid mitte kellegi teadvusse ei tarvitse need alateadvuse tasandi infoprotsessid otseselt jõuda. Selline võiks olla üks võimalik seletus.

Omaette küsimus on, miks on vaja teatrikülastajaid ühisalateadvuse tekitamisega massiks liita. Ja kas see mass alati tekib? Tänapäeval kantakse etendusi üle ka televisiooni vahendusel. Kas tekib ka televaatajate mass? Üldist aplausi ju ei teki. Ja miks peaksid ostma inimesed kalli teatripileti, kui televiisori kaudu etenduse jälgimine on oluliselt odavam. Põhjus on ilmselt selles, et teatris käies saadakse oluliselt parem elamus kui televisiooni vahendusel. Teatris käies osaletakse massis ja see annab emotsionaalse rahulduse. Loodus premeerib inimest massis osalemise eest positiivse psühholoogilise mõjutusega. Näib, et loodus soosib ühisalateadvuse teket igal juhul, kui on tegemist info hankimise ja info tööpärasuse kontrolliga, ning ei muretse sellepärast, kas sellest alati ka kasu on.

Etenduse lõpus võib aplaus tulla, kuid võib ka mitte tulla. Aplausi asemel võib tulla pahameeleavaldus. Ühisalateadvus annab hinnangu hea ja halva skaalal. Selles suhtes on ühisalateadvuse tegevus etenduse hindamisel sarnane uuenduste hindamisega, millest oli juttu eespool. Ühiskonna toimimine on efektiivsem, kui on ühtne arusaam sellest, mis on hea ja mis on halb. Ühisalateadvus on vahend selle ühtse arusaamise kujundamiseks.

Esineb ka olukordi, kus publik jaguneb hinnangu andmisel kaheks. Üks osa jagab aplausiga kiitust, kuid teine osa avaldab pahameelt. Sel juhul tekib kaks massi, millel kummalgi on oma ühisalateadvus. See juhtum valgustab mõningal määral ühisalateadvuse tekkeprotsessi. Kui ühisalateadvus kujutab endast inimeste bioloogilist arupuruvõrku, siis selle võrgu tekkeks peaks olema ühel või mitmel inimesel võrgu loomise initsiaatori ja koordinaatori roll. Ka Canetti

kirjutab, et massi tekkeks on vaja teatud eriliste omadustega inimesi, keda ta nimetab massikristallideks: „*Massikristallideks nimetan ma väikseid, jäiku, kindlalt piiritletud ja väga püsivaid inimrühmi, kelle ülesandeks on masside vallapäästmine.*“ Canetti räägib ka massisümbolitest: „*Kollektiivseid ühtsusi, mis ei koosne inimestest ja mida ometi tajutakse massidena, nimetan ma massisümboliteks.*“ Säärased ühtsused on tema arvates vili, mets, vihm, tuul, liiv, meri ja tuli. Tema arvates on tulel massi omadused.

Eeltoodu põhjal võib teha oletuse, et teatrikülastajate mass tekib algul väikeste kolletena ja laieneb hiljem nagu tuli. Alkoldeid võib olla mitu ja nad võivad hiljem ühineda ühesuguse või sarnase hinnangu alusel. Kuid nad võivad jääda ka eriarvamusele, nii et tekib kaks massi. Mõlema massi ühisalateadvused leiavad siis teatrikülastajate hulgast üles oma inimesed ja saadavad etenduse lõpus oma inimestele sisenduse. Lõpptulemusena ühed aplodeerivad ja teised avaldavad samal ajal pahameelt. Pealtnäha tundub see individuaalse valikuna. Kuid tegelikkuses on ühisalateadvused arvamusid siiski ühtlustanud, nii et on tekkinud kaks leeri. Mõlema leeri sees on ühesugune väärtushinnang etendusele.

Mille poolest siis ikkagi on elamus teatrietenduse vaatamisest erinev kahe vaataja jaoks, kellest üks viibis teatrisaalis ja teine vaatas etendust televiisori vahendusel? Põhiline erinevus on selles, et televiisori kaudu vaataja ei saanud etendust vaatava massi poolt lisamõjutusi, saalis istuja aga sai. Kas selle tõttu võis etenduse sõnumi meeldejäamine (ehk mällu salvestamine) ka erineda? On põhjust arvata, et võis küll. Mingi kuulud info või nähtud sündmuse meeldejäamise tõenäosus sõltub üsna oluliselt sellest, millises situatsioonis on info vastuvõtja. Näiteks loengu konspekterimisel jääb loeng oluliselt paremini meelde kui ainult kuulamisel. Arvata võib, et massis osalemisel tajutud sündmused jäävad paremini meelde. Teiseks lisanduvad massis osalemisel ühisalateadvuse hinnangulised kommentaarid. Massis osalemine ühtlustab inimeste mõtlemist ja käitumist.

Masside liigitus

Canetti räägib kiiretest massidest, mis on lühiajalised ja milles toimuvad kiired protsessid. Näiteks võib massikäitumise alguse ja lõpu vaheline ajaintervall paanika korral olla ainult mõneminutiline. Samuti räägib ta aeglastest massidest, mis on pikaajalised. Sellised on näiteks religioossed massid, mis võivad kesta aastatuhandeid.

Üheks eriliseks massi liigiks on Canettil jõuk. Jõuku loeb ta vanimaks ja arvuliselt piiratuimaks massi vormiks. Jõuk on püsiv ja selles tunnevad kõik üksteist. Canetti eristab jahijõuku, sõjajõuku, itkujõuku ja kasvujõuku. Jõukude

käitumine on muutlik. Canetti arvates on jõukudel olnud eriline osa maailmareligioonide tekkel.

Canetti eristab masse ka tegevuse järgi. Näiteks kirjeldab ta jälitusmassi, mis tegeleb üksikisiku surmamisega; paomassi, kus üheskoos põgenetakse mingi ohu eest; keelumassi, kus hulganisti ei taheta teha enam seda, mida ennem tehti üksinda; pöördemassi, kus käsualused hakkavad käsutajaid käsutama (revolutsioon); topeltmassi, mis on näiteks sõjas, kus peab tingimata olema kaks osapoolt, ja ka nähtamatut massi, mis koosneb surnutest või sündimata põlvdest. Siiski ei ole ta teinud mingit üldistust selle kohta, millega massid põhimõtteliselt võivad tegeleda ja millega nad ei või tegeleda. Seega peaksid massid võima tegeleda ükskõik millega ja ammandavat tegevuste loetelu ei saa anda.

Küll aga peaks masse liigitama selle järgi, kas massikäitumine toimub rahuolukorras (näiteks teatrikülastus) või ohu- ja sõjaolukorras. Ohuolukorras käitumisel on olulisi erinevusi. Seda on käsitletud juba ka käesoleva töö esimeses osas. Tüüpiline massikäitumine ohuolukorras on sõda.

Ühisalateadvuse abil saab massi hõlpsasti ohtlikuks muuta, kui vale ja pettuse abil süütutest inimestest vaenlased teha. Vana-Rooma väejuht Julius Caesar sõdis kümme aastat Gallias, vallutas tormijooksuga 800 linna, sõdis kolme miljoni inimesega, tappis neist ühe miljoni ja võttis vangi ühe miljoni. Kas tapetud ja vangivõetud inimesed olid Caesari sõjameeste jaoks lihtsalt võõrad või olid nad ohtlikud vaenlased, seda küsimust ilmselt ei esitatudki. Ka tänapäeval on võõraid vaenlasteks teha väga lihtne.

Kas siis inimestel on sünnipärane geneetiline kalduvus võõraid tapma minna? Ilmselt mitte. Canetti kirjeldab Pueblo indiaanlasi, kes pole sõdadest huvitatud ja kes ka ei sõdi. Samuti kirjeldab ta Lõuna-Ameerikas elavaid jivarosid, kelle elu ei ole ilma sõjata mõeldav. Sõjakuse geenist pole seni midagi kuulda olnud. Sõjakuse põhjus on ilmselt ühisalateadvuses. Millise programmi täitmisele ühisalateadvus on pidama jäänud, seal ta ka püsib. Programmi täitmine kestab senikaua, kuni mingi sündmus väljastpoolt ei suuda sundida sellest programmist loobuma. Kui sõjakusest loobuma ei sunnita, siis see jätkub.

Massikäitumine normaalolukorras

Kuid milline on ühisalateadvuse roll rahva igapäevases normaalolukorras? Kas seda siis üldse esinebki? Canetti ei räägi otseselt midagi rahvuste massikäitumisest, kuid ometi nimetab ta rahvustele omaseid massisümboleid. Näiteks inglaste massisümboliks peab ta merd ja sakslaste massisümboliks metsa. Kaudselt vihjab see sellele, et rahvusel on teatav massikäitumine ja ühisalateadvus. Ja ka sellele, et see rahvuse massikäitumine on mingil kombel seotud elukohaga.

Kui me reisime ühest riigist teise, siis märkame hõlpsasti erinevusi keeles, linnaehituses, elukorralduses jne. Me märkame ka seda, et kultuuritase on eri maades erinev. Loogiline oleks arvata, et need erinevused maade vahel on tingitud sellest, et seal elavad inimesed on erinevad. Selline arvamus viib aga rassiteooriateni, mida harrastati Hitleri võimu ajal Saksamaal. Tegelikult ei ole inimestel sünnipäraselt suuri erinevusi, ükskõik millisel maal nad sündinud on. Erinevused tekivad alles lapse arenemisel kultuurikeskkonna mõjul. Seda võib tõlgendada ka nii, et ühislataadvus programmeerib lapse nagu roboti.

Adekvaatne massikäitumine ja ekslik massikäitumine

On üldtuntud tõsiasi, et nii loomad kui ka inimesed võivad teatud olukordades käituda ekslikult. Inimeste ekslikust käitumisest uuenduste omaksvõtmisel oli juttu eespool. Canetti on ekslikku massikäitumist põhjalikult käsitlenud. Tema arvates on massil hävitamiskirg, kõige meelsamini hävitab mass maju ja esemeid. Ka tänapäeva meedia vahendab massirahutustel tehtud pilte kummuli keeratud ja põlema süüdatud autodest. Canetti kirjutab: „*Massi ohtlikuma joonena on ikka ja jälle rõhutatud kalduvust tulesüütamiseks.*“ Purustustega püüab mass vabaneda pingest, mida tekitavad käitumisnormid ja seadused.

Canetti kirjeldab ka šiiitide muharrami pidustusi (leinapidustusi), kus kollektiivselt elatakse läbi ajaloolise isiku Hussein ibn Ali tapmist. Tapmine võetakse üheskoos detailideni läbi. Inimesed elavad rolli sisse ja noored mehed võivad sealjuures teha endale nii tõsiseid vigastusi, et jäävad eluks ajaks invaliidiks (näiteks torkavad nad endal silmad välja).

Canetti räägib ka sellest, et inflatsiooni ajal tajub inimene rahakursi langust enda alandamisena. Inimene tunneb, et tema ise muutub koos kursiga väiksemaks.

Nii autode süütamise, muharrami pidustuste kui ka inflatsiooni korral näib olevat tegemist identifitseerimishäirega. On ka võimalik, et tegemist on teadliku identifitseerimisest loobumisega, nagu see esineb tagedaks aetud pulli puhul, kes ründab igauht. Autod pole ju süüdi, muharrami pidustustel osaleja pole ju Hussein ning inimene ja raha on erinevad asjad. Selline segiajamine tekib teatud oludes ühislataadvuses. Segaduses olev ühislataadvus teeb siis inimestele eksliku sisenduse, mis ilmneb massihullusena.

Ekslik massikäitumine on ohtlik, arusaamatu ja hirmuäratav. Selline käitumine äratab tähelepanu palju rohkem kui adekvaatne massikäitumine. Massikäitumist märgatakse tavaliselt ainult siis, kui see avaldub massihullusena. On tekkinud arvamus, et massikäitumine ongi ainult negatiivne nähtus. Kui kõik käituvad ühtemoodi õigesti, näiteks hakkavad kasutama mobiiltelefoni või internetti, siis tavaliselt ei räägita massikäitumisest. Sellist käitumist loetakse individuaalseks valikuks.

Ka Canetti raamatus on adekvaatse ja eksliku massikäitumise proportsioonid moonutatud. Raamatu pealkiri on küll „Massid ja võim“, kuid põhiliselt on juttu ainult masside ja võimu patoloogilisest käitumisest.

Eksliku massikäitumise ületähtsustamise tõttu on levinud ka halvustav suhtumine massi üldse. Sealjuures võimule lähedalseisvate ühiskonnakihtide esindajad ei loe end mitte mingisuguse massi hulka kuuluvaks. Lihtsama töö tegijaid aga nimetatakse tihti harimatuks massiks. Tegelikult kuuluvad võimule lähedal seisjad oma identiteedi ringi, neil on oma ühisalateadvus ja oma massikäitumine. Ühisalateadvusest vabad saavad olla ainult erakud, kellel suhtlusringkond puudub. Ka võimule lähedal olevad ja varakad inimesed võivad sattuda eksliku massikäitumise mõju alla. Seda näitas 2008. aasta kinnisvarabuum, millest oli eespool juttu.

Kogukonna ühisalateadvuse püsivuse hoidmine

Canetti räägib avatud ja suletud massidest. Avatud mass kasvab. Selline on näiteks inimhulk tänavarahutuste ajal. Suletud mass on piiritletud. Näiteks hiidlased Hiiumaal või eestlased Eestis. Või ka baptistikogudus, mis on vaimsetlult piiritletud.

Suletud massi mõiste on ilmselt seotud ka identiteedi mõistega. Kui vaatleja ise ei kuulu massi, siis räägib ta massist. Kui vaatleja ise kuulub massi hulka, siis määratleb ta oma identiteedi. Näiteks loeb ta ennast baptistik.

Suletud mass hoolitseb oma püsivuse eest. Canetti kirjutab: „*Mass on alati nagu kindlus piiramisrõngas: üks vaenlane on müüride taga ja teine on keldris. Keldri vaenlased on salakavalad. Müüride taga on avalikud vaenlased.*“ Mass püüab saavutada enda sees arusaamade ja väärtushinnangute ühtsust. Väljaspool suletud massi olijad käituvad teisiti ja see erinev käitumine tundub massi sees olijatele alati imelik, rumal või isegi vaenulik. Nagu juba eespool mainitud, on ateistid muhameedlaste arvates alaarenenud ja muhameedlased on ateistide arvates vaimse hälbe ehk kiiksuga. Massi sees olijate käitumise järele valvatakse ja eksijaid kutsutakse korrale. Kui näiteks keegi vanahärra ilmub tänavale seelikuga, siis reeglina kõik vahivad teda ja mõned lähevad isegi ütlemale, et ta käitub valesti. Kui see toimub aga Šotimaal, siis on kõik korras. Sellise massikäitumise dirigeerija on ilmselt ühisalateadvus.

Kui kogukonna ühisalateadvus on jagatud laiali kogukonnaliikmete peadesse, mis toimub siis ühe kogukonnaliikme surma puhul? Kas osa infot läheb kaduma? Arvata võib, et ühisalateadvus on kuidagi kohanenud sellega, et inimesed sünnivad ja surevad. Sureva inimese peas oleva info päästmiseks kogukonnale on mõeldavad kaks võimalust. Esiteks võiks info kuidagi elavate peadesse ümber salvestada. Vähemalt olulise osa sellest. Teiseks võiks selle info ümber

kirjutada mingile tänapäeva teadusele tundmatule infokandjale. Juba iidsetest aegadest on räägitud vaimust ja vaimudest. Kas vaim polegi mitte sureva inimese peast tundmatule infokandjale ümber kirjutatud info?

Canetti räägib nähtamatutest massidest – see on kujutlus nähtamatuist surnuist, keda loeti elavatele väga tähtsaks ja ta kirjutab: „*Surnud inimeste vaimude vägi lendab ringi nagu kuldnokaparv.*“ Canetti jutustab ümber ka hiinlaste uskumust, mille kohaselt on igal inimesel kaks hinge: „*Üks hing po sündis spermast sigitamisel. Teine hing bun tekkis õhust, mida peale sündi sisse hingati. Pärast surma läks õhuhing taevasse ja spermahing hauda, kus ta hävis koos kehaga.*“

Canetti räägib ka erilisest massikäitumisest, milleks oli itkujõuk. Itkujõuk tekkis siis, kui üks jõugu liige oli suremas. Kõik jõugu liikmed kiirustasid surija juurde, et olla surma hetkel tihedalt vastu surijat. Tekib küsimus, miks nad nii käitusid? Kas on võimalik surija infoprogrammide ümberlaadimine elavate alateadvusse? Canetti kirjeldab ka lõunamere saartel levinud uskumust, et teatud üleloomulik jõud võib surijalt elavasse inimesse üle minna. Seda jõudu nimetati manaks. „*Mana tuleb vaprale sõdalasele üle tapetud vaenlase manana. /.../ Olles tapnud teise, on ta ise tugevamaks saanud ja mana kasv kindlustab talle uued võidud.*“

Canetti kirjelduste põhjal võib oletada, et surija vaimset pärandit on püütud otse elavatele üle anda ja seda teadvustamata massikäitumise teel (itkujõuk). Samuti on püütud saada kuidagi infot ehk tarkust surnud inimeste vaimude kaudu.

Ühisalateadvuse algoritmide puudulikkusest ja infotöötlusvigadest tingitud allakäigutendentsid ja konfliktid ühiskonnas

Inimese käitumist, mis on tingitud ühisalateadvuse sisendusest, tõlgendatakse sageli inimese geneetilise loomusena. Ühisalateadvusest lähtudes paistab inimese käitumine ühiskonnas hoopis teises valguses.

Ühisalateadvus võib aktsepteerida ja võimendada halba edukust nii, et see saab ühiskonnale ohtlikuks

Inimühiskond püsib koos sellepärast, et tööjaotus parandab toimetulekut looduskeskkonnas. Paratamatult leidub aga alati sulisid, kes ise tööd teha ei taha ja püüavad teiste arvel elada. Kui need sulid võimule saavad, siis nad tegelevad korrupsiooniga, rikastuvad ja on ülejäänud inimeste silmis edukad. Ja just siin rakendub sisuliselt valesti ühiskonna senitundmatu bioloogiline infosüsteem ehk ühisalateadvus. Ta saadab inimeste alateadvusse märkamatult signaali, et sulide tegevust on vaja matkida. Ja peaaegu kogu ühiskond (dissidendid välja arvatud) hakkabki kriitikavabalt sulisid matkima. Kõik hakkavad energiat kulutama võimaluste otsimiseks, et töö kas korrupsiooni abil või kuidagi teisiti teiste kaela veeretada. Ja nad ka leiavad mingi võimaluse, mille tulemusena hakkavad ühiskonnas domineerima parasiteerimise kombes.

Veelgi enam, ühiskond tegevat oma märkamatu tegevusega mõjutab ka neid, kes peaksid korda ja seaduslikkust tagama. Korrakaitsejad hakkavad korruptsiooni, muudesse seadusrikkumistesse ja lihtsalt ebaõiglusse liberaalselt suhtuma. Ühiskonnas käivitub ilma märgatava põhjusega kogu ühiskonda nõrgestav protsess.

Antropoloogiaprofessor David Graeber (*London School of Economics*) kommenteerib tööhõive analüüsi, mis võrdleb aastaid 2000 ja 1910 USA-s ja leiab, et dramaatiliselt on vähenenud tööstuses, põllumajanduses ja koduteenijatena töötavate inimeste arv. Samal ajal on juhtimis-, kontori-, müügi- ja teenindustöötajate arv kolmekordistunud. Kui viimaseid oli varem üks neljandik kõigist tööga hõivatutest, siis nüüd on neid kolm neljandikku. On arusaadav, et tootmisega seotud tööhõive on langenud automatiseerimise tõttu. Kuid administratiivse sektori sellist suurt paisumist peab Graeber mittevajalikuks ja arusaamatuks. Paljud administratiivsektoris töötavad inimesed saavad ka ise aru, et nad teevad mõttetut tööd. Kuid tootvale tööle minna nad siiski ei taha. Ka majandusteooria järgi ei hoia kasumit taotlev ettevõtte palgal töötajaid, keda pole vaja. Kuid selline olukord on tekkinud ja püsib.

Arvata võib, et olukorra tekkepõhjuseks on see, et administratiivsektoris töötamist loetakse edukuse märgiks. Ühiskond teeb inimestele sisendusi, kuidas edukalt käituda ja inimestel tekib sundmõte, et administratiivsektorisse tööle saada on kasulik. Ja nii otsivadki kõik võimalust administratiivsektorisse tööle saada. Graeber arutleb, et kui need mittevajalikud töökohad likvideerida, siis tekiks võimalus kõigil töökäijatel vähendada nädala töötundide arvu 15 tunnile nädalas ja kõik vajalik saaks tehtud nii nagu enne ja kõik saaksid palka nii nagu enne. Sellest peaksid kõik väga huvitatud olema. Kuid sellel teemal pole märgata mingit diskussiooni. Minakeskne maailmavaade ei armasta ühiskonda vaadata tervikuna. Suured hulgad inimesi üheskoos tegutsevad silmanähtavalt mittemõistlikult, kuid keegi ei märka midagi. Muidugi tuleb välja arvata dissidentliku mõtlemisega ühiskonda uurivad teadlased.

Eelkirjeldatud tegevus on käitumine vastavalt kehtivale tavale, mis võib muutuda, sest kehtiv tava jõuab inimesteni esmajoones ühiskondlikust. Kuid laialt on levinud eksiarvamus, et inimeste ühtemoodi käitumine tuleb alati kõik inimese geenidest ja kerge töö otsimine ning püüd teiste arvel elada on sünnipärane. Sellest eksiarvamusest järeldub, et tuleks geneetiliselt aretada uus inimene, kes on hea meelega nõus tööd tegema. Tegelikult pole uut inimest vaja. Kui töötegmine on au sees, siis teevad inimesed tööd hea meelega. **Töö viib au sisse seesama ühiskondlikust oma hüpnootiliste sisendustega. See toimub siis, kui hea töö on realselt kõige edukam elustrategia ja kui ka võimalik seda oma tegevusega kinnitavad.** Kui aga sulid on võimul ja oma tegevusega (jutt pole siin tähtis) näitavad, et ilma tööta on võimalik väga hästi

elada, siis mõne aja pärast ei tee keegi enam pühendunult tööd. Hakkab levima kriminaalide mentaliteet, et töö on lollide tegevus. See mentaliteet on ühiskonnale ohtlik. Kriminaalideoloogia ei tunnista seadusi ja rikub ära toimiva tööjaotuse. Kriminaalne mõtteviis hävitab tasapisi kehtiva ühiskonnakorra ja asemele tuleb hiilivalt kriminaalne metslus – kel jõud, sel õigus. Tasapisi hakkavad kõik aktsepteerima seaduserikkumisi ja ebanormaalsusest saab norm, mida õigustatakse liberalismiga.

Selle kohta on näide ajalooast. Kommunistid kasutasid 1917. aastal Venemaal võimu haaramiseks kriminaalkurjategijate abi. Pikaajaliselt vanglas olnud inimestest said ametnikud uues riigiaparaadis. Kriminaalkurjategijatel on oma identiteet ja oma ühisalateadvus. Kurjategijad on reeglina tööpõlgurid. Nad tahavad nagu parasiidid elada teiste inimeste arvel. Ametnikud on privileegeeritud seisus. Sellesse privileegeeritud seisusesse sattusid tööpõlgurid. See ei jäänud lihtrahvale märkamata. Lihtrahvas hakkas omaks võtma kriminaalide mõttemalle, sest see tagas edu. Riiki hakati massiliselt varastama. Loodi mittevajalikke „kerge töö“ kohti, et saada ilma tööd tegemata riigi käest palka. Kriminaalsete mõttemallide edu ei jäänud ka lihtrahva ühisalateadvusel märkamata. Ühisalateadvus sisendas kõigile, et kriminaalne käitumine on kasulik nagu uudne kasulik leiutus. Sellise käitumise tulemusena vähenes rahvale vajalike kaupade tootmine. Riiklikku tootmisplaani täitmist, mis oli selleaegse riigikapitalistliku majanduse üks alustalasi, hakati võltsima. Usbekimaal läks asi niikaugemale, et erinevus tegelikult toodetud puuvilla ja paberil näidatud toodangu vahel ulatus kaubarongitäite puuvillakogusteni. Lavastati puuvillarongide kadumine raudteel.

Majandus funktsioneeris olukorras, kus raha jätkus nii inimestel kui ettevõtetal, kuid selle raha eest ei saanud vajalikke asju osta. Arenes välja tutvuste süsteem, kus omavahel vahetati defitsiitseid teenuseid ja kaupu. Suvilakrundi või auto ostmisloa saamiseks ametnikult tuli maksta altkäemaksu. Korruptsioon levis ja seadusi rikuti massiliselt. Kuid tegelikult olukorrast ei tohtinud rääkida. Seda nimetati nõukogudevastaseks propagandaks ja selle eest määrati vanglakaristus.

Koos kriminaalsete tööpõlguritega olid võimu juures ka ideelised kommunismi-ehitajad. Nende teoreetikud püüdsid kujundada uut kommunistlikku ühiskonda. Tulevikuühiskonna ideaaliks loeti põhimõtet – igäühelt tema võimete kohaselt, igäühele tema vajaduste järgi. Seda võrdsustavat põhimõtet püüti võimalust mööda ellu viia. Sellega aga soodustati looderdamist veelgi. Vastukaaluks kiideti propagandas töötegemist ja võeti kasutusele tööeesrindlase ja sotsialistliku töö kangelase mõisted. Tegevus oli kahepalgeline. Kõva häälega kiideti töötegemist ja vaikides soodustati looderdamist. Arenes välja topeltmoraal. Pidevalt oli vaja valetada. Tegelikkus oli üks. Sellest rääkimine

pidi olema teine. Räägiti töörahva võimust, kuid tegelikult oli võim kommunistliku parteiaparaadi käes. Kogu selline kõrvaltvaataja jaoks absurdsena tunduv käitumine oli NLiidus elavate inimeste jaoks talutav ja normaalne. Jutud sellest, et kõik tundsid ennast hirmuvalitsuse all elavat, on suures osas müüt. Halvasti tundsid end ainult dissidendid, kes ei allunud ühisalateadvuse diktaadile ja kes said aru olukorra absurdusest.

Kuid kui asi jõudis sinnamaale, et poed jäid lausa päris tühjadeks ja inimesed hakkasid nälga jääma, siis olukord muutus. Siis hakkas ühiskonna ühisalateadvusse tulema massiliselt signaale tegutsemise ebaefektiivsuse kohta ja ühisalateadvus ei toetanud enam endisi põhimõtteid. Peaaegu kõigil ühiskonna tasanditel toimus järsk hoiakute muutus. 1991. aastal NLiit lagunes. Lagunemise algpõhjus oli selles, et kõik tahtsid ilma tööd tegemata hästi elada ja ühisalateadvus hakkas seda suhtumist võimendama.

Kui Karl Marx omal ajal uuris ühiskondlikke suhteid, siis ta leidis, et inimesed väärtustasid tööl käimist ja töötegemist. Marx arvas, et soov töötada on inimesele loomupärane, et see on tema instinktides. Kuid Marx eksis. Soov töötada oli sel ajal rahva ühisalateadvuses. Kuid see soov ei olnud instinktides ei Marxi ajal ega ka praegu. Marxi ajal olid töölkäijad töötutest edukamad. Sellepärast rahva ühisalateadvus sisendas kõigile, et korralik töötegemine on kasulik ja edukas käitumine. Kuid 1991. aastal oli Marxi teooriate kohaselt arendatud NLiidus jõutud olukorrani, kus kõik inimesed lugesid alateadvuslikult korralikku töötegemist rumalaks tegevuseks. Kui ühisalateadvust oleks Marxi ajal piisavalt hästi tuntud, siis poleks 70 aasta pikkust tottrat, verist ja kannatusterohket eksperimenti Venemaal tõenäoliselt tehtud. See eksperiment näitas muu hulgas, et ühisalateadvuse kaudu on võimalik kogu ühiskond allakäiguteele suunata.

1991. aastal NLiit küll lagunes, kuid sellega ei olnud 1917. aastal alustatud eksperiment veel lõppenud. 70 aasta jooksul oli nõukogude rahva ühisalateadvusse tekkinud omapärane käitumismustrite pakett. Ja ühisalateadvus dikteeris nende vanade käitumismustrite jätkamist uue korra ajal. Nende nõukogude aegsete käitumismustrite mõju on olnud tugev kõikides endise idaploki maades.

Erinevused Lääne-Euroopaga võrreldes on ka 20 aastat hiljem olemas, ehkki eri riikides erineval määral. Venemaal on uuena kasutusele võetud liberaalse turumajanduse põhimõtted koos vanade ühisalateadvuses olevate poolkriminaalsete tõekspidamistega andnud uue ideoloogia, mille kandjaid on hakatud uusvenelasteks nimetama. Uusvenelastel on õnnestunud liberaalse vaba lubatavuse piire nii laiaks venitada, et need kriminaalsusega kokku sobivad. Nende mõtteviisi tuleks liberaalkriminaalseks või kriminaalliberaalseks nimetada.

Kriminaalideoloogia jagab maailma ülemiseks ja alumiseks pooleks, kus kehtivad erinevad reeglid. Alumine pool peab olema seadusekuulekas, tegema tööd, kokkulepetest kinni pidama ja alumise poole sees olijad ei tohi valetada. Ülemise poole jaoks seadused ei kehti, töötegemine on nende jaoks häbiväärne ja neil on alati õigus kokkuleppeid rikkuda. Neil on ka õigus alati valetada ja alumine pool ei tohi neile vastu vaielda. Ülemisel poolel on ainult õigused, kuid kohustused puuduvad. Alumisel poolel on asi vastupidi – neil on ainult kohustused, kuid õigusi ei ole. Iga inimene on ühete kaasinimeste suhtes ülemise poole sees ja teiste kaasinimeste suhtes alumise poole sees.

Iga inimene kehtestab rollid – kas mina olen üleval ja tema on all või vastupidi. Igal inimesel on oma individuaalne jaotus, keda ta loeb ülemisse ja keda alumisse ossa kuuluvaks. Valitseja on alati üleval ja tundmatud võõrad (ka piiritagused) on alati all. Kriminaalide mõttemallide järgi on kõige viletsam inimene see, kelle suhtes kõik teised inimesed on ülemise poole sees ja tema ise ei ole mitte kellegi suhtes ülemise poole sees – ta on kõikide suhtes alumise poole sees. See kõige viletsam inimene peab alati kokkulepetest kinni pidama, ta ei tohi kunagi valetada, ta peab kuuletuma ja tööd tegema.

Kui nüüd minna kriminaalmaailmast demokraatiasse, siis see kriminaalide vaatepunktist kõige viletsam inimene on demokraatia vaatepunktist kõige täiuslikum inimene. Kui veel arvesse võtta seda, et kriminaalsed mõttemallid on kriminaalide alateadvuses, siis tunduvad kriminaalidele kõik seadusekuulekad demokraatia austajad nõrkadena, kelle suhtes on neil õigus vägivalda rakendada ja kellele võib ükskõik mida valetada. Siit tulenebki üks tsivilisatsioonide vaheline, lahendamatu arusaamatusi põhjustav vastuolu.

Kriminaalideoloogia on rohujuuretasandi ideoloogia, kuid see võib levida üle terve riigi nagu nakkushaigus. Pole just raske aru saada, et kriminaalide reeglite kohandamisel turumajanduse reeglitega tekib hulganisti probleeme selle määratlemisega, kes on üleval ja kes on all, kas kokkulepe maksab või see ei maksa jne. Äri sellises keskkonnas pidavat olema siiski võimalik, kuid see on palju raskem kui läänes, nagu venelased on ise arvanud. Ühele tavalisele lääne inimesele tundub selline asjaajamine müstiline ja see käib tal mitmekordselt üle mõistuse. Kuid uusvenelastele tundub nende mõtteviis ainuõige ja nad püüavad seda kõikvõimalike vahenditega üle terve maailma levitada.

Oma väljamõeldud reeglite järgi maailma parandada ja suvalisi ideoloogiaid viljeleda nii, et ühiskondade mõjusid ei tunta või ignoreeritakse, on ohtlik. Karl Marx ei osanud arvesse võtta seda, et üldine töötegemisest lugupidamine võib asendada üldise tööpõlgusega. Vladimir Lenin (Uljanov, 1870 – 1924), kes rajas kommunistlikku riiki, ei osanud arvesse võtta seda, et kurjategijate viimisega riigiparaati hakkab kogu riigis vohama kriminaalideoloogia. Mõlema

vea kõige sügavam põhjus oli selles, et ei tuntud ühislataadvust ega osatud ette näha selle sekkumist planeeritud stsenaariumidesse. Tulemuseks on ebaõnnestunud NLiidu arendamise eksperiment ja selle ohtlik järelmõju konflikte tekitava kriminaalliberaalse ideoloogia näol, mis näitab tendentsi levida üle terve maailma.

Ohtlik on see, kui tööd põlgavad sulid võimule pääsevad. Sulidega võitlemine on tähtsam kui arvatakse. See on ühiskonna immuunsüsteemi küsimus. Sulid on ühiskonna vähkkasvajad. Nad ei täida ühiselu reegleid. Kui reegleid enam ei täideta, siis nii organism kui ka ühiskond hukuvad. Pole tähtis, kas ühiskond oli turumajanduslik või sotsialistlik või mõni muu. Kriminaalideoloogia hävitab kõik ühiskonnakorrad ühe ja sama algoritmi järgi. Ja selles algoritmis on olulisel kohal just senitundmatu ühislataadvuse omapärane nõrk koht – ühislataadvus on lühinägelik ja võib aktsepteerida ka halba edukust.

Alates 2008. aastast on majanduskasv kogu maailmas oluliselt pidurdunud. Ei saa välistada, et majanduskasvu pidurdumise üks põhjuseid on kriminaalliberaalse ideoloogia märkamatu levik endistest idaploki maadest üle terve maailma. Ka läänemaailmas on märgata valetamise ja silmakirjalikkuse tendentsi süvenemist, ehkki see pole veel endise NLiidu taset saavutanud. Valetamise kõige üldisem eesmärk on alati üks ja seesama – panna kedagi teist tööd tegema ja saada ise selle teise tööga loodud hüve kasutajaks. Kui kõik sellise kriminaalse mõtteviisi järgi tegutsema hakkavad, siis on allakäik paratamatu. Kahjuks ei suuda minakeskne mõtlemine hästi ette kujutada, et kõik teised võiksid teda ennast samuti petma hakata ja sellepärast ei näe ta oma sulitempude ohtlikkust täies ulatuses.

*Ekslikust ühislataadvuse seisukohast tingitud rumalat kollektiivset
jäärapäisust ei ole võimalik selgitustöö abil muuta*

Kõikidel kogukondadel ja rahvastel on ühislataadvus. See ühislataadvus võib aktsepteerida millegipärast levima hakanud ekslikku seisukohta ja seda ka võimendada. Ühislataadvus teeb eksliku sisenduse kogu rahvale ja rahvas ei ole enam võimeline selles küsimuses vastu võtma tõe häält. Tekib rumal kollektiivne jäärapäisus. Käibetõde, et rahvas ei eksi kunagi, ei pea paika. Eksimatuid kogukondi ja rahvaid pole olemas. Eespool kirjeldatud 11. septembri 2001 terrorirünnak New Yorgis, Kuuba kriis ja töövõtjate ja ettevõtjate vaheline vastuolu on kõik tingitud ühislataadvuse poolt tekitatud rumalast kollektiivsest jäärapäisusest.

Ekslikke üldlevinud seisukohti on kirjeldanud ka Uku Masing. Masing kirjutab: „Kindlasti kõige üldisem viga maailma mõistmisel on just sõgestumine mingite eelarvamuste mõjul, olgu need pärit kus tahes /.../.“ [7, lk 245]. Masing kasutab

siin teoloogide terminit „sõgestumine“, mis tähendab inimese keeldumist selles valdkonnas selgitust vastu võtmast, kus tal on juba oma eelarvamus. Eelarvamuse kujunemist inimesel iseloomustab ta järgmiselt: „*Nagu ta vanemad enne teda, ta (laps – K. J.) soetab enesele väärad eelarvamusel ja need jäävad püsima eluajaks sellepärast, et inimene on liiga laisk muutma kord uskuma hakanud tõiku /.../.*“ Siin on küll põhjust arvata, et peale laiskuse on eelarvamuste säilimisel ka ühisalateadvusel oluline roll.

Igal rahval ja ka igal kogukonnal on oma eripära ja oma ainulaadne ühisalateadvus. Sellepärast tekib erinevatesse kogukondadesse kuuluvate inimeste suhtlemisel paratamatult konflikte. Põhimõtteliselt peaks saama konflikti lahendada osapoolte läbirääkimiste teel. Kuid läbirääkijad on inimesed eri kogukondadest. Oma kogukonna vigu ei ole võimalik märgata, sest need vead on sulle hüpnootiliselt sisendatud. Sinu kogukonna vigu on võimalik märgata ainult väljastpoolt. Iga inimese arvamused ja seisukohad võib jagada kaheks. Ühed arvamused ja seisukohad on individuaalsed ja teised on identiteedipõhised, mis on tekkinud vastava identiteediringi (kogukonna) ühisalateadvuse sisenduse tulemusena. Inimene ise ei suuda neid eristada ja kui ühisalateadvuse sisendus oli ekslik, siis esitab inimene seda ekslikku seisukohta usus, et see on õige. Veelgi enam. Ta ei võta kuulda ka mingeid selgitusi, mis näitavad, et see on vale.

Konflikti põhjustanud ekslikud seisukohad istuvad kindlalt osapooli esindavate läbirääkijate peades. Läbirääkimised ei tarvitse anda tulemusi. Ja seda ka siis, kui mõlemad osapooled seda siiralt soovivad. Vastaspoole suhtes jääb mulje, et neil ei ole mõistusega kõik asjad korras. Ja see mulje jääb mõlemal osapoolel. Nendeks osapoolteks võivad olla ka tuumariikide valitsused. Nad näevad teist tuumariiki kui tuumapommiga hullumeelsete kampa. Loomulikult hauvad nad välja stsenaariume, kuidas maailma nende hullumeelsete käest päästa. Kuid nad ei saa mitte kuidagi aru, et nad ka ise on üks hullumeelsete kamp, kui teiselt poolt vaadata.

Meil kõikidel on oma identiteet ja suure tõenäosusega ka omad identiteedi-põhised väärarvamused ehk oma identiteedipimedus. Identiteedipimeduse tõttu ei ole me nõus oma arvamusi väärarvamusteks tunnistama, kui keegi neile põhjendatult tähelepanu juhib. Identiteedipimeduse fenomen on alateadvuses ja seda ei saa hävitada. **Näib, et loodus on vorminud inimese koos kalduvusega kriitikavabalt alluda enamuse arvamusele ja seda pimedalt toetada.**

On küll tuntud selline termin nagu professionaalne kretinism, mis viitab asjaolule, et koos erialaga tulevad sellele erialale omased veidrused. Kuid tegelikult on probleem oluliselt laiem. Ühisalateadvuse ekslikud sisendused võivad segada meid objektiivse hinnangu andmisel igal pool ja me levitame enesele teadmata ekslikke seisukohti. Teisest küljest ei suuda me ka oma

oponentidele lihtsaid ja objektiivselt tõeseid asju selgeks teha, kui selle oponendi ühisalateadvus on sisendanud talle meie omast erineva ja eksliku arvamuse.

Sellega tuleks arvestada. Mingid selgitused ei aita, sest valed seisukohad on ühisalateadvuse poolt hüpnootiliselt sisendatud ja hüpnootiseerija ise ei ole kättesaadav. Identiteedipimeduse ülekavaldamiseks on vaja leida ja kasutusele võtta teisi meetodeid.

Võimu vigu saavad märgata ainult need, kes ei ole võimul. Võim on sama pime nagu ühiskond, keda ta valitseb ja põlastusväärset pimedaks massiks nimetab. Tegelikult on võim samuti mass. Võimu ei teosta üks inimene. Võimu juures olijal on oma ühisalateadvus ja oma identiteedipimedus. Sellepärast ongi vaja opositsiooni. Kuid opositsioonist on vähe kasu, kui opositsiooni arvamust pimedalt ignoreeritakse.

Ühisalateadvus ei talu käitumismallide paljusust ja võõraste käitumismallide sissetungi

Igal rahval on rahvuslik ja kultuuriline omapära. Omapära põhiliseks kandjaks on rahva ühisalateadvus. Rahvuslike erinevuste tõttu ei ole meie maailm ühtne ja homogeenne. Need erinevused on mõnes suhtes takistuseks ülemaailmsele majanduslikule koostööle ja neid püütakse vähendada. Kultuurilise eripära vähenemise tendentsi nimetatakse globaliseerumiseks ehk üleilmastumiseks. Globaliseerumine taotleb ülemaailmse tööjaotuse lihtsamaks ja efektiivsemaks muutmist ja see on kahtlemata positiivne. Räägitakse ka rahvuslike kultuure ühendavast multikultuurist. Positiivse näitena tuuakse Ameerika Ühendriikide kujunemise lugu, kus paljude Euroopast tulnud sisserändajate kultuurid sulandusid ja väidetavalt tekkis uus efektiivne multikultuur. On levinud aramus, et multikultuur on parem kui rahvuskultuur. Rahvuskultuuri loetakse piiratuks.

Kuid millegipärast ei ole näiteks Saksamaale tulnud türklaste ja Prantsusmaale tulnud aafriklaste suhted põliselanikega head. Saksamaa kantsler Angela Merkel on isegi välja öelnud arvamuse, et multikultuuri ideoloogia ei ole elujõuline, see on surnud. Probleemid tekivad just sisserändajate teise põlvkonnaga ja kohtades, kus sisserändajate asustustihedus on suur.

Kuidas seletada, et Ameerika Ühendriikides multikultuur toimus ja Saksamaal on probleemid? Põhjust tuleks otsida rahva ühisalateadvuse toimest. Kogukondade vaheline konflikt tekib siis, kui nende kogukondade ühisalateadvustel on oluliselt erinevad seisukohad, mis avalduvad väärtushinnangutes ja käitumismallides. Sealjuures kumbki kogukond ei näe vajadust teise kogukonna reeglite järgi käituda. Kui üks kogukond on küllalt väike (orienteerivalt alla 20% kogu rahvast), siis tunnetab ta vajadust enamuse reegleid

täita ja enamuse reeglite rikkumisjuhtude arv jääb nii väikeseks, et see enamust eriti ei ärrita. Siis konflikti tavaliselt ei teki. Kui aga kogukonnad suuruselt väga palju ei erine, siis käituvad mõlemad oma ühisalateadvuse reeglite järgi, mis kutsuvad esile vastastikuse ärrituse ja konflikti. Miks siis Ameerika Ühendriikides kõik rahvad sulandusid? Tegelikult ei sulandunud kõik. Põliselanikud indiaanlased suuremas osas hävitati ja väiksemas osas hävinesid ise. Sisserändajate jaoks olid indiaanlased ühiseks vaenlaseks ja see liitiski sisserändajad ühiseks massiks. Kui mingis riigis on sisevastuolud, siis otsivad selle riigi valitsejad sageli kergesti võidetavat vaenlast, et oma rahvast konsolideerida. Selline tegevus on ühisalateadvuse toimemehhanismi ära kasutamine ja kahjuks sugugi mitte eetilisel viisil.

Igal kogukonnal on reeglina oma koht või territoorium. Inimesel on sisemine vajadus sellise territooriumi järele, kus ta kõike tunneb ja kus kõik käituvad temale tuntud reeglite järele. See on inimese jaoks kvaliteetne elukeskkond. Ta tunneb seal ühtekuuluvust teiste inimestega ja on õnnelik. Ühisalateadvus seostab käitumisreeglid koha ja territooriumiga. Häiriv on see, kui keegi (kas oma või võõras) rikub reegleid kodus, oma territooriumil. Väljaspool oma territooriumi, võõraste juures üldiselt talutakse reeglitevastast käitumist. Võõraste tungimine kellegi territooriumile oma arusaamatute käitumisreeglitega tekitab hirmu ja häirib inimest. See viib alla sotsiaalse keskkonna kvaliteedi.

Kui ühe rahva asustuspiirkonda tungivad võõrad ja sunnivad jõuga peale oma käitumismallid ja kui põliselanikud ei suuda sellele jõuga vastu seista, siis põhjustab see põliselanikes stressi. Põliselanike väärtushinnangute järgi tehakse asju valesti ja need põliselanikud ei suuda seda takistada. Sissetungijate käitumismalle omaks nad ei võta. Õpetamine ja selgitamine aitavad vähe. Stressist pääsemiseks hakatakse tarbima alkoholi, rahva vaimne tervis halveneb ja rahvas hakkab välja surema. Sellisesse seisukorda sattusid USA territooriumil olnud indiaanlased, kes olid peale sõdu ellu jäänud. Tänapäeval on sellises seisus näiteks Siberi naftatootmispiirkondade väikerahvad.

Rahva väljasuremine võõrideoloogia negatiivse psühholoogilise mõjutuse tõttu võib toimuda ka teisiti. Tänapäeval on inimeste liikumine riigist riiki suhteliselt kerge ja vaba. Kui võõraste juurdevool on suureks läinud ja märgatav osa põlisrahvast on võõraste kombatud üle võtnud, siis võib teatud osa allesjäänud põlisrahvast hakata ennast nii halvasti tundma, et nad hakkavad endale uut kodumaad otsima ja emigreeruvad. Sellises arengus on ühisalateadvusel jällegi oma osa. Kui emigreerujatel läheb hästi ja kodumaal on asjad halvad, siis võib ühisalateadvus hakata tegema sisendusi, et emigreerumine on edukas tegevus. Siis võib emigreerumine massiliseks minna ja hakata probleeme tekitama ka sellel maal, kust lahkutakse.

Kui aga põliselanikud suudavad jõuga vastu seista, siis tekib sõjaline konflikt. Konflikti korral on ühisalateadvusel kalduvus vastaspoolele olematuid patte külge kleepida, et vaenlase kuju piirjooned paremini silma paistaksid. Objektiivselt olukorra hinnangust on mõlemad pooled kaugel. Objektiivsuse taotlejatele kleebitakse külge reeturi silt. Näib, et ühisalateadvus soodustab konflikti teket. Inimkonna ajalugu on suures osas sõdade ajalugu. Miks see nii peaks hea olema?

Näib, et **ühisalateadvuse jaoks on ühtsete käitumis- ja mõtlemismallide tagamine sedavõrd oluline, et võetakse ka sõda appi**. Sõdu peetakse küll ka röövimise eesmärgil, kuid mitte ainult. Oluline on ka oma kommete jõuga pealesurumine. Ristisõdalased ristisid paganaid. Tiibeti kolonisaatorid sunnivad tsõlibaati pidavaid Tiibeti vaimulikke omavahel seksima. Ja seda tänapäeval. Kui vastaspool püüab jääda oma käitumismallide juurde, siis püüab ühisalateadvus nende teisitikäitujate suhtes kasutada samu meetodeid, mida organism kasutab vähirakkude suhtes. Valesti käituvad võõrad hävitatakse, et organism või kogukond ei hukkuks.

Ühisalateadvuse agressiivset suhtumist teisitikäitujate suhtes ei saa pahaks panna, kui see toimub ühe kogukonna või ühe riigisiseses sees. Kuid ühisalateadvuse agressiivsus teisitikäitujate suhtes rikub ära suhted kogukondade ja riikide vahel. See viib sõdadeni. Sõdu on peetud väga palju ja sõjad pole tänaseni lõppenud.

Kui kaks suguharu vanasti omavahel sõda alustasid, siis jäi see lokaalseks konfliktiks. Tänapäeval võib aga lokaalne konflikt üle kasvada isegi maailmasõjaks. Ka lokaalses sõjas on purustused ja kahjud tänapäeval oluliselt laiaulatuslikumad kui vanasti. Sõda ei ole enam nii otstarbekas konflikti lahendamise meetod kui vanasti.

Ühisalateadvuste vahelise konflikti korral võib asi minna verevalamiseni, kuid konflikt võib jääda ka nn külma sõja tasemele, kui ligikaudu võrdse suurusega erinevad kogukonnad, kellel on halb läbisaamine, elavad ühel ja samal territooriumil. Siis rikutakse vastastikku teineteise elukvaliteeti. Tuntud näiteks on siin Põhja-Iirimaa.

On olemas ka erilise elustrateegiaga kogukondi. Need on rändrahvad, kes pidevalt otsivad kohta, kus on hetkel kõige parem. Nad ei tunne muret selle territooriumi edasise saatuse pärast, kust nad läbi lähevad. Nad tahavad, et kõik kohalikud neisse hästi suhtuvad, mida aga tihti ette ei tule. Just nemad on need, kes taunivad võõraviha. Nad ei saa aru, et nemad oma käitumisega on rikkunud kohalike ühisalateadvuses olevaid kirjutamata reegleid ja et sellist rikkumist inimloomus ei andesta. Tänapäeval on uus rändrahva tüüp. Nad nimetavad ennast internatsionalistideks. Nad on pidevalt teel riigist riiki ja veedavad poole

oma elust lennujaamades või õhus. Nad on pärit kõikvõimalikest maadest, kuid neil pole enam õiget sidet ei oma kodumaaga ega ka ühegi teise maaga. Neil on tekkinud oma rändkogukonna identiteet oma reeglitega. Nad on ülemaailmsed inimesed, kes aga üldiselt ei tunne muret mitte ühegi piirkonna looduskeskkonna või sotsiaalse keskkonna kvaliteedi hoidmise pärast. Kui kusagil läheb halvasti, siis nad lihtsalt lahkuvad sealt. Neid nimetatakse juurteta inimesteks ja nad on sageli konfliktis oma territooriumi hoidvate põliselanikega. Maailm ei ole jätkusuutlik, kui seal on ainult sellised juurteta inimesed.

Globaliseerumise käigus on võõra ideoloogia ja võõraste käitumismallide pealetung paratamatu. Kuna sellel on ka negatiivne külg, siis tekib dilemma, mida eelistada. Kas rahvaste püsimist ja piiratud globaliseerumist või piiramatut globaliseerumist ja rahvaste kadumist?

Millised oleksid täieliku rahvaste kadumise ehk ülemaailmse monokultuuri eelised? Positiivne on see, et kui sellises monokultuuri ruumis oleva rahva ühisalateadvuses tekib eksiarvamus, siis mingeid konflikte see ei põhjusta. Teistsugust arvamust ei teki, sest ülemaailmne ühisalateadvus teeb kõikidele ühesugused sisendused. Vaatamata üleüldisele eksiarvamusele mingis küsimuses valitseb siiski rahu ja harmoonia.

Kuid kui selle eksiarvamuse kohane ülemaailmne tegutsemine hakkab andma negatiivset tulemust, siis hakatakse viga otsima ja mitte sealt, kus see on. Tegelikult vea põhjuse nägemist takistab identiteedipimedus, mida sotsiaalpsühholoogias nimetatakse ka kaleidoskoopilise idiotismi efektiks. Dissidentid, kellele ühisalateadvus ei olnud võimeline mingeid sisendusi tegema, muidugi leiavad vea tegeliku põhjuse, kuid dissidentide arvamust ignoreeritakse jäärpäiselt. Varem või hiljem läheb asi päris halvaks ja seda ülemaailmselt. Sellise ülemaailmse ämbrisseastumise näiteks on hiljutine kinnisvarasse investeerimisega liialdamine ja selle kurvad lõpptagajärjed, mis avaldusid 2008. aastal alanud majanduskriisi käigus. Kui ka Hiina ja India oleksid sel ajal täiel määral järginud Lääne pankurite käitumist, siis oleks majanduskriisi laastav mõju olnud kordades suurem ja majanduse taastumine oluliselt aeglasem. On hea, et globaliseerumine polnud jõudnud viia tervet maailma monokultuuri peale ja finantsrumalusi ei tehtud kogu maailmas.

Millega oleks lõppenud kriis siis, kui terve maailm oleks juba olnud monokultuurne? On võimalik, et vaevaline tegelikult vea põhjuse otsimine oleks tekitanud nii palju valestimõistmist ja tüli, et ülemaailmse kogukonna eri osade ühisalateadvused oleksid hakanud oma naabreid vaenlasteks pidama ja ühtne monokultuur oleks lagunenu. Ühisalateadvuse tõttu tabavad globaliseerumist ja ülemaailmse tarbimisühiskonna monokultuuri teket varem või hiljem tagasi-löögid.

Monokultuur on hea ühe riigi ja rahvuse piires. **Maailm, kus on palju erinevaid rahvuskultuure, on elujõulisem ja püsivam kui monokultuurne maailm.** Ühe rahva eksikäitumine mõjutab paljude rahvuskultuuridega maailma vähe. Selleks aga, et erinevad kultuurid oma kaklemisega maailma põrguks ei muudaks, on vaja jõuda mõistmiseni, et eri rahvaid ei ole võimalik ega vajalik ühtemoodi mõtleva ja käituma panna. Samuti on vaja, et keegi ei praktiseeri jõu kasutamist teisikäitujate suhtes ja kui keegi eksib selle põhimõtte vastu, siis kutsutakse see kollektiivselt korrale.

Ka looduses on palju liike ja liigirohkus on vahendiks, mis võimaldab paremini kohaneda muutuvate keskkonnatingimustega. Totaalse monokultuuri ihalus tuleneb rahvusvaheliste monopolide minakesksest maailmavaatest ja see ei vasta kahjuks üldisematele huvidele.

Tugevad rahvuslikud monokultuurid, mis mõttetult omavahel ei kakle, oleks hea lahendus terve maailma jaoks. Multikultuur ühe rahva ja riigi piires ei ole aga kõige parem asi. On üsna ilmne, et ühisalateadvuse jaoks on ühtsete käitumis- ja mõtlemismallide tagamine väga oluline ja ühisalateadvus on looduslik fenomen, mida pole võimalik ignoreerida. Multikultuur aga tähendab ju mõtlemis- ja käitumismallide paljusust. Multikultuuri taotlemine läheb ühisalateadvusega vastuollu. See vastuolu võib avalduda stressi ja agressiivse käitumisena. Piltlikult väljendades on multikultuur ühes riigis võrreldav olukorraga, kus selles riigis on kehtestatud ühekorraga parempoolne liiklus nagu mandri-Euroopas ja vasakpoolne liiklus nagu Inglismaal. See oleks ju segadus ja kaos, mida oleks raske taluda. Muidugi on riigi seadusandlus seni veel ühtne ja mitiseadusi pole veel rakendatud. Kuid seadusandlus toimib efektiivselt ainult siis, kui see on kooskõlas rahva ühisalateadvuses olevate kirjutamata reeglitega. **Kui aga riigis on erineva kultuuritausta ja erineva ühisalateadvusega kogukondi ja ühe kogukonna kirjutamata reeglid on vasturääkivuses teise kogukonna kirjutamata reeglitega, siis ei ole mitte kuidagi võimalik seadusandlust mõlema kogukonna kirjutamata reeglitega kooskõlla viia.** See aga tähendab, et üks kogukond tunneb, et seadused teda ahistavad ja ta püüab seadusi massiliselt ignoreerida. Sellise olukorra tekitamine ei ole mõistlik.

Teisest küljest ei ole mõistlik võõraste kommete levikut ka täielikult takistada nagu seda mõnedes maades (näiteks islamimaades) püütakse teha. Kui valdav enamus vaatab teistmoodi kommete järgi käitujaid kummaliste veidrikena, keda on vähe ja kes ei ohusta, siis tekib pigem huvi kui konflikt. Kui võõra kultuuritaustaga inimesi tuleb väljast sisse väikesel hulgal, siis niiviisi on võimalik rahvuskultuure rikastada ja ühtlustada. Sellisel juhul on tegemist monokultuuri aeglase muutuse ja arenguga, mitte aga mitme kultuuri seguga, mida tuntakse multikultuuri nime all ja mis toob rohkem kahju kui kasu. Kui

suur võib see sisserändajate protsent maksimaalselt olla, ilma et põlisrahvas sisserändajaid ilma hirmu tekkimiseta taluks, see ei tarvitse igal pool ühesugune olla. Ühelt poolt sõltub see sellest, kui suur on kultuuride erinevus ja teiselt poolt ka sellest, milline on põlisrahva eelnev kogemus sisserändajate suhtes. Orienteerivalt on maksimaalne protsent kusagil 10 ja 20 protsendi vahel.

Ühisalateadvuse kasutusvõimalused ühiskondlike suhete harmoniseerimiseks

Üldjuhul on religioon ühisalateadvuse kasulik avaldumisvorm

Kas Jumal on olemas? See on igipõline vaidlusküsimus. Kaasajal arvab enamik lääne inimesi, et mingit jumalat ei olegi. Kuid see on ilma tõestuseta arvamus ja tõestama ei saagi enne hakata, kui jumal on kõigi jaoks ühemõtteliselt määratletud. Jumala üldtunnustatud määratlus aga seni puudub. Jumalasse uskujad ja jumala eitajad omavad jumalast erinevat ettekujutust.

On fakt, et **inimesed on jumalasse juba aastatuhandeid uskunud ja ehitanud lugematul hulgal templeid, kirikuid ja mošeesid**. Kui mingit jumalat ei olegi, siis on lausa kõik rahvad aastatuhandeid käitunud nagu hullumeelsed, kes ei suuda reaalsust väljamõeldisest eristada ja püstitavad mõttetuid ehitisi või täidavad muid mõttetuid usurituaale. Seda on raske uskuda. Võib arvata, et templeid oli millegipärast vaja inimestele endile, mitte aga ebamäärastele jumalatele. Mis vajadus see võis olla?

Templid on kooskäimise kohad. Kooskäimine on ühistegevus, mis rahuldab inimeste sünnipärast suhtlemisvajadust, mis on vaimne vajadus (ühistegevus ei tarvitse rahuldada ainult materiaalseid vajadusi). Meeldivas seltskonnas viibimine mõjub inimese psüühikale nagu ilma negatiivse järelmõjuta narkootikum. Sellepärast peetakse igasuguseid pidusid ja sellepärast peavad eestlased ka oma laulupidusid. Ka rituaalide täitmine on ühistegevus. Ühistegevusel mõtlevad inimesed ühesuguseid mõtteid ja kui nende tegevus on edukas, siis tekib alati ka ühisalateadvus, mis liidab inimesed massiks [1].

Osalemine massis annab positiivse emotsiooni. Jumala nimi on sel juhul ainult sümbol, mis viib massis osalemise ja sellega seotud ühisalateadvuse juurde. **Igipõlist vaidlust ja segadust tekitav reaalsus ei ole mitte jumal vaid ühisalateadvus**. Ühisalateadvus on olemas, ta mõjub, kuid on tabamatu. Omaette küsimus on, kas ühisalateadvusel on lisaks inimestele infokanalid suhtlemiseks ka mingite vaimolenditega, kellel on kõrgem vaimne tase kui inimestel ja keda võiks jumalana käsitleda. Pole tõendeid, et on, ja pole ka tõendeid, et ei saa olla.

Ateistid peavad usku kahjulikuks. Liberaalid arvavad, et usk on kahjutu ja kasutu. Mõnedes araabia riikides on pühakiri sisuliselt riigi põhiseadus ja usuvastased arvamused on karistatavad. Kellel on õigus?

Religioonid on ajalooliselt olnud seotud võimuga. Vanade maiade valitsejad olid jumalad-kuningad, kes muu hulgas pidid põllupidajatele ise ka vihma õigel ajal kohale tooma. Hilisemate maiade valitsejatel olid juba abilised, kes tegelesid tähtede vaatlemise ja rituaalidega. Ka Egiptuse vaaraod olid jumalikul valitsejad. Tänapäeva islamiriikides on põhiseaduse asemel jumalik tekst – koraan. Võim sunnib ühiskonnaliikmeid reegleid täitma. Usk annab reeglid. Reeglite täitmine on vajalik ühiskondliku tööjaotuse efektiivseks toimimiseks. Mida parem tööjaotus ja üksteisemõistmine, seda tugevam kogukond. Ühise usuga kogukond on tugevam ja sellepärast on usud ka püsinud.

Tööjaotuse kõige suuremaks probleemiks on töö tulemuste õiglase jaotamine vastavalt tööpanusele. Siin saab usk kaasa aidata reeglite kehtestamisel ja reeglite kinnipidamisel. Neid õiglase suhtlemise reegleid nimetatakse tavaliselt moraalsiks. **Kõige olulisemaks moraaliprintsübiks võib pidada põhimõtet – minu enda heaolu kaasinimeste heaolu toetamise kaudu.** See põhimõte on ka kristluses, kus seda nimetatakse kristlikuks armastuseks. Vastandpõhimõte on – minu heaolu kaasinimeste heaolu arvelt. Esimene põhimõte annab põhjamaise healuriigi. Teine põhimõte annab kuritegevusest läbiimbunud vaese riigi. Moraal ja heaolu on tugevas korrelatsioonis. Kristlikus moraal ei kajastu mitte minakeskne vaid transpersonaalne maailmavaade. Kristluse ründajad tahavad saada oma heaolu teiste arvel, mitte teiste heaolu kaudu.

Tööjaotuse reeglid on igas ühiskonnas vajalikud. Nendest kinnipidamist võib teostada vähemalt kahel viisil. Esiteks usu kaudu, kus reeglid on inimeste alateadvuses ja nad täidavad neid automaatselt ilma välise järelevalveta. Teiseks ilmaliku seadusandluse kaudu, kus reeglid on seadustes kirjas ja nendest kinnipidamist kontrollivad politsei ja kohus. **Usu kasutamine on odavam ja efektiivsem. Politsei ja kohtusüsteem on kallid ja väheefektiivsed.** Sulid on väga leidlikud ja leiavad lõpuks alati võimaluse seaduste ignoreerimiseks. Ka usk ei pane kõiki inimesi seadusi täitma. Osa nn dissidentidest püüab igal juhul seadusi rikkuda. Sellepärast on politsei ja kohtud igal juhul vajalikud. Aga on väga suur vahe, kas potentsiaalseid seaduserikkujaid on 5% või 55% inimestest. Kui inimeste enamik üritab seadusi rikkuda, siis ei suuda politsei ja kohtud sellega tulemuslikult võidelda. Kriminaalne kontingent imbub ka korra-kaitsesüsteemidesse. Õige sõnumiga usk on väga hea vahend ühiskonnas korra ja harmoonia tagamiseks. Usu all ei mõtle me siin mingit üht levinud maailmareligiooni, vaid eeskätt moraalnorme, mis on enamikus religioonidest väga sarnased.

Teisest küljest, kui usutakse jumalat, kes näeb ja hindab iga sinu tegu ja võib sind karistada, siis motiveerib see moraalinorme täitma. Siinkohal võiks märkida, et võime näha iga inimese mõtteid ja hinnata iga inimese tegusid peab olema ka ühisalateadvusel, et see üldse saaks funktsioneerida. Kuid ei ole põhjust arvata, et see ühisalateadvus tegeleks karistamisega nagu kristlaste jumal.

Traditsioonilise arusaama kohaselt toimub praegu Lääne ühiskonnas religiooni mõju vähenemine. See sai alguse Prantsuse valgustusajast 18. sajandil. Peamine põhjus oli selles, et ristiusu sõnum ei olnud enam piisavalt kooskõlas muutunud majandustegevusega ja teaduse uute seisukohtadega. Newtoni seadused panid kahtluse alla piibli müüdid maailma ehituse kohta.

Pühakirjaga religiooni häda on selles, et pühakirja sõnumit ei saa korrigeerida vastavalt ühiskonnas levinud uutele seisukohtadele. Pühakiri on kuulutatud jumalasõnaks ja jumal on kuulutatud ilmeksimatuks. Kui asuda usku uuendama, siis tuleb tunnistada ühte kahest – kas pühakiri ikkagi ei ole päris jumalasõna või on siis ka jumal ekslik. Igal juhul saab usu maine kannatada.

Kuid usku on uuendatud. Näiteks Martin Lutheri tegevus viis uue luteri kiriku tekkele, mis eraldus katoliku kirikust. Kui vaadata ÜRO poolt inimarengu indeksi alusel koostatud riikide edetabeleid, siis on protestantlikud riigid edetabeli tipus ja eespool katoliiklikest maadest. **Martin Lutheri töö kannab tänaseni vilja ja seda vaatamata ateismi sõjakale pealetungile.**

Tänapäeval on tekkinud palju mitmesuguseid lahkusulisi. Näib nii, et käibel olevatel religioonidel on juba pikemat aega vajadus oma sõnumit korrigeerida. Kõige rohkem oleks vaja muuta maailmavaatelist osa ja kõige vähem moraali osa. Moraali osa on aastatuhandete jooksul saavutanud vastavuse inimese loodusliku olemusega ja see inimese olemus näib olevat vägagi stabiilne.

Küsimusele usu vajalikkuse kohta võib vastata nii, et sobiva sõnumiga usk on kasulik ja usku on vaja arendada kooskõlas ühiskonna arenguga.

Praeguse lääne ühiskonna üks suuremaid hädasid on ühisalateadvuse killustatus multikultuuri mõjul ja religiooni vähene mõju ühtekuuluvuse suurendamisel. Vähene ühtekuuluvus tekitab õnnetunde defitsiidi, mida püütakse leevendada patoloogilise seksi ja narkootikumidega. Religioonidest pärit moraalinõuete ignoreerimine on viinud ka kuritegevuse ja korruptsiooni kasvule.

Ühisalateadvus jääb oma arengus ühiskonna arengust maha

Koos ühiskonna ajaloolise arenguga peaks edasi arenema ka ühisalateadvus. Näib siiski, et praegune ühisalateadvus sobiks rohkem sugukondliku korra juurde, kus on väike suhtlusringkond ja kus käitumise ühtlustamine on

suhteliselt lihtne. Tehnoloogia ja ühiskondliku tööjaotuse arenguga on käesolevaks ajaks suhtlusringkond väga palju suurenenud ja asi on jõudnud üleilmastumiseni. Käitumise ja kommete ühtlustamise vajadus on järk-järgult kasvanud. Ühisalateadvuse võimalused on jäänud kasvanud vajadustest väiksemaks ja ebakõlast ülesaamiseks on tekkinud rida suuri ühiskonnaelu korralduse muutusi. Need muutused on avaldunud eeskätt maailmareligioonide (kristlus, islam), õigusriigi ja demokraatliku ühiskonnakorra tekkes. On kaheldav, kas sellised ühiskonnaelu korralduse muutused oleksid tekkinud, kui poleks kogukondade ühisalateadvusi oma kiusliku kalduvusega kõikidele oma arvamust peale suruda ja sellega tüli tekitada.

Kirik ja riik ühtlustasid käitumist ja kombeid, kuid teiselt poolt tekitasid uued erinevused ja vastuolud. Vaimulike seisusel, ilmaliku võimu esindajatel ja lihtrahval on igapäev oma ühisalateadvus ja see ongi vastuolude allikas. Teisest küljest ei saa vaimulikud ja võimuesindajad läbi ilma lihtrahvata ja ka vastupidi – lihtrahvale on juhid vajalikud. Sellepärast on olemas ka ühishuvi, mida heas mõttes riigi huviks on nimetatud.

Ka lihtrahva ühisalateadvus peaks võimu tunnustama ja omal kombel ta teebki seda. See avaldub muu hulgas selles, et kui erakond on võimul, siis tema toetajate arv kasvab. Kui aga seesama erakond läheb opositsiooni, siis tema toetajate arv langeb. Kristlastel on kombeks ka palvetada oma valitsejate eest. Valitsejatelt eeldatakse, et nad tegutseksid rahva ja riigi ühishuvides. Ja üldiselt nad seda ka teevad.

Sellepärast enamikus maailma piirkondades riigid toimivad ja erimeelsused nende sees suudetakse vaos hoida. Kuid on sellised riigid nagu Sudaan ja Afganistan, mille sees on nii palju erimeelsusi, et ilma välise surveta nad tõenäoliselt laguneksid. Elu ei ole neis riikides just kadestamisväärne, sest seal ei saa kasutada kaasaegset tehnoloogiat, mis annaks rikkuse.

Ühisalateadvuse tundmine peaks aitama leevendada tänapäeva ülemaailmseid probleeme

Ka Läänemaailmas, mida üldiselt ju kogu maailma eeskujuks peetakse, ei ole puudust suurtest sisemistest probleemidest ja vastuoludest. Nende vastuolude tekkimisel ja püsimisel on oluline roll just eri ühiskonnakihtide identiteedipimedusel, mida iga ühiskonnakihi ühisalateadvus jäärpäiselt alles hoiab. Suured probleemid võivad identiteedipimeduse tõttu jääda vajaliku tähelepanuta või neid ei teadvustatagi.

Praegu peetakse parimaks majandamise viisiks liberaalset turumajandust. Turu toimimispõhimõtetal on sarnasust sipelgapesa elukorralduse põhimõtetega, mis on looduslikud. Turg koos rahaga annab automaatselt ühiskondliku tööjaotuse.

Liberaalne turumajandus on orienteeritud kasumile. Reegliski on, et kui kasumit ei ole, siis on majandustegevus vale. Kui kasum on, siis on majandustegevus õige. Kõike ülejäänut loetakse teisejärguliseks.

Selline lähenemine on siiski liiga primitiivne. Kui me kasumit saame kellegi teise kahju arvelt – mis pole haruldane –, siis oleme ületanud õigluse ja ebaõigluse piiri. See piir on ühtlasi kristliku mõtteviisi ja kriminaalse mõtteviisi vaheline piir. Õigluse ja ebaõigluse väärtushinnangud on olemas ka ühiskondlises ja selle kaudu meie kõigi alateadvuses. Kellegi kahjust endale kasumi tegemisega satume me märkamatuks ülesehituse teelt libedale hävituse teele, mille lõpppunkt on enesehävitus. Märksõnad sellel teel on kõlvatu konkurents, ärapanemise mentaliteet ja kriminaalkuriteod. Sellele teele sattumine ei tee kedagi õnnelikuks ja just sellepärast tuleks sellele teele sattumist vältida. Me võime aga olla õnnelikud, kui me vastastikku kasuliku äriaga aitame iseennast ja teisi.

Kasumi esikohale seadmisega võiks siis nõus olla, kui oleks tõhusalt rakendatud veel üks põhimõte. Nimelt ei tohi kasum tekkida kellegi teise kahju arvelt ja kui teatud kahju tekitamine on paratamatu, siis tuleb tekitatud kahju õiglaselt kompenseerida. Seda viimast põhimõtet rakendatakse teatud määral keskkonnakahjude puhul, kuid paljudel olulistel juhtudel üldsegi mitte.

Näiteks tehakse palju odavaid kaupu, mis kiiresti kuluvad ja katki lähevad. Iga tooteühiku pealt on tootjale kasum ja tootja on huvitatud, et toode kaua ei kestaks. Kuid vilets toode on lõppkokkuvõttes kahjulik tarbijale, kes tootja kasumi kinni maksab. Pealegi nõuab selline tootmistegevus oluliselt rohkem toorainet ja tekitab oluliselt rohkem jäätmeid. See aga kahjustab üldjuhul loodust ja on ka tootjale endale kahjulik. On selge, et kvaliteetsete kauakestvate toodete valmistamine oleks lahendus, mis aitab säästa looduskeskkonda. Selleni jõudmiseks on aga puudu ühiskondlik mehhanism, mis automaatselt sunniks selliseid tooteid valmistama. Sellise ühiskondliku mehhanismi loomine nõuab aga mitte üldlevinud ja liberaalsele turumajandusele omast minakeskset mõtlemist, vaid minaülest mõtlemist, mida esineb kahjuks liiga vähe, et midagi ette võetaks.

Reklaamile kulub tänapäeval samapalju või isegi rohkem raha kui toote valmistamisele. Reklaamikulud tõstavad toote hinna kahekordseks. Sellega tekitatakse tarbijale olulist kahju.

Pankadel on tava võlgu osta ja müüa. Sellega tekitatakse kasumit. Selline kasumi saamise viis tekitab kellelegi teisele kindlasti kahjumi, kui selles ostu-müügi ahelas puudub tootmine. Ja enamikul juhtudest see nii ongi.

Kasumi saamine kellegi teise arvelt on selline tegevus, mis kaudselt õigustab kuritegevust. Seda tegevust võib kvalifitseerida ka eriti rafineeritud kuritegevusena, kus formaalselt on kõik seaduslik, kuid rikutakse õiglust. Selline tegevus on mäng kriminaalsuse piiiril. See on üks viisidest, kuidas edukalt omastada võõra töö tulemus. Ühisalateadvus võib sellist halba edukust võimendada hakata. Kuhu see viib, sellest oli eespool juttu. Kasumi saamisega kellegi teise arvel tekib ka majanduslik ebavõrdsus, mis on kuritegevuse alus. Paljude vanglate ja kohtute ülalpidamine tekitab kahju kõigile maksumaksjatele.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et liberaalne turumajandus on süsteem, kus normaalse majandustegevusega kaasas käib ka suures ulatuses üksteisele vastastikku kahju tekitamine. Selline tegevus on vastuoluline. Ükski inimene ei suuda üksinda, ilma teiste inimesteta eksisteerida, kuid millegipärast arvab ta, et tal on õigus teisi kahjustada. Oma kahjustava tegevuse õigustamiseks on kuulutatud kasumi saamine prioriteediks number üks. Lõplikult välja kujunenud organismides, nagu inimese enda organism, ei esine organite vastastikust kahjustamist. Kops ei krahma maksale vajalikku verd endale. Inimühiskond on ka üks hajusorganism nagu sipelgapesa. Sipelgapesas ei toimu vastastikust kahjustamist, kuid inimühiskonnas toimub. Arvata võib, et kahjustamine toimub sellepärast, et inimühiskond on ajaloolise mõõdupuu järgi veel väga noor ja välja kujunemata.

Selline vastastikune kahju tekitamine on terve ühiskonna seisukohast mõttetu tühi töö, mida üldjuhul aga ei märgata. Selline majandussüsteem töötab ja sellele on ühiskonna heakskiit. Ja kui keegi märkab varjukülgi ja protestib, siis tehakse talle selgeks, et kõikvõimalikud muud majandusmudelid on veelgi halvemad. Selles viimases on aga põhjust kahelda. Kui lähtuda mitte maksimaalse kasumi saamise huvidest, vaid ühiskonna üldistest huvidest, siis tõenäoliselt saab leida mingi uue majandusmudeli, kus vastastikune kahju tekitamine on oluliselt väiksem. See peaks olema kõigi huvides.

Sellist laadi muudatuste tegemine ei ole aga kerge. Ühelgi juhul ei taheta kasumit vähendada. Ei suudeta mõista, et kui meie ei saa enam endise suurusega kasumit, siis kasumi puudujääk korvatakse meile kulude vähenemisega. Kulud vähenevad sellepärast, et ka meie partnerid ei saa enam ebaõiglast kasumit, mida nad ennem võtsid kuludena meie käest.

Kui midagi tehakse silmanähtavalt valesti ja seda teevad kõik koos ning seejuures on kõik ka veendunud, et ega midagi paremini teha ei saagi, siis peaks tegemist olema rumala massikäitumisega. See on üldteada, et rumal massikäitumine esineb lihtrahval, kes ei ole piisavalt haritud. Valitseva eliidi rumal massikäitumine on aga midagi ennekuulmatut. Eliiti kuuluvad parteid ise kasutavad nn poliit tehnoloogilisi võtteid, et ühiskondlikku arvamust oma kasuks

muuta. Seda tehakse ühisalateadvuse omaduste teatud tundmise ja ärakasutamiseks. Põhiline tee on tekitada lubadustega selline mulje, et rahvas saab midagi (näiteks palga- või pensionitõusu) väga lihtsalt, ilma töö ja vaevata. Vastu nõutakse ainult rahva toetust valimistel. Ühisalateadvus püüab oma identiteediringile alati sisendada eduka käitumise mudelit. **Poliit tehnoloogia tegijad söödavad ühisalateadvusele ette ühe pseudoedukuse mudeli ja seda teevad nad omakasu eesmärgil.** Nad lähevad teadlikult välja rahva lollitamisele. Iseendid peavad nad aga ilmeksimatuteks. Nad ei oska ette kujutada, et ka nemad ise võivad olla oma identiteediringi ühisalateadvuse lollitamise ohvrid. Et see nii võib olla, seda näitas 2008. aasta finantskriis, millest oli juttu eespool.

Kas aegade jooksul ei ole tekkinud mingit kaitsemehhanismi eliidi rumala massikäitumise vastu? Teatud mehhanismid on. See, et on olemas nn dissidendid, kes eriti ei allu ühisalateadvuse sisendustele, on identiteediringi sisemine kaitsemehhanism. Väliseks kaitsemehhanismiks on teised samal alal tegutsevad ja konkureerivad kogukonnad. Kui rumal massikäitumine läheb väga segavaks, siis need päästavad. Kuid nende kaitsemehhanismide mõju võib olla blokeeritud. Dissidentide suhteliselt objektiivsed arvamused jäävad vajaliku tähelepanuta, kui enamik meediakanalitest on üle ujutatud väheinformatiivse või isegi desinformeeriva rämpsinfoga (pikemate ja lühemate mõttetute, tühjade juttudega). Selline olukord on valitsevale eliidile mugav. Tegevusvigade ja tegematajätmistega kriitika sumbub infomüras. Rämpsinfo vohamist aga reklaamitakse kui eriti suurt sõnavabadust.

See on kahjuks lühinägelik minakeskne poliitika, mis tekitab probleeme. Rämpsinfo sisse võib olla keegi peitnud ka riiki ja rahvast kahjustava info. Selle kahjustava info vastu võitlemiseks on riik kasutusele võtnud psühholoogilise kaitse meetmed, mis on üks riigikaitse osa. Riigi psühholoogiline kaitse on eeskätt väärtushinnangute kaitse. Väärtushinnanguid rünnatakse riigi nõrgendamise eesmärgil. Väärtushinnangute kujundamine ja kaitse on ka ühisalateadvuse tegevusvaldkond. **Riigi psühholoogiline kaitse ja rahva ühisalateadvus tegutsevad ühise eesmärgi nimel.** Rahva ühisalateadvus võitleb väärtushinnangute ohtliku ründega sel teel, et muudab inimesed immuunseks (ja ka agressiivseks) info suhtes, mis on vastuolus ühisalateadvuse enese väärtushinnangutega. Siin on rahva ühisalateadvuse jäärpäisusel positiivne roll.

Eliidi rumaluste vastu ei ole enam tõhusat kaitset ka sellepärast, et üleilmastumise tõttu on majandustegevus kogu maailmas tihedalt läbi põimunud ja ei ole enam teist tõsiselt võetavat konkureerivat majandust, kus asjad käiksid oluliselt teistmoodi. Teatud erinevused on siiski Hiina ja ka India majandusel.

See on küll kasulik, kuid ei sunni Läänemaailma eliiti siiski oma ekslikku massikäitumist olulisel määral muutma. Kui kaua on selline olukord jätkusuutlik, on raske ennustada. Kui vastuolud eliidi ja ülejäänud ühiskonna vahel veel süvenevad, siis võivad inimesed hakata tahtma radikaalseid lahendusi, millele võivad järgneda sotsiaalsed rahutused. Seda olukorda oleks aga mõistlik ennetada.

Kuid ekslikku massikäitumist on eriti raske muuta siis, kui see on eliidi oma. Eliiti kuulujatel on sügavalt juurdunud usk iseenda ja oma identiteediringi eksimatusse. Argumendiks on see, et kõik teevad nii ja midagi paremat pole.

Kui aga vaadata asjadele nii, et ühisalateadvuse tõttu võivad kõik ka valesti teha ja faktid näitavad, et paljusid asju tehaksegi valesti, siis kaob eliidil alus enesega rahul olemiseks. Kaob ka alus kõigile oma suva järgi jõu ja kaklemise abil koha kättenäitamiseks, sest tegemist võib olla eksiarvamuste pealesurumisega. Kuid loota, et eliit kellegi kriitikat kuulda võtab ja hakkab vabatahtlikult vigu parandama, on sama hea kui loota, et vesi hakkab iseenesest ülesmäge voolama. Vee viimiseks mäe otsa on vaja pumpa. Ühisalateadvuse identiteedipimedusest jagusaamiseks on samuti vaja kas vanu vahendeid täiustada või midagi uut leiutada.

On levinud arvamus, et inimesed kes on võimul, ei taha näha teistsugust ühiskonda kui see domineerib täna. Nad tahavad, et endine süsteem jätkub ja nemad püsivad võimul. See on ilmselt tõde, kuid see ei ole kogu tõde. Kui keegi kirjeldab eliidile mingit lahendust vajavat probleemi, siis sellest probleemist arusaamist takistab eliidil tema oma ühisalateadvuse diktaat. Nad ei näegi põhjust, et täna domineerivat süsteemi oleks vaja muuta.

Teisest küljest näeb eliit aga, et võimu vahetamisega tuleb suur segadus, mille all kannatavad kõik. Nad on seisukohal, et vanaviisi jätkamine on kõikidele parim. Ja just see on peamine, mille pärast nad tahavad võimul püsida. Pole teada, kas nad keelduksid oma senist tegevust korrigeerimast või oleksid nõus isegi võimu jagama, kui nad mõistaksid, et see toimub üldistes huvides ja keegi ei hakka neisse hiljem halvasti suhtuma.

Et ebameeldivate segadustega võimuvahetust vältida, tuleks siiski üritada kokkuleppele jõudmist selles, kuidas edasi minna. Praegu valitseb aga ideoloogiline segadus. Sellest segadusest väljapääsu teeks oleks praegu valitseva minakeskse paradigma asendamine isiksuseülese ehk transpersonaalse paradigma, mis tunnistab ühisalateadvuse määravat mõju nii kogu ühiskonnale kui ka eliidile eraldi ja vaatab ühiskonda tervikuna. Siis tekib võimalus teha ümberkorraldusi konsensuslikel alustel nii, et suurte segadustega võimuvahetust ei tulegi.

Kokkuvõte

Kollektiivse järeapäisuse uurimine viis ühe suurema probleemini, milleks on ühislateadvus. **Ühislateadvus korrigeerib iga inimese mõtlemist ja seab piirid, mille sees võib igäüks vabalt mõelda. Väljaspool neid piire on ühised mittemuudetavad mõtted (eelarvamused, dogmad), mille annab identiteet.** Nende mittemuudetavate mõtete ülekanne on mitteteadvustatud ja neid mõtteid tajutakse isiklike mõtetena. Igal tsivilisatsioonil, igal riigil, igal ühiskonnakihil jne on vaba mõtlemise piirid ja ühised sundmõtted erinevad. Selline arusaam on vastuolus üldlevinud ja peavooluteaduse poolt aktsepteeritud arvamusega, et üldjuhul on inimene oma mõtlemises vaba ja mittemuudetavad mõtted on kahetsusväärne erand.

Ühislateadvuse uurimine tõstis omakorda uude valgusse ühe vana lahendamata probleemi – kas esineb info liikumine inimeste vahel senitundmatute väljade vahendusel nii, et inimesed seda ise ei tea. Ja kas neis väljades võib toimuda ka info töötlemine ja salvestamine.

Asi on selles, et ühislateadvuse toimemehhanismi on väga raske ilma senitundmatu infolevita inimeste vahel ette kujutada. Ühislateadvuse tunnustamine nõuab senise maailmavaate asendamist uue maailmavaatega, mis põhineb tänapäeva teoreetilisel füüsikal. Vana maailmavaade ehk paradigma oli – maailm koosneb ainest ja tühjusest. Uus paradigma on – seni absoluutseks tühjuseks peetav vaakum on tegelikult hõre aine. Vaakumil on mass ja kaal. Nii hõredal kui tihedal ainel on üks ja seesama ehitusmaterjal – superstringid ja braanid. Tihe aine on aatomitest koosnev, hõre aine on mitteatomaarne väli nagu valgus. Inimese keha on atomaarne, inimese bioväljad on mitteatomaarsed. Ühislateadvus on mitteatomaarses osas, mis vana paradigma järgi oli tühjus.

Pealiini teadus ei tunnusta uut paradigmat ja koos sellega ei saa ta tunnustada ka ühislateadvust. Uut õpetust vaakumi ehitusest ei suudeta veel eksperimentaalselt kontrollida. Pealiini teaduse seisukoht on – mida ei suudeta eksperimentaalselt kontrollida, seda polegi olemas. See on siiski ainult kollektiivne vääramus. Looduslike objektide olemasolu ei sõltu sellest, kas inimesed neid tunnevad või mitte. Ei maksa arvata, et enne aatomite avastamist inimeste poolt aatomid ei eksisteerinudki.

Tuntud ja tundmatu maailma piiril on hämarate teadmiste valdkond. Selles valdkonnas edasilikumiseks ei saa kasutada samu reegleid, mida kasutatakse peavooluteaduses. Peavoolu teadlastel ja hämarate teadmiste valdkonnas tegutsevatel eesliini teadlastel on erinev maailmavaade ja nad kuuluvad erinevatesse identiteediringidesse. Asjalikku dialoogi peavoolu ja eesliini vahel segab nende ühislateadvuste diktaatide erinevus.

On ka selliseid teadlasi nagu Carl Gustav Jung, kes tegutses nii peavoolu kui ka eesliini poolel, kuid sellised teadlased on pigem erandiks. Need on sellised inimesed, kellele ühisalateadvuse diktaat ei mõju nii tugevalt, kui enamikule inimestest.

Seletamatud infolevi nähtused on üldtuntud juba iidsetest aegadest ja peavooluteadus ei eitagi nende olemasolu. Kuid need nähtused on liigitatud parapsühholoogia alla ja sellega on nad kuulutatud nii haruldasteks ja ebaolulisteks, et tavalist elu nad ei mõjuta.

Käesoleva uurimusega on jõutud aga seisukohale, et **mõned seletamatud infolevi nähtused on vägagi olulised ja mõjutavad meid pidevalt**. See on peavooluteaduse suhtes uus seisukoht. Käesoleva uurimuse fookuses ei ole kõik parapsühholoogilised nähtused ja parapsühholoogiliste nähtuste füüsikalise olemuse väljaselgitamine. Fookuses on ainult ühisalateadvusega seotud lahendamatud konfliktid ja sõjad.

Ühisalateadvust võib vaadata kui iga kogukonna juurde kuuluvat infotöötlemiseadet, millel on infokanalid sisendinfo allikatest ühisalateadvusse ja väljundinfo kanalid ühisalateadvusest iga inimese alateadvusse, kes kuulub sinna kogukonda. Ühisalateadvus mõjutab ühtviisi kõiki sellesse kogukonda kuuluvaid inimesi, kuid inimeste vastuvõtlikkus ühisalateadvuse mõjudele on individuaalsete erinevustega. Ühisalateadvuse tõttu tekib inimeste ühetaoline käitumine ehk massikäitumine. Massikäitumist on ammu märganud ja seda üldiselt ei eitata.

Selles aga, millised on ühisalateadvuse sisendinfo allikad, üksmeelt ei ole. Egregoride teooria pooldajad loevad sisendinfo allikateks kõiki suvalisi infoallikaid, millest oma „silmade“ ja „kõrvade“ abil hangivad infot vaimolendid egregorid, kes seda infot töötlevad ja siis inimestele suunavad (nn egregoriaalne juhtimine). Selle teooria peamiseks puuduseks on, et ühe tundmatu nähtuse selgitamiseks (antud juhul ühisalateadvuse sisendinfo pool) tuuakse sisse veel üks uus tundmatu nähtus (antud juhul egregor). Uus tundmatu tekitab uued küsimused. Pole usutavat seletust, kustkohast ja kuidas egregorid oma sisendinfo saavad, mis mõte on neil üldse inimeste juhtimisega tegeleda, kustkohast tuleb nende suur tarkus ja kus need egregorid mujal looduses esinevad.

Käesolevas töös ollakse aga seisukohal, et kogu ühisalateadvuse sisendinfo tuleb eranditult ainult inimeste kaudu. Ühisalateadvusse ei jõua aga kogu see info, mida inimesed näevad ja kuulevad. Küll aga jõuab ühisalateadvusse see info, mida inimesed teevad ja kuidas nad oma töö tulemustega rahul on. Ühisalateadvuse jaoks on sõnumiteks teod.

Sellise seisukoha aluseks on tõestuseta väide, et **inimese juures ei ole põhimõtteliselt mitte midagi sellist, mida mujal looduses ei esine.** Inimühiskonna ülesehituse üldised põhimõtted on samad nagu kollektiivsetel putukatel või inimest ennast moodustavate rakkude ühiskonnal. Kui sipelgapesa juhtimine toimub hajusjuhtimise põhimõttel, nii et ühtegi pesa juhtivat sipelgat ei olegi, siis peaks ka inimeste kogukonna ühisalateadvuse juhtimine toimuma hajusjuhtimise põhimõttel. Ühisalateadvust peaks juhitama inimeste käitumise statistilise analüüsi alusel, nii et inimeste teod on ühisalateadvuse sisendinfo. Hajusjuhtimisel pole vaja teha otsuseid ja valikuid. Teatud sisendsignaalide kombinatsioon annab automaatselt ja otsekohe väljundinfo. Tavamõistes mõtlemist ei esine. Sellega on ka valetamine võimatu.

Hajusjuhtimine on hiljuti avastatud nähtus, mis laiale üldsusele arusaamatu ja võõras on. Sellepärast püütakse ühisalateadvuse juhtimist ette kujutada üldtuntud tsentraalse juhtimisena ja satutakse ummikusse.

Lühidalt võib ühisalateadvust iseloomustada järgmiselt.

Eksisteerib inimeste kogukonna kollektiivne mõistus, mis on laiale üldsusele senitundmatu ja mida ühisalateadvusteks nimetatakse. Ühisalateadvus mõjutab varjatult, kuid olulisel määral inimeste käitumist nende psüühika mõjutamise teel. Inimeste käitumine muutub ühesugusemaks ja võib tekkida ka arusaamatuna tunduv massikäitumine. Ühisalateadvuse infokandjateks on väljad, mille genereerimise ja registreerimise jaoks tänapäeval tehnilised vahendid puuduvad, kuid bioloogilised objektid suudavad neid välju genereerida, tajuda ja suhtlemiseks kasutada. Bioloogiliste objektide kogumid suudavad ühisalateadvuse ise moodustada. Ühisalateadvus saab oma sisendinfo paljude inimeste kõikide tegevuste jälgimise kaudu, selekteerib sealt välja edukad tegevused ja tekitab kõikides inimestes soovi hakata edukat tegevust jälgendama. Sealjuures on infotöötlemise algoritmid nii puudulikud, et ühisalateadvus ei suuda ette näha esialgu edukana näiva tegevuse negatiivseid kaasmõjusid, mis avalduvad tulevikus. Kui kogukonda ohustab välisvaenlane, siis käitub ühisalateadvus tavalisest erineval viisil. Ta hakkab toetama sõjaõhutamist, sealhulgas ka vaenlase põhjusetult süüdistamist.

Ühisalateadvusel on nii positiivne kui negatiivne pool. Ühisalateadvus annab inimestele argimõistuse ja kirjutamata reeglid ühiskonnas käitumiseks. Kuid ühisalateadvus on ka tsivilisatsioonidevaheliste lahenduseta konfliktide põhjustaja. Ühisalateadvuse mittetundmine ei võimalda ühiskonnas toimuvast objektiivset pilti saada. Valed arusaamad annavad aga kokkupuutes objektiivse reaalsusega konflikti ja stressi. Ühisalateadvuse tundmine võimaldab ühiskonna korraldust harmoniseerida, nii et inimesed võiksid laulda rõõmsalt nagu lõoke-sed või kuldnokad ja ei peaks kraaksuma kurjalt nagu varesed. Kuid

ühislateadvuse tundmine võimaldab ka ühiskondlikku arvamust manipuleerida raha abil ja sel teel võimule pääseda. Kui juhtub nii, et sõjas üks vaenupool tunneb ühislateadvust ja teine ei tunne, siis on ühislateadvuse tundmine relvaks.

Ühislateadvuse mittetundmise tõttu mõistetakse valesti ühiskonnas toimuvaid protsesse. 2001. aastal 11. septembril New Yorgis Maailma Kaubanduskeskusele sooritatud terrorirünnaku vastuseks alustati sõda Iraagis ja Afganistanis, kus püüti neid riike demokratiseerida. Loodetud tulemused jäid aga saavutamata, sest demokratiseerijad ei mõistnud ühislateadvuses asuva religiooni rolli ja olemust. Kui ei tunta haiguse põhjust, siis ravi ei anna tulemusi.

2008. aastal Läänemaailmas alanud finants- ja majanduskriis on kestnud seitse aastat ja kriisieelset taset pole veel igal pool saavutatud. Kriisist väljumist pidurdab eliidi ühislateadvuses valitsev eksiarvamus, et kui juhtimisõigus on ainult suure raha omanikel, siis on see kogu ühiskonna jaoks parim. See eliidi ühislateadvuses olev dogma ei võimalda teha objektiivseid järeldusi faktist, et Hiinas, kus kommunistliku põhjaga valitsus püüab tasakaalustada äriühingute ja ülejäänud rahva huvisid, on majanduse seis oluliselt parem.

2014. aastal tekkis Venemaa ja Läänemaailma vahel ideoloogiline ja sõjaline konflikt. Mõistliku lahenduse leidmist takistavad mõlema osapoolte ühislateadvuste diktaadid, mis suruvad peale leppimatult erinevad seisukohad. Ligi 20 aastat varjusurmas olnud tuumasõja oht on uuesti üles ärganud. Maailmas on ka suur hulk väiksema ulatusega lahenduseta konflikte, mis püsivad ühislateadvuste jäärapäisuse tõttu.

Üldjuhul konfliktid ja probleemid ei lahene sellepärast, et ei suudeta selgusele jõuda, kelle mõtlemine on vale ja kelle mõtlemine on õige. Tõde on ainult üks. Eksiarvamusi on palju. Ei teata, et ühislateadvus võib dikteerida igatühele vale mõtlemise ja selle diktaadi all olev inimene ei suuda tõe häält kuulda võtta. Keegi ei oska aga seda ühislateadvuse diktaati isegi kahtlustada. Arvatakse hoopis, et kui me kõik ühtemoodi arvame, siis on see kindlasti tõsi. Kellelegi ei tule mõttessegi, et meie kõik võime ühtemoodi eksida. Sageli aga me eksime just sel moel ja ei saa sellest isegi aru. Ja me peame siis süüdlasteks mitte meid endid, vaid kedagi teisi.

Me kannatame ühislateadvuse eksiarvamuste diktaadi all. Sellest tekivad sõjad ja revolutsioonid. Ka praegu valmistub osa maailmast sõjaks. Rahvarahutused, mida Araabia kevadeks on nimetatud, näitavad ühiskonnasiseste vastuolude valuläve ületamist. On oht, et mingi riikide grupi sise- ja välisvastuolud võivad vastastikku võimendada ja anda tulemuseks tuumasõja.

On valida, kas hakata ausalt kollektiivseid eksiarvamusi otsima (mida kõigil ilmselt on piisavalt) ja neid tunnistama või jätkata vanaviisi ilmeksimatu mängimist kuni sõjaline jõud näitab, kes sõjas kaotab ja kellest eksija tehakse.

See, et jõud alati näitab, kellel on õigus, on ainult kollektiivne eksiarvamus. Üsna põhjendatud on arvamus, et esimese maailmasõja tulemuseks olev ebaõiglus põhjustas teise maailmasõja. Kui hea õigluse jaluleseadmise vahend tuumasõda on, seda ei tea veel mitte keegi.

Inimestele meeldib hoobelda, kui edukad nad on looduse stiihia ületamisel. Kollektiivne jäärpäisus on looduse stiihia, mis tõukab praegu maailma tuumasõtta. Oleks hea võimalus näidata, kui edukad me oleme sellise stiihia ületamisel. Või jääme me looduse stiihiale alla?

Üldised järeldused

Ilmeksimatust looduses ei esine. Kõik eksivad ja kõik võivad ka koos eksida. Kuid iga eksimus on kahjulik. Liiga palju eksimusi hävitab looduse.

Iga tsivilisatsioon ja üldisemalt ka iga organism, kes piisavalt rängalt ei karista oma liikmeid vale ja pettuse abil isiklike privileegide loomise eest, on määratud enneaegsele hukkamisele.

Armastus on üks eksimuste vähendamise vahend.

Evolutsioon näitab, et eksimuste arvu vähendamiseks talutava piirini on vajalik mitme paralleelse infokanali kasutamine (kuulmine, nägemine jne).

Ühiskonna juhtimine ainult turu ja raha abil on hajujuhtimine ühte liiki info järgi, selle puhul tekib eksimusi nii palju, et tekib vajadus kasutada juhtimisel ka teist liiki infoallikaid.

Propaganda, poliit tehnoloogia ja reklaamitrikkide lai kasutamine näitab pimedat alateadlikku usku sellesse, et vale on tõest võimsam. Selline eksiarvamus viib ühiskonna ohtlikule allakäiguteele.

Kasutatud kirjandus

- [1] Elias Canetti. Massid ja võim. Tallinn, Vagabund, 2000.
- [2] Carl Gustav Jung. Mälestused, unenäod, mõtted. (Koost A. Jaffé). Tallinn, 2004.
- [3] Brian Greene. The Fabric of the Cosmos: Space, Time, and Texture of Reality. Publisher Alfred A. Knopf, 2004.
- [4] Rupert Sheldrake. Dogs That Know When Their Owners Are Coming Home: And Other Unexplained Powers of Animals. New York, Harper Perennial, 2002.
- [5] Peter Miller. Tark parv. Äripäeva kirjastus, 2011.
- [6] Bruce H. Lipton, Steve Bhaerman. Spontaanne evolutsioon. Pilgrimi kirjastus, 2011.
- [7] Uku Masing. Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt. Ilmamaa kirjastus. Tartu, 1993.
- [8] F. Preobraženski. Понятие эгрегора (Egregori mõiste). <http://warrax.net/daimon/01/html/19.html> (03.03.2015).
- [9] Konstantin Petrov. Mechanism vozdeistviya egregorov na cheloveka (Egregoride inimesi mõjutav mehhanism). <http://dokumentika.org/mirovozrenie/mechanism-vozdeistviya-egregorov-na-cheloveka> (03.03.2015).